83 ΝΟΕΜΒΡΗΣ ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 2010

Το **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης
Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584
Για συνδρομές και γράμματα: Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161 - 100 10, Αθήνα
e-mail: **sak@sek-ist.gr** site: **www.socialismfrombelow.gr**

Η Αριστερά δύναμη ανατροπής

Τα αποτελέσματα των εκλογών της 7 Νοέμβρη είναι ένας σεισμός για το πολιτικό σύστημα μέσα στην κρίση του. Όχι μόνο γιατί πέφτουν ταυτόχρονα οι πυλώνες του συστήματος και τα πλαγιοστηρίγματά τους καθώς ΠΑΣΟΚ-ΝΔ-ΛΑΟΣ χάνουν αθροιστικά σχεδόν δυο εκατομμύρια ψήφους σε σύγκριση με τις περσινές εκλογές. Αλλά και γιατί βγαίνει ενισχυμένη η Αριστερά συνολικά, παρά τον κατακερματισμό της, καταγράφοντας πάνω από ένα εκατομμύριο ψηφοφόρους, δηλαδή πάνω από 20%. Και ιδιαίτερα γιατί αναδεικνύεται σαν ανερχόμενη δύναμη η αντικαπιταλιστική και επαναστατική αριστερά για πρώτη φορά εδώ και δεκαετίες.

Πιο συγκεκριμένα, τα αποτελέσματα καταγράφουν πτώση του ΠΑΣΟΚ κατά 1.133.732 ψήφους, της ΝΔ κατά 526.475 και του ΛΑΟΣ κατά 162.174. Έτσι η ντόπια πολιτική Τρόικα του Μνημόνιου φτάνει σε συνολικές απώλειες 1.822.381 ψήφων. Ενώ αντίθετα το άθροισμα των ψήφων όλων των τμημάτων της Αριστεράς ανεβαίνει κατά 222.126 με την αντικαπιταλιστική αριστερά να παίρνει το ένα τρίτο αυτής της ανόδου. Πέρσι μόνο ένας στους τριανταπέντε ψηφοφόρους της αριστεράς είχε στηρίξει την ΑΝΤΑΡΣΥΑ, φέτος ένας στους δέκα!

Τέτοιες αλλαγές δεν μπορούν να εξηγηθούν ούτε σαν τυχαίο ούτε σαν ευκαιριακό γεγονός, όπως θα ήθελαν να μας κάνουν να πιστέψουμε οι σοβαροφανείς αναλυτές των ΜΜΕ μετά την αρχική αμηχανία τους.

Ο ίδιος ο Παπανδρέου φρόντισε να τορπιλίσει τη θεωρία της «χαλαρής» ψήφου των αυτοδιοικητικών εκλογών, αφού είχε μετατρέψει αυτή την εκλογική μάχη σε κεντρική πολιτική αντιπαράθεση. Μπορεί με αυτή την τακτική να βοήθησε τον Σγουρό να υποσκελίσει το Δημαρά, αλλά δεν άφησε την παραμικρή αμφιβολία για το πόσο συνειδητά ο κόσμος ψήφισε αριστερά.

Ο Πάγκαλος προσπάθησε να περισώσει το γόητρο του ΠΑΣΟΚ προβάλλοντας τον ισχυρισμό ότι η στροφή προς την Αριστερά είναι μικρή μπροστά στο μέγεθος της αποχής. Θέλει να καλλιεργήσει την ελπίδα για το κόμμα του ότι η αποχή μπορεί να επαναπατριστεί. Πρόκειται για καθαρή λαθροχειρία που παριστάνει ότι δεν βλέπει πόσο οργισμένη είναι η αποχή. Και σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να κρύψει το γεγονός ότι πάνω από 70.000 έκαναν το άλμα προς τον ανοιχτό αντικαπιταλισμό.

Πώς έγινε αυτό το άλμα; Αφετηρία για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα είναι η διαπίστωση ότι οι αγώνες φέρνουν αποτέλεσμα. Όσο και αν προσπαθούν πολλοί και διάφοροι (από φιλοκυβερνητικούς κονδυλοφόρους μέχρι συμβιβασμένες ηγεσίες του συνδικαλισμού και του κοινοβούλιου) να μας πείσουν ότι οι αγώνες της περασμένης άνοιξης ήταν μάταιοι, η αλήθεια είναι ότι οι απεργίες κατάφεραν όχι μόνο να ανακόψουν ή να επιβραδύνουν πολλές από τις επιθέσεις

Προεκλογική συγκέντρωση, 30/10/2010.

του Μνημόνιου σώζοντας θέσεις εργασίας, επιδόματα και δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες από το μαχαίρι της τρόικας, αλλά και δημιούργησαν πολιτικά αποτελέσματα. Η δράση της εργατικής τάξης έφτιαξε το ρεύμα που έφθειρε ραγδαία το ΠΑΣΟΚ και δεν άφησε ΝΔ-ΛΑΟΣ να παίξουν δημαγωγικά και ρατσιστικά παιχνίδια στις πλάτες του.

Οι εργαζόμενοι ποτέ δεν πάνε στις κάλπες απλά και μόνο σαν εξατομικοποιημένοι «πολίτες», «δημότες», «κάτοικοι», όπως τους θέλει η κυρίαρχη ιδεολογία. Έχουν δικές τους συλλογικότητες με κέντρο τα πιο οργανωμένα κομμάτια του εργατικού κινήματος. Από τους μεγάλους οργανωμένους εργατικούς χώρους που λειτουργούν σαν κάστρα απλώνεται μια επιρροή και στους χώρους που ζει η εργατική οικογένεια.

Τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα στο παρελθόν είχαν επίγνωση αυτής της δύναμης και την αξιοποιούσαν κοινοβουλευτικά. Δεν είναι τόσο μακριά η εποχή που το ΠΑΣΟΚ σάρωνε τη Β΄ Αθήνας χρησιμοποιώντας σαν ορμητήριο τα αμαξοστάσια. Σήμερα αυτή η δύναμη λειτουργεί ενάντιά του. Και γι' αυτό η άνοδος της αριστεράς είναι πιο έντονη στις εργατογειτονιές και συνοικίες και των Δήμων και των Περιφερειών. Η Δυτική Αθήνα και η Β΄ Πειραιά που ήταν προπύργια του ΠΑΣΟΚ δίνουν τα μεγαλύτερα ποσοστά στην Αριστερά. Η Αντικαπιταλιστική Ανατροπή με τον Άγγελο Χάγιο στη Αττική κατέγραψε το μεγαλύτερο ποσοστό της στο Πέραμα.

Προφανώς αυτός ο παράγοντας δεν λειτουργεί αυτόματα. Χρειάζονται συνειδητές επιλογές, ζωντανοί δεσμοί και καθαροί προσανατολισμοί, όλα συνδυασμένα και ταυτόχρονα.

Το ΚΚΕ είναι το κομμάτι της Αριστεράς που έχει παραδοσιακά τους πιο ισχυρούς δεσμούς με τη συνδικαλισμένη εργατική τάξη και εκεί στηρίζεται η άνοδος που κατέγραψε. Αυτή η άνοδος θα ήταν πολύ πιο δυνατή αν η ηγεσία του ΚΚΕ δεν ήταν τόσο ηττοπαθής ώστε να περιχαρακώνει το κόμμα της γιατί αντί να περιμένει εισροές φοβάται τις διαρροές.

Σ' αυτές τις εκλογές είχε ξεχωριστή σημασία η επιλογή για πολιτικοποίηση της μάχης, για καθαρές απαντήσεις που να φέρνουν στο επίκεντρο τα ζητήματα της κρίσης, του χρέους, του αντιρατσισμού. Οι αντιλήψεις ότι αν μιλάς για αυτά τρομάζεις τους ψηφοφόρους αποδείχθηκαν πολύ λαθεμένες. Πάνω σε αυτές τις επιλογές μπλέχτηκε, ταλαντεύτηκε και τελικά διχάστηκε ο Συνασπισμός και ο ΣΥΡΙΖΑ και αυτά τα λάθη του κόστισαν. Για δυο δεκαετίες αυτός ο χώρος συγκάλυπτε τις αντιφάσεις του, υποβάθμιζε την ταξική διάσταση των προβλημάτων και μιλούσε στους «πολίτες» με ευαισθησίες για το περιβάλλον, για τις διακρίσεις, για τους θεσμούς. Σήμερα που το ταξικό ρήγμα ενεργοποιείται και δίνει πολλά ρίχτερ οι ισορροπίες σπάνε, οι Κουβέληδες και οι Ψαριανοί πετάνε ανοιχτά την αριστερή πολιτική από το παράθυρο, αλλά ο Τσίπρας και ο Αλαβάνος ψάχνουν ακόμα τις παλιές «συνθέσεις».

Η αντικαπιταλιστική αριστερά και οι δυνάμεις της ΑΝΤΑΡΣΥΑ έκαναν την επιλογή να στηριχτούν στα πιο μαχητικά εργατικά κομμάτια και τόλμησαν να τους απευθυνθούν με τις πιο ξεκάθαρες απαντήσεις στα μεγάλα πολιτικά ζητούμενα της περιόδου. Έτσι φτιάχτηκε η δυναμική της εκτίναξης από τις 25 στις 100 χιλιάδες ψήφους.

Οι συντρόφισσες και οι σύντροφοι του ΣΕΚ με την Εργατική Αλληλεγγύη στο χέρι έδωσαν τη δική τους συμβολή σε αυτό. Όχι μόνο γιατί επιμέναμε σε αυτόν τον προσανατολισμό από την αρχή, αλλά και γιατί βοηθήσαμε στην πράξη να πάρει η κοινή εκλογική μας προσπάθεια αυτά τα χαρακτηριστικά.

Το βδομαδιάτικο πούλημα της Εργατικής Αλληλεγγύης χέρι με χέρι μέσα σε μεγάλους εργατικούς χώρους ήταν το θεμέλιο για τις περιοδείες που έδιναν έμπνευση στα εργατικά προπύργια της ανταρσίας. Οι δεσμοί με τους αγωνιζόμενους μετανάστες έγιναν λάβαρο ενάντια στις ρατσιστικές εκκαθαριστικές επιχειρήσεις του «κέντρου της πόλης». Υποψήφιοι Περιφερειάρχες που τολμούσαν να απευθύνουν στους άλλους συνδυασμούς το ερώτημα «Πού είναι οι εργάτες στα ψηφοδέλτιά σας, εμείς τους έχουμε επικεφαλής», όπως ο υδραυλικός Γιώργος Μποτσίδης στη Θράκη, βοήθησαν σε άλματα όπως ο επταπλασιασμός των ψήφων σε εκείνη την ακριτική περιφέρεια.

Όλα αυτά δεν έχουν σημασία μόνο προς τα πίσω αλλά περισσότερο προς τα μπρος. Το συνολικό μετεκλογικό τοπίο, με μια κυβέρνηση εξασθενημένη πολιτικά αλλά παραδομένη στα γρανάζια των μηχανισμών της «ελεγχόμενης» χρεοκοπίας απέναντι σε μια εργατική αντίσταση ενισχυμένη από τα εκλογικά αποτελέσματα, απαιτεί από την Αριστερά να είναι δύναμη ανατροπής πιο αποφασιστικά παρά ποτέ.

Οι δυνάμεις της ΑΝΤΑΡΣΥΑ βρίσκονται πολιορκημένες από την ίδια τους την επιτυχία, με 100.000 αγωνιστές να χτυπούν την πόρτα τους. Όλοι περιμένουν πρωτοβουλίες δράσης για τη στήριξη των απεργιών ενάντια στις απολύσεις, τις ιδιωτικοποιήσεις και τις περικοπές, σαν αυτές που έδειξε μέσα στην προεκλογική περίοδο η Επιτροπή Αλληλεγγύης Συνδικάτων και Συνδικαλιστών. Πρωτοβουλίες αντιρατσιστικές, όπως τα δείγματα γραφής της ΚΕΕΡΦΑ και της Ενωσης Μεταναστών Εργατών. Πρωτοβουλίες αντικαπιταλιστικής πολιτικής όπως η καμπάνια για τη διαγραφή του χρέους. Και πολλοί από όλους αυτούς τους μαχητές θέλουν να ανοίξουν οι πύλες της ΑΝΤΑΡΣΥΑ για να αποκτήσει περισσότερα μέλη και επιτροπές σε περισσότερες γειτονιές, σχολές και χώρους δουλειάς.

Το ΣΕΚ αισθάνεται την υποχρέωση να βοηθήσει για να γίνουν πράξη όλα αυτά. Και σίγουρα θα προσπαθήσει να ανταποκριθεί όσο καλύτερα μπορεί. Τώρα είναι η στιγμή να στρατευθούμε όλοι σε αυτή την προσπάθεια. ■

Πού οφείλεται η επιτυχία

Συνέντευξη με τον **Πέτρο Κωνσταντίνου**, επικεφαλής του δημοτικού ψηφοδελτίου Ανταρσία στις γειτονιές της Αθήνας.

Πού στηρίχτηκε η Ανταρσία στις Γειτονιές της Αθήνας;

Οι χιλιάδες ψήφοι που έστειλαν την Ανταρσία στις γειτονιές της Αθήνας στο Δημοτικό Συμβούλιο ήταν ένα βήμα προς τα αριστερά, ένα ηχηρό μήνυμα αγωνιστών και αγωνιστριών που βρέθηκαν μέσα στις μεγάλες πανεργατικές απεργίες, στην εξέγερση του Δεκέμβρη του 2008, στους αγώνες της νεολαίας και των εκπαιδευτικών μέσα στις σχολές και τα σχολεία, στους αγώνες ενάντια στις ρατσιστικές και φασιστικές επιθέσεις στις γειτονιές της Αθήνας, στους αγώνες για την υπεράσπιση της ζωής στις γειτονιές από τις καταστροφικές περικοπές των Δήμων και των κυβερνήσεων, με τις απολύσεις και τη διάλυση κοινωνικών υπηρεσιών, την καταστροφή των ελεύθερων χώρων.

Οι υποψήφιοι και οι υποψήφιες του συνδυασμού είναι αγωνιστές που οργάνωσαν και στάθηκαν στο πλευρό όλων των μεγάλων αγώνων προβάλλοντας λύσεις αντικαπιταλιστικές μέσα από ανυποχώρητους αγώνες, απεργίες, καταλήψεις, μαζικές διαδηλώσεις.

Είναι κόσμος που βρέθηκε το ίδιο βράδυ της 6ης Δεκέμβρη να οργανώνει και να πρωτοστατεί στις διαδηλώσεις καταδίκης της δολοφονίας του Γρηγορόπουλου. Είναι κόσμος που υπερασπίζει τις δημοκρατικές ελευθερίες και τα δικαιώματα και παλεύει ενάντια στη αστυνόμευση, τους τρομονόμους, φοιτητές που υπερασπίζονται μαχητικά το άσυλο για όλο το λαό.

Είναι εκπαιδευτικοί και φοιτητές, που δίνουν τη μάχη κατά των μέτρων διάλυσης της δημόσιας παιδείας: από το κίνημα του άρθρου 16 μέχρι τις σημερινές κόντρες με τη Διαμαντοπούλου. Είναι νοσοκομειακοί που αγωνίζονται ενάντια στις περικοπές στη δημόσια Υγεία, αγωνιστές από τους χώρους των συγκοινωνιών που παλεύουν ενάντια στην ιδιωτικοποίηση.

Είναι μετανάστες που, μαζί με την Κίνηση Ενωμένοι Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή και την Ένωση Μεταναστών Εργατών, δώσανε τις μάχες ενάντια στις ρατσιστικές και φασιστικές επιθέσεις. Επέλεξαν την Ανταρσία στις γειτονιές της Αθήνας για να εκφραστούν οι λιγοστοί μετανάστες που εγγράφηκαν στους εκλογικούς καταλόγους, για να δώσουν την πρώτη τους ψήφο στην αντικαπιταλιστική αριστερά!

Είναι κόσμος που έδωσε αγώνες στις γειτονιές ενάντια στις καταστροφικές επιλογές για την ζωή των εργαζόμενων και της νεολαίας με τη μετατροπή των ελεύθερων χώρων σε τσιμέντο και πάρκινγκ, το άπλωμα των κεραιών παντού, τα σχέδια ανάπλασης περιοχών για χάρη των κερδοσκόπων με εκκαθάριση των μεταναστών, των φτωχών, των άστεγων.

Η λύσσα με την οποία πολεμήθηκε η Ανταρσία στις γειτονιές της Αθήνας από τη ΝΔ, το ΛΑΟΣ και τους νεοναζί, η στοχοποίηση του επικεφαλής με τις συκοφαντικές και προβοκατόρικες επιθέσεις μαρτυρούσαν την αγωνία των διαχειριστών του μεγαλύτερου Δήμου της χώρας. Έπεσε στο κενό και αντιστράφηκε η επίθεση ότι οι απεργοί και οι διαδηλωτές «καταστρέφουν τη πόλη». Η κάθετη πτώση του Κακλαμάνη δεν αντισταθμίζεται από την καταγραφή της Χρυσής Αυγής. Μαζί μετράνε αυτή τη πτώση έστω και αν ο υπόνομος της «πολυκατοικίας» Κακλαμάνη-Καρατζαφέρη-φασιστών βρέθηκε στο Δημοτικό Συμβούλιο.

Η συναίνεση Σγουρού-Κακλαμάνη-Καμίνη για το πρότζεκτ για «αναβάθμιση του ιστορικού κέντρου» μπήκε στο στόχαστρο της καμπάνιας μας.

Η αθλιότητα των ΜΜΕ που υποβαθμίζουν αυτή την επιτυχία της ΑΝΤΑΡΣΥΑ και προβάλλουν ασύστολα ακόμη και τους μαχαιροβγάλτες ρατσιστές για να μας πουν ότι η Αθήνα συντηρητικοποιείται απλά δείχνει πόσο μεγάλη είναι η ανησυχία μιας άρχουσας τάξης για την προοπτική ότι οι δρόμοι της Αθήνας ανήκουν στους διαδηλωτές, οι εργασιακοί χώροι έχουν νέους συνδικαλιστές που ξεπερνούν τα συνδικαλιστικά φερέφωνα της κυβέρνησης και της ΝΔ και καταλαμβάνουν την Ακρόπολη, κλείνουν τον ΔΟΛ του Λαμπράκη, περιφρουρούν τις απεργίες στο Μετρό και τις συγκοινωνίες.

Για αυτό και η εκπροσώπηση της Ανταρσία στις γειτονιές της Αθήνας ήταν ένα νέο που χαροποίησε όχι μόνο τον κόσμο της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, αλλά και κόσμο της Αριστεράς και του κινήματος που είδε σε αυτή τη νίκη τη δικιά του μάχη να δικαιώνεται, έστω κι αν οι ηγεσίες του τον είχαν αποκαρδιώσει με τους συμβιβασμούς και την ηττοπάθειά τους.

30/10/2010: Με τους Ιρανούς πρόσφυγες στα Προπύλαια.

Πώς κινηθήκατε στην εκλογική καμπάνια;

Η καμπάνια η εκλογική ήταν το κάτι άλλο. Με ελάχιστη προβολή και παρά την ανοιχτά εχθρική παραπληροφόρηση των ΜΜΕ, το μήνυμα έφτασε σε όλες τις γειτονιές. Επιτροπές αγωνιστών-στριών έφτιαξαν πρόγραμμα περιοδειών που όργωσε εργασιακούς χώρους, Λαϊκές, δρόμο-δρόμο, οργάνωσε εκδηλώσεις. Πάνω απ' όλα όμως βρέθηκαν να οργανώνουν και να συμμετέχουν στη στήριξη των αγώνων στην προεκλογική περίοδο, σε εικοσιτετράωρη βάση κυριολεκτικά.

Ως υποψήφιος Δήμαρχος Αθήνας με χαρά δεχόμουνα προκλήσεις στο κινητό με SMS όπως αυτή που έγραφε: «Ραντεβού στην Ακρόπολη στις 6πμ μαζί με τους συμβασιούχους που θα κλείσουν τη πόρτα, Σταυρούλα, συμβασιούχος». Βρεθήκαμε εκεί και αντί για περιοδεία γίναμε ένα με τον ομορφότερο αγώνα που έγινε ποτέ στα βράχια της Ακρόπολης, από εκατό εργαζόμενους, κύρια γυναίκες που αντιστάθηκαν στα ΜΑΤ με αξιοπρέπεια ξεσηκώνοντας τους μονίμους συναδέλφους τους.

Μια άλλη μέρα πάλι το SMS έγραφε: «τώρα ανεβήκαμε από το Σκαραμαγκά και κλείσαμε το Σύνταγμα. Έρχεσαι; Θανάσης, εργαζόμενος στο Ναυπηγείο». Βρεθήκαμε εκεί μια μεγάλη ομάδα.

Έξω από το Μετρό, στα Σεπόλια, όπου οι εργάτες κατέλαβαν τα Γραφεία της Διοίκησης. Μεγάλο κλιμάκιο με συνδικαλιστές έδωσε αυτοπεποίθηση στους εργαζόμενους και οι ίδιοι μετά έδωσαν μαζί μας τη μάχη του ψηφοδελτίου.

Το ίδιο έγινε με τους εργαζόμενους της Απογευματινής και το δικό τους αγώνα.

Σε εφορίες, στο ΥΠΕΧΩΔΕ, στη ΔΕΗ, σε ΕΥΔΑΠ, παντού χώρο με το χώρο εισπράτταμε την ανταπόκριση και δίναμε την ελπίδα, προβάλλοντας σαν κεντρικό ζήτημα: «Λεφτά θα βρεθούν με τη διαγραφή του ληστρικού χρέους προς τους τοκογλύφους Τραπεζίτες!»

Το ίδιο μήνυμα με τεράστια ανταπόκριση σε νοσοκομεία όπως το Γενικό Πατησίων, το Αγία Σοφία, το ΕΛΠΙΣ, το Ιπποκράτειο. Υπήρχαν οι υποψήφιοι συνδικαλιστές από τον ίδιο το χώρο αλλά και οι υποψήφιοι από τη γειτονιά.

Σε όλους τους χώρους ο κόσμος μας βοήθησε να καταλάβουμε τι πρέπει να κάνουμε σαν αριστερά. Έβγαλε τη οργή του και με τη συζήτηση άνοιξε μια σχέση που χρειάζεται να συνεχιστεί στην προσπάθεια να οργανωθούν οι αγώνες από τα κάτω. Στον ΟΣΕ και στα αμαξοστάσια της ΕΘΕΛ, ο κόσμος είναι έτοιμος να συνεχίσει και μετά τη ψήφιση του νομοσχεδίου για τον ΟΣΕ που βρέθηκε στο κέντρο της καμπάνιας μας με μάζεμα υπογραφών κατά τη διάρκεια των περιοδειών.

Τι ρόλο έπαιξαν οι μετανάστες;

Το ψηφοδέλτιο βρήκε τεράστια ανταπόκριση με τη συμμετοχή μεταναστών. Οι ίδιοι οργάνωσαν μια καμπάνια με αφίσες, προκηρύξεις στη γλώσσα τους, με μαζέματα σε γειτονιές και στο κέντρο. Την ίδια την μέρα των εκλογών περίπου εκατό μετανάστες αντιμετώπισαν με επιτυχία τις φασιστικές προβοκάτσιες στα εκλογικά τμήματα έχοντας στο χέρι το χαρτί του επόπτη.

Ο αγώνας ενάντια στο ρατσισμό δόθηκε στη προεκλογική περίοδο με την στήριξη των Ιρανών προσφύγων που ζητάνε πολιτικό άσυλο. Μάλιστα ο Σέμκο Μοχαμεντί ήταν ο ομιλητής που συγκλόνισε στην κεντρική συγκέντρωση στην Ομόνοια προβάλλοντας την πολιτική της Ένωσης Μεταναστών Εργατών να ενώνει τους εργάτες. Στη Σκάλα Λακωνίας, η κόντρα με το τοπικό Δήμαρχο που ήθελε να αναβαθμίσει τη δικιά του περιοχή διώχνοντας τους Πακιστανούς εργάτες έληξε νικηφόρα με μια συγκλονιστική απεργία και διαδήλωση που άνοιξε τα κλειστά σπίτια και έδωσε χαρτιά σε πάνω από χίλιους μετανάστες!

Την ώρα που η κυβέρνηση έπαιζε το ρατσιστικό χαρτί προτείνοντας ακόμη και Υπουργείο εκκαθάρισης του ιστορικού κέντρου καταφέραμε να εξηγήσουμε σε ένα μεγάλο κομμάτι κόσμου γιατί η μετατροπή των μεταναστών σε αποδιοπομπαίους τράγους γίνεται για να περάσουν τα μέτρα του Μνημονίου που αφήνουν άθικτα τα συμφέροντα των πλουσιων. Κοντράραμε τα ψέματα για το ποιος υποβαθμίζει τις γειτονιές, ποιος φέρνει την ανεργία, γιατί η «ασφάλεια» της ομάδας ΔΙΑΣ, της Αστυνομίας φέρνει δολοφονίες και καταστολή. Γιατί οι κοινωνικές λύσεις και όχι η Αστυνομία απαντάει στα ζητήματα των άστεγων, των φτωχών, των εξαρτημένων στην Αθήνα.

Και τώρα, πώς θα συνεχίσετε;

Οι σύντροφοι και οι συντρόφισσες του ΣΕΚ είμαστε πολύ χαρούμενοι και υπερήφανοι γιατί συνεργαστήκαμε με όλους αυτούς τους μαχητές και βοηθήσαμε αποφασιστικά για να ξεδιπλωθεί ορμητικά αυτή η καμπάνια και να απλωθεί παντού ξεσηκώνοντας ενθουσιασμό.

Συνεχίζουμε με συναίσθηση της μεγαλύτερης ευθύνης απέναντι στο κόσμο του αγώνα που εμπιστεύτηκε την αντικαπιταλιστική αριστερά και αναζητά τις λύσεις ανατροπής κόντρα στις επιθέσεις κυβέρνησης-ΕΕ-ΔΝΤ για να μας φορτώσουν τα βάρη της κρίσης τους. Αυτό σημαίνει ότι απλώνουμε το δίκτυο των αντικαπιταλιστών της ΑΝΤΑΡΣΥΑ παντού σταθεροποιώντας και μονιμοποιώντας τις σχέσεις με το κόσμο που έδωσε με ζωντάνια, αυτοπεποίθηση και αποφασιστικότητα αυτή τη μάχη. Καλούμε το κόσμο να γίνει μέλος στην τοπική ΑΝΤΑΡΣΥΑ, να συμμετέχει στις συνελεύσεις, να διαμορφώνει προτάσεις για την οργάνωση των αγώνων, να φέρνει τους αγώνες και τις διεκδικήσεις στο δημοτικό συμβούλιο. Αυτή η συγκρότηση είναι αναγκαία ώστε οι αγώνες να οργανώνονται από τα κάτω και οι πολιτικές απαντήσεις και οι στόχοι του αγώνα να εκφράζουν την αντικαπιταλιστική εναλλακτική λύση και όχι ψεύτικους ρεαλισμούς και εύκολους συμβιβασμούς.

Έτσι ελπίζουμε ότι οι αγώνες θα γίνουν υπόθεση των συλλογικών εργατικών κομματιών στο Δήμο, στα σχολεία, τις υπηρεσίες ώστε η δύναμη της τάξης μας να γίνει η ασπίδα προστασίας των εργαζόμενων, των άνεργων, των μεταναστών και των κατατρεγμένων όταν ο Καλλικράτης της κυβέρνησης θα τσεκουρώνει τις υπηρεσίες και τις δουλειές μας με Καλαμάνηδες η Καμίνηδες.

Αυτή είναι η δύναμη που θα πετάξει έξω από τις γειτονιές και από το Δημοτικό Συμβούλιο τους δολοφόνους φασίστες, που θα οργανώσει μαζί με την ΚΕΕΡΦΑ τον αγώνα για άσυλο, στέγη και νομιμοποίηση στους μετανάστες και τους πρόσφυγες που αποτελούν πάνω από 25% της πόλης.

Είμαστε χαρούμενοι γιατί οι αντικαπιταλιστές της ΑΝΤΑΡΣΥΑ βρίσκονται μπροστά σε μια ευκαιρία να οδηγήσουν όλη την Αριστερά και το κίνημα σε μία νίκη ιστορικών διαστάσεων. Να στείλουν το μήνυμα σε όλη τη Ευρώπη, σε όλο τον πλανήτη ότι «δεν θα περάσουν τα καπιταλιστικά μέτρα, δεν θα περάσουν οι φασίστες». Μπορούμε να το πετύχουμε γιατί είναι η ώρα των μεγάλων εναλλακτικών λύσεων, της ανατροπής και ο κόσμος που πάλεψε και έδωσε αυτό τον όμορφο αγώνα έχει κερδίσει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση. Σε αυτόν άλλωστε ανήκουν τα συγχαρητήρια και τα μπράβο στην ΑΝΤΑΡΣΥΑ που δέχεται το κινητό μου ασταμάτητα! ■

Μια κυβέρνηση πανικόβλητη

Το εργατικό κίνημα αποδεικνύεται σκληρός αντίπαλος για τους τραπεζίτες και την κυβέρνηση, όπως γράφει η **Μαρία Στύλλου**.

Όταν τον Οκτώβρη του 2009 το ΠΑΣΟΚ κέρδισε τις εκλογές με 10 μονάδες πάνω από τη Ν.Δ. υπήρξαν δύο ειδών αντιδράσεις. Από τη μια τα επιτελεία της κυρίαρχης τάξης και του τύπου τους που θριαμβολογούσαν για τα αποτελέσματα και έλπιζαν ότι η νέα κυβέρνηση θα μπορούσε επιτέλους να βάλει φρένο στις απεργίες και στους ξεσηκωμούς της νεολαίας. Ήταν άλλωστε μόλις δέκα μήνες από την εξέγερση του Δεκέμβρη. Από την άλλη ήταν οι σχολιασμοί των αριστερών κομμάτων που με απαισιοδοξία μιλούσαν για μια υποχώρηση του κινήματος. Ο «Ριζοσπάστης» πιο συγκεκριμένα σχολίαζε ότι η οικονομική ύφεση έχει δημιουργήσει φόβο μέσα σε εργατικά κομμάτια με αποτέλεσμα να ρίχνουν ψήφο στο ΠΑΣΟΚ και όχι στο ΚΚΕ. Φέτος, ένα χρόνο μετά, οι εξελίξεις έχουν διαψεύσει και τους δύο. Επτά γενικές απεργίες μέσα σε ένα εξάμηνο – πρωτάκουστο για το εργατικό κίνημα από τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης – είναι δύσκολο να τα χαρακτηρίσεις «υποχώρηση», ενώ από την άλλη η εικόνα της κυβέρνησης παραμονές των δημοτικών εκλογών δύσκολα δείχνει ότι ελέγχει τις εξελίξεις. Στο τεύχος του ΣΑΚ που κυκλοφόρησε αμέσως μετά τις περσινές εκλογές η εικόνα που έμπαινε για τις εξελίξεις ήταν ότι: «*Με το καλημέρα το ΠΑΣΟΚ βρίσκει μπροστά του το κίνημα που έστειλε στον Καιάδα τη Νέα Δημοκρατία*» και ότι «*η πλειοψηφία των 10 μονάδων πάνω από τη Ν.Δ. και οι 160 βουλευτές δεν εξασφαλίζουν στη νέα κυβέρνηση ούτε σταθερότητα ούτε ανοχή... Στη νέα χρονιά δεν μπαίνουμε σε μια φάση σταθερότητας ούτε της οικονομίας ούτε της πολιτικής*» (ΣΑΚ Νο 77, άρθρο «Ένα φάντασμα ακολουθεί το ΠΑΣΟΚ»).

Αυτό το άρθρο γράφεται πριν από τις εκλογές του Καλλικράτη και γι' αυτό δεν μπορεί να γνωρίζει τα αποτελέσματα. Όμως ο πανικός της κυρίαρχης τάξης και του ΓΑΠ παραμονές των εκλογών επιβεβαιώνει ότι έχουν χάσει το παιχνίδι. Ότι ακόμα κι αν προχωρήσει γρήγορα σε νέες βουλευτικές εκλογές, ούτε τον έλεγχο των αντιδράσεων μπορεί να εξασφαλίσει, ούτε την προοπτική της πτώχευσης μπορεί να σταματήσει.

Πανικός πίσω από τα χαμόγελα.

Μνημόνιο δεν σημαίνει η κρίση κάτω από έλεγχο

Η κυβέρνηση έλπιζε πέρσι ότι θα μπορούσε να βγάλει την ελληνική οικονομία από την ύφεση. Υπολόγιζε ότι με κάποια κίνητρα και ενέσεις από την «πράσινη ανάπτυξη» και το τέταρτο πακέτο της Ε.Ε., θα ξαναζωντάνευε την οικοδομή και τον τουρισμό. Όμως τα πράγματα εξελίχτηκαν με γρήγορους ρυθμούς προς την αντίθετη μεριά. Η πτώχευση της Dubai World και ο κίνδυνος να τραβήξει μαζί της το ίδιο το Εμιράτο, έκανε τους τραπεζίτες της γης να τρέξουν. Εάν αυτό μπορούσε να συμβεί σε μια χώρα-θαύμα όπως το Ντουμπάι που η χρεοκοπία άφησε μια μαύρη τρύπα 35 δις δολάρια, αυτό θα μπορούσε να συμβεί πιο εύκολα στους χρεωκοπημένους προϋπολογισμούς των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδιαίτερα της περιφέρειας.

Το έλλειμμα της Ελλάδας, σύμφωνα με τις τότε εκτιμήσεις, έφτανε στο 8% του ΑΕΠ, σήμερα μιλάνε για αναθεώρηση που θα φτάσει το 15%-16% σύμφωνα με την Eurostat. Της Ιρλανδίας σύμφωνα με τα καινούργια στοιχεία φτάνει στο 35% του ΑΕΠ. Οι τραπεζίτες μαζί με την Μέρκελ και τον Σαρκοζί σφύριξαν το παρασύνθημα: ο στόχος στα κράτη μέλη της Ευρωζώνης είναι ο έλεγχος των ελ-

14/10/2010: Σιδηροδρομικοί και φοιτητές μαζί.

λειμμάτων και όχι η έξοδος από την ύφεση. Από κει και πέρα οι εξελίξεις πήραν τη μορφή της χιονοστιβάδας. Το ΠΑΣΟΚ, από το κόμμα της ανάπτυξης και του «λεφτά υπάρχουν», πέρασε τον Φλεβάρη το νέο «Πρόγραμμα σταθερότητας», τον Απρίλη προχώρησε σε συμφωνία ώστε η ελληνική οικονομία να υπαχθεί στον έλεγχο του ΔΝΤ, της Ε.Ε., και της Ε.Κ.Τ. και στη συνέχεια υπέγραψε το Μνημόνιο.

Οι κωλοτούμπες, ιδιαίτερα όταν γίνονται τόσο γρήγορα έχουν τεράστιο πολιτικό κόστος. Το ΠΑΣΟΚ έχασε τρεις βουλευτές, για να κυβερνήσει έχει ανάγκη συνεργασιών που δεν είναι χωρίς κόστος, μέσα στον κόσμο που το στήριζε έχει χάσει κάθε έλεγχο και εκτίμηση και έτσι έχει φτάσει παραμονές των «αυτοδιοικητικών» εκλογών με τις δυνάμεις του συρρικνωμένες και τον κόσμο του να κοιτάει προς τα αριστερά. Είναι η πρώτη φορά που κατεβαίνουν τόσα αντάρτικα ψηφοδέλτια, με απαιτήσεις μάλιστα να πάρουν την πρωτιά απέναντι στον επίσημο υποψήφιο του ΠΑΣΟΚ.

Κοινωνική έκρηξη

«Η οικονομική εξέλιξη δεν είναι αυτόματη διαδικασία. Το ζήτημα δεν περιορίζεται μόνο στις παραγωγικές βάσεις της κοινωνίας. Πάνω σ' αυτή τη βάση, ζουν και δουλεύουν άνθρωποι και οι εξελίξεις συμβαίνουν μέσα απ' αυτές τις ανθρώπινες υπάρξεις. Τι έχει λοιπόν συμβεί στο επίπεδο των σχέσεων ανάμεσα σ' αυτούς τους ανθρώπους, ή πιο επακριβώς ανάμεσα στις τάξεις; Έχουμε δει ότι η Γερμανία και άλλες ευρωπαϊκές χώρες επίσης έχουν γυρίσει πίσω κατά 20 με 30 χρόνια σε επίπεδο οικονομικό. Έχουν μήπως πισωγυρίσει ταυτόχρονα και στο ταξικό επίπεδο; Καθόλου. Ο εθνικός πλούτος και το εθνικό εισόδημα πέφτει, αλλά η εξέλιξη των τάξεων συνεχίζει να προοδεύει και όχι να υποχωρεί. Περισσότερος κόσμος προλεταριοποιείται, το κεφάλαιο συγκεντροποιείται, οι τράπεζες συνενώνονται, οι επιχειρήσεις γίνονται τράστ. Σαν αποτέλεσμα, η ταξική πάλη οξύνεται, όσο το εθνικό εισόδημα συρρικνώνεται. Δεν πρέπει να χάσουμε αυτές τις εξελίξεις ούτε για ένα λεπτό. Ενώ η Ευρώπη γυρίζει πίσω κατά 30 χρόνια όσον αφορά τον εθνικό πλούτο, αυτό δεν σημαίνει ότι έχει γίνει νεότερη κατά 30 χρόνια. Όχι, με ταξικούς όρους, έχει γίνει μεγαλύτερη κατά 30 χρόνια».

Έτσι περιγράφει ο Τρότσκι μιλώντας στο Τρίτο Συνέδριο της Κομμουνιστικής Διεθνούς την κατάσταση που επικρατούσε στην Ευρώπη μετά το τέλος του Α' Π.Π. και την οικονομική κρίση που ακολούθησε. (Εισήγηση για την Παγκόσμια οικονομική κρίση και νέα καθήκοντα της Κομμουνιστικής Διεθνούς. Από το βιβλίο: *The first 5 years of the Communist International*, τμ. 1, έκδοση Pathfinder 1972, δεύτερη έκδοση).

Στο κείμενο αυτό ο Τρότσκι υποστηρίζει ότι η συνείδηση και οι αγώνες της εργατικής τάξης δεν καθορίζονται μόνο από την άμεση συγκυρία αλλά και από το τι προηγήθηκε: τις εμπειρίες, τους αγώνες, την πολιτικοποίηση, και τις οργανώσεις πολιτικές και συνδικαλιστικές της εργατικής τάξης. Ποια είναι τα εμπόδια που μπαίνουν στην τάξη την κρίσιμη περίοδο και πώς μπορεί να τα αντιμετωπίσει.

Το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα έχει δώσει τεράστιες μάχες. Έχει μια εμπειρία αγώνων όλη την τελευταία δεκαετία, έχει νίκες και ήττες. Καμιά όμως από τις ήττες δεν μπόρεσε να το τσακίσει. Σ' αυτό βοήθησε η δύναμη και η έμπνευση που έδωσαν οι παγκόσμιες εξελίξεις. Η εμφάνιση του νέου αντικαπιταλιστικού κινήματος που ξαναθύμισε ότι το σύνθημα «Οι άνθρωποι πάνω από τα κέρδη» όχι μόνο είναι επίκαιρο, αλλά υπάρχει η δύναμη να το παλέψει. Η Πρωτοβουλία Γένοβα στην Ελλάδα έγινε σημείο αναφοράς μέσα στα σχολεία, στις σχολές και στους εργατικούς χώρους. Ακόμα και σήμερα ψηφοδέλτια με αυτό το όνομα, συμμετέχουν και εκλέγουν συνδικαλιστές στα σωματεία. Εκατοντάδες χιλιάδες νεολαίοι και μαχητικοί εργάτες συγκρούστηκαν με τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό, έβαλαν φραγμό στα σχέδια της ελληνικής κυβέρνησης να στείλει στρατό στο Ιράκ, περιόρισαν τις προθέσεις της για συμμετοχή στο Αφγανιστάν και επηρέασαν τις πολιτικές εξελίξεις όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά παντού.

Η κατάρρευση της Λήμαν Μπράδερς δεν βρήκε αυτό το κίνημα σε υποχώρηση, αλλά στις επάλξεις. Γι' αυτό και στην ολομέτωπη επίθεση της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ, δεν επικράτησε η υποχώρηση, αλλά η εφόρμηση. Το πρόβλημα που είχε και έχει να αντιμετωπίσει αυτό το κίνημα, είναι τα εμπόδια της συνδικαλιστικής

γραφειοκρατίας και ο συντηρητισμός της ρεφορμιστικής αριστεράς. Η ηγεσία της ΓΣΕΕ έκανε και κάνει ό,τι μπορεί για να εμποδίσει τις απεργίες. Ακόμα και στις παραμονές της πρώτης από τα κάτω Πανεργατικής στις 17 Δεκέμβρη, οι δυνάμεις του ΣΥΡΙΖΑ απείχαν. Και την ημέρα που η Πανεργατική και το συλλαλητήριο στις 5 Μάη έγραφε ιστορία, το ΚΚΕ κομπορρημονεί ότι ήταν αυτό που εμπόδισε το οργισμένο πλήθος των απεργών να μπει μέσα στη Βουλή (δηλώσεις του υποψήφιου Δημάρχου Αθήνας Σοφιανού στο κεντρικό δελτίο ειδήσεων του Mega).

Αυτά τα εμπόδια δεν έχουν εξαφανιστεί και δεν εξαφανίζονται αυτόματα. Μέσα στις συνθήκες που διαμορφώνονται υπάρχει ανάγκη για μια αριστερά που βρίσκεται μπροστά από τις εξελίξεις και τις ανάγκες της τάξης.

Η Αριστερά

Η ηγεμονία της Αριστεράς δεν έρχεται με συγκολλήσεις, και με επικλήσεις στην ενότητα. Χρειάζεται μια Αριστερά που συντονίζεται με την κίνηση της τάξης και ανταποκρίνεται στις στρατηγικές ανάγκες της. Όταν η Τρίτη Διεθνής έδωσε μάχες για να βοηθήσει τα καινούργια επαναστατικά κόμματα να συνδεθούν με την εργατική τάξη και να ανταποκριθούν σε συνθήκες κρίσης του καπιταλισμού μετά τον Α' Π.Π. και αμέσως μετά τη Ρώσικη Επανάσταση, τόνιζε την ανάγκη σύνδεσης ανάμεσα στις άμεσες μάχες που δίνει η τάξη και την προοπτική αυτών των αγώνων. Υποστήριζε ότι «την κρίση να πληρώσουν οι καπιταλιστές» μπορούσε να μετατραπεί από σύνθημα σε πρόγραμμα δράσης της εργατικής τάξης. Απέναντι στα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα που μιλούσαν για μίνιμουμ και μάξιμουμ πρόγραμμα, η Τρίτη Διεθνής μιλούσε για την ανάγκη μιας διαλεκτικής σχέσης ανάμεσα στις άμεσες μάχες και την προοπτική της εργατικής επανάστασης.

«*Οι επαναστάτες χρειάζεται να παίρνουν κάθε ανάγκη των μαζών, σαν σημείο εκκίνησης των εργατικών αγώνων που στο σύνολο τους μπορούν να αποτελέσουν ένα δυνατό ρεύμα της κοινωνικής επανάστασης. Τα Κομμουνιστικά Κόμματα δεν βάζουν κανένα μίνιμουμ πρόγραμμα που έχει σαν τάση να δυναμώσει και να διορθώσει το οικοδόμημα του καπιταλισμού που κλυδωνίζεται. Η κατάρρευση αυτού του οικοδομήματος είναι άμεσος στόχος τους, το άμεσο στίγμα τους. Αλλά για να φτάσουν σ' αυτόν τον στόχο, τα Κομμουνιστικά Κόμματα, χρειάζεται να προβάλουν διεκδικήσεις που η πραγματοποίηση τους αποτελεί μια άμεση και επείγουσα ανάγκη για την εργατική τάξη και χρειάζεται να στηρίξουν αυτές τις διεκδικήσεις μέσα στη μαζική πάλη, χωρίς να ανησυχούν εάν αυτές μπορούν να συνυπάρξουν ή όχι με την εκμετάλλευση των εργατών από τους καπιταλιστές...*

Τα Κομμουνιστικά Κόμματα πρέπει να πάρουν υπόψη τους, όχι τις ανάγκες της καπιταλιστικής βιομηχανίας, ούτε τη δύναμη αντίστασης του χρηματιστικού κεφαλαίου, αλλά τη διάσταση της δυστυχίας που το προλεταριάτο δεν μπορεί ούτε πρέπει να αντέξει. Εάν αυτές οι διεκδικήσεις ανταποκρίνονται στις ζωτικές ανάγκες των πλατιών προλεταριακών μαζών, εάν αυτές οι μάζες αισθάνονται ότι χωρίς την πραγματοποίηση αυτών των διεκδικήσεων η ύπαρξη τους είναι αδύνατη, τότε η μάχη γι' αυτές τις διεκδικήσεις θα αποτελέσει το ξεκίνημα της πάλης για την εξουσία...

Χρειάζεται μια Αριστερά που συντονίζεται με την κίνηση της τάξης και ανταποκρίνεται στις στρατηγικές ανάγκες της

.... Στο βαθμό που αυτές οι διεκδικήσεις αγκαλιάζουν και κινητοποιούν τις μάζες όλο και πιο πολύ, στο βαθμό που αυτή η μάχη έρχεται σε αντιπαράθεση με τα ζωτικά συμφέροντα των καπιταλιστών, η εργατική τάξη συνειδητοποιεί ότι εάν αυτή θέλει να ζήσει, ο καπιταλισμός πρέπει να πεθάνει»... (*Μανιφέστα, θέσεις και αποφάσεις των πρώτων τεσσάρων συνεδρίων της Κομμουνιστικής Διεθνούς 1919-1923*, έκδοση Francois Maspero 1971).

Μετά τις εκλογές

Η κυβέρνηση μετά τις εκλογές δεν θα βρίσκεται σε καλύτερη κατάσταση. Μπροστά της θα είναι ανοιχτό το δίλημμα: «ελεγχόμενη» πτώχευση για δεκαετίες ή άμεση πτώχευση. Στη Σύνοδο κορυφής του Δεκέμβρη η Ε.Ε. προετοιμάζει νέο κουστούμι για τα κράτη της Ευρωζώνης με μεγάλα ελλείμματα. Το σχέδιο της Μέρκελ είναι να δημιουργηθεί ένας νέος κανονισμός με πολύ πιο σκληρούς όρους για την Ελλάδα, την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Ιρλανδία και όσους δεν εφαρμόζουν τη σκληρή δημοσιονομική πολιτική που επιβάλει η σταθερότητα του Ευρώ.

Αυτός είναι ένας φαύλος κύκλος επιλογών, «μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα» και προκαλεί συγκρούσεις μέσα στην ίδια την κυβέρνηση. Οι διαφωνίες της Κατσέλη, του Ρέππα και μιας σειράς υπουργών δεν έχουν να κάνουν με τις εργατικές διεκδικήσεις, αλλά με το αδιέξοδο. Ούτε αυτοί έχουν καμιά πρόταση, απλά αποφεύγουν να δέσουν την τύχη τους με ένα καράβι που βουλιάζει.

Μετά τις εκλογές θα μεγαλώσουν τις αντιδράσεις γιατί όλοι ξέρουν ότι τα αποτελέσματα δεν θα καταγράφουν μια απλή δυσαρέσκεια μετά από ένα χρόνο κυβέρνησης, αλλά τους συσχετισμούς μπροστά στο νέο γύρο της σύγκρουσης ανάμεσα στην κυβέρνηση και την εργατική αντίσταση.

Η «μεταρρύθμιση» της Διαμαντοπούλου στην εκπαίδευση θα συγκρουστεί με τα καλύτερα οργανωμένα συνδικάτα των εκπαιδευτικών και με το φοιτητικό κίνημα. Τα αποτελέσματα των εκπαιδευτικών στις εκλογές για τα ΚΥΣΔΕ και ΚΥΣΠΕ (υπηρεσιακά συμβούλια στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση) έδωσαν μεγάλα ποσοστά στην αριστερά και κατέγραψαν πτώση και του ΠΑΣΟΚ και της Ν.Δ. Οι Παρεμβάσεις, η παράταξη της αντικαπιταλιστικής αριστεράς, είχαν μεγάλη άνοδο σε σύγκριση με το 2008.

Δεν είναι το μόνο μέτωπο που ανοίγει. Η διάλυση και η συνένωση μιας σειράς νοσοκομείων του ΕΣΥ που οργανώνει ο Λοβέρδος, η εφαρμογή του Καλλικράτη στους Δήμους, έχουν βγάλει όλα τα εργατικά κομμάτια έξω.

Ήδη η ΠΟΕ ΟΤΑ αποφάσισε να καλέσει 24ωρη απεργία στις 19 Νοέμβρη, λίγες μέρες μετά το δεύτερο γύρο, και απειλεί ότι θα την μετατρέψει σε διαρκείας. Στις ΔΕΚΟ και ιδιαίτερα στις συγκοινωνίες έχουν ανοίξει μεγάλες μάχες.

Αυτή η εικόνα δείχνει ότι ακόμα και πριν να έρθουν καινούργια μέτρα και νέο Μνημόνιο, η εργατική τάξη και η νεολαία βρίσκεται επί ποδός πολέμου.

Μέσα σε τέτοιες συνθήκες, είναι καθαρό ότι μια ήττα του ΠΑΣΟΚ και της Ν.Δ. στις εκλογές, θα δώσει νέο αέρα στην εργατική αντίσταση και θα βάλει την Αριστερά μπροστά σε νέα καθήκοντα. ■

Πανελλαδικό Εργατικό Δίκτυο
στη μάχη ενάντια στο Μνημόνιο

Ο **Σωτήρης Κοντογιάννης** δίνει μια εικόνα της πανελλαδικής συνάντησης της ΕΠΑΣΣ στην Αθήνα στις 24 Οκτώβρη.

Μεγάλη μαζικότητα και ακόμα μεγαλύτερη σημασία είχε η δεύτερη Πανελλαδική Συνάντηση της Επιτροπής Αλληλεγγύης Συνδικάτων και Συνδικαλιστών (ΕΠΑΣΣ) που έγινε στην Αθήνα, στο Θέατρο Διάνα, την Κυριακή 24 Οκτώβρη.

Το πρώτο σημαντικό στοιχείο ήταν η συμμετοχή συνδικαλιστών και εργαζομένων από τους χώρους που βρίσκονται στο κέντρο της αντίστασης ενάντια στο Μνημόνιο.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ο Γιάννης Δημητρίου, ο πρόεδρος του Σωματείου των εργαζομένων στην ΕΡΓΟΣΕ, την κατασκευαστική θυγατρική του ΟΣΕ: την Δευτέρα στις 25 Οκτώβρη οι σιδηροδρομικοί κατέβηκαν σε 24ωρες απεργίες ενάντια στο νομοσχέδιο για την διάλυση του ΟΣΕ που είχε καταθέσει λίγες μέρες πριν για ψήφιση στη Βουλή η κυβέρνηση. Δεύτερο παράδειγμα, η Γιάννα Σακελλαρίου, διοικητική υπάλληλος στον Δημοσιογραφικό Οργανισμό Λαμπράκη. Στις αρχές του Οκτώβρη οι εργαζόμενοι στον ΔΟΛ κατέβηκαν σε σκληρές "κυλιόμενες απεργίες" ενάντια στις μαζικές απολύσεις – με μικροφωνικές μπροστά στην είσοδο του κτιρίου όπου καλούσαν τους συναδέλφους τους να μην "ανέβουν" για δουλειά. Τρίτο, η Σταυρούλα Ψυχογιοπούλου που μαζί με δεκάδες άλλους συναδέλφους της Συμβασιούχους του Υπουργείου Πολιτισμού συμμετείχε στις κινητοποιήσεις της Ακρόπολης και δέχτηκε την επίθεση των χημικών των ΜΑΤ.

Η κυβέρνηση και η εργοδοσία βγήκαν από αυτές τις αναμετρήσεις βαθειά λαβωμένες. Μπορεί οι πόρτες της Ακρόπολης να άνοιξαν. Όπως, όμως, έλεγε η Σταυρούλα, *"τα ΜΑΤ δεν έχουν φύγει ακόμα. Εμείς είμαστε εκεί και κλείνουμε τα ταμεία άρα είναι δωρεάν η είσοδος... ο κόσμος περνάει μέσα από τα ΜΑΤ για να μπει. Αυτή είναι μεγάλη ξεφτίλα για την κυβέρνηση που χρειάζεται τα ΜΑΤ για να ανοίξει την Ακρόπολη..."*.

Και το νομοσχέδιο για την "εξυγίανση του ΟΣΕ", όπως κατ' ευφημισμό ονομάζει η κυβέρνηση το σχέδιο διάλυσης του σιδηροδρόμου, υπερψηφίστηκε "επί της αρχής" και από την κυβέρνηση και από την αξιωματική αντιπολίτευση στη Βουλή. Την Παρασκευή στις 29 Οκτώβρη η Πανελλήνια Ομοσπονδία Σιδηροδρομικών (ΠΟΣ) ανέστειλε, ύστερα από τέσσερις μέρες κινητοποιήσεων, την απεργία δηλώνοντας ότι θα συνεχίσει τον αγώνα "με άλλα μέσα". Πολλοί εργαζόμενοι, όμως, στη βάση των σωματείων δεν έχουν πειστεί. Στην μεγάλη συγκέντρωση των σιδηροδρομικών μπροστά από τη Βουλή, την Δευτέρα 25 Οκτώβρη, πολλοί δήλωναν αποφασισμένοι να συνεχίσουν και μετά την υπερψήφιση. *"Ο μόνος τρόπος να αντιδράσουμε είναι πιά μόνο με απεργία διαρκείας, αλλιώς θα χάσουμε τα πάντα"*, έλεγε χαρακτηριστικά ένας απεργός στην Εργατική Αλληλεγγύη.

Αυτή την οργή η κυβέρνηση ξέρει πολύ καλά ότι θα τη βρει μπροστά της. Καμιά κυβέρνηση δεν μπορεί να στηρίζεται συνεχώς για την λειτουργία του κράτους και της οικονομίας στα ΜΑΤ, τις επιστρατεύσεις και τα δικαστήρια – αυτό το ξέρουν και ο Παπανδρέου και ο Παπακωνσταντίνου και ο Γερουλάνος και ο Ρέππας. Αυτή η εκτίμηση της κατάστασης στην οποία βρισκόμαστε – του αγώνα που συνεχίζεται με μια κυβέρνηση βαθιά πληγωμένη αλλά αναγκασμένη ταυτόχρονα από την οικονομική κρίση να συνεχίσει τις επιθέσεις – ήταν το δεύτερο σημαντικό στοιχείο της συνάντησης της ΕΠΑΣΣ στο Θέατρο Διάνα.

Στην ιδρυτική της διακήρυξη, που κυκλοφόρησε πριν από ένα χρόνο, η Επιτροπή δήλωνε ότι ένας από τους βασικούς της στόχους είναι *"να*

Κοινή διαδήλωση των εργαζόμενων στις συγκοινωνίες της Αθήνας.

μην μείνει κανείς εργαζόμενος και κανένας κλαδος μόνος του στην μάχη που δίνει για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του αυτήν την περίοδο της οικονομικής κρίσης". Η κυβέρνηση, οι εργοδότες και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης καταβάλουν συνεχώς τεράστιες προσπάθειες για να συκοφαντήσουν και να διασπάσουν τους αγώνες.

Γι' αυτό ήταν πολύ σημαντικό ότι η πανελλαδική συνάντηση υποστηρίχτηκε από εργατικά έντυπα όπως "Η Σκουπιδιάρα", οι "Financial Crimes" και άλλα. Το πιο τρανταχτό παράδειγμα έρχεται από την μάχη του ΟΣΕ: τις ίδιες μέρες που η κυβέρνηση κατέβαζε το νομοσχέδιο για την "εξυγίανση", τα κανάλια ξιφουλκούσαν ενάντια στους σιδηροδρομικούς που "είναι πάρα πολλοί", και εισπράττουν, υποτίθεται, μισθούς της τάξης των 100 χιλιάδων ευρώ το χρόνο.

Στην συνάντηση ο Γιάννης Δημητρίου απάντησε με στοιχεία σε όλη αυτή τη παραφιλολογία που εμφανίζει τους εργαζόμενους σαν παράσιτα που ζούνε μέσα στη χλιδή σε βάρος του δημόσιου χρέους.

Το μεγαλύτερο μέρος από τα χρέη του ΟΣΕ οφείλεται στα αναγκαία έργα εκσυγχρονισμού – που είχαν παραμελήσει δεκαετίες τώρα οι κυβερνήσεις. Και την τοκογλυφία των τραπεζών, αφού οι κυβερνήσεις δεν έδιναν ποτέ τις επιδοτήσεις που χρωστούσαν στον ΟΣΕ αναγκάζοντάς τον να καταφεύγει σε δανεισμό. Οσο για τους "υπερβολικούς" μισθούς η κυβέρνηση λέει ψέματα: οι μόνοι που παίρνουν μεγάλες αμοιβές (πέρα από τα μεγαλοστελέχη) είναι οι μηχανοδηγοί – που είναι λόγω του παγώματος των προσλήψεων λίγοι και αναγκάζονται να δουλεύουν συνεχώς ατέλειωτες υπερωρίες.

Η κυβέρνηση και οι εργοδότες δεν περιορίζονται, όμως, μόνο στην συκοφάντηση των χώρων που αγωνίζονται. Προσπαθούν με κάθε τρόπο να καλλιεργήσουν την αίσθηση της ματαιότητας του αγώνα: οι εφημερίδες και τα κανάλια αγνοούν συστηματικά τις απεργίες και τις εργατικές κινητοποιήσεις – δεν είναι ειδήσεις άξιες λόγου, υποτίθεται, αφού δεν καθορίζουν τίποτα. Και ταυτόχρονα προσπαθούν να καλλιεργήσουν την αίσθηση της ηττοπάθειας, υποστηρίζοντας ότι το μεγάλο κύμα των απεργιών της περασμένης άνοιξης τελικά ηττήθηκε. Δυστυχώς παρόμοιες απόψεις ακούγονται σήμερα και από την επίσημη αριστερά.

Η Συνάντηση της ΕΠΑΣΣ κινήθηκε σε αντιδιαμετρικά αντίθετο κλίμα. Οπως έλεγε ο Πάνος Γκαργκάνας από την Εργατική Αλληλεγγύη, *"υπάρχει τεράστια αλλαγή μέσα σε αυτό το χρόνο. Το ΠΑΣΟΚ έχει χάσει τη δυνατότητα να μπορεί να απομονώνει τα εργατικά κομμάτια που παλεύουν και να οδηγεί στην ήττα. Τα ποσοστά που συγκεντρώνουν οι υποψήφιοι του στις εκλογές είναι ακραία μειοψηφικά. Αλλάζουν οι συσχετισμοί, φέρνουν αποτελέσματα οι αγώνες, δεν είμαστε σε περίοδο ηττών είμαστε στην περίοδο με νίκες. Δεν περνάνε πιά οι Παναγόπουλοι, για αυτό προσπαθούν να κάνουν επίθεση στα συνδικάτα και την αριστερά..."*.

Τις εκτιμήσεις αυτές επιβεβαίωσαν πολλοί εργαζόμενοι μεταφέρντας τις εικόνες από τους δικούς τους χώρους. *"Στη γενική συνέλευση που κάναμε ήρθε ο Μπράτης, ο πρόεδρος της Ομοσπονδίας (ΠΑΣΚ - ΔΟΕ), και κατηγόρησε ανοιχτά τους άλλους χώρους του δημοσίου ότι παίρνουν μεγάλα επιδόματα και ότι δεν μπορούμε να συγκριθούμε καν με τους καθηγητές που κάνουν ιδιαίτερα"*, είπε η Μαργαρίτα Παπαμηνά, δασκάλα από τα Χανιά. *"Οι συνάδελφοι τον αποδοκίμασαν και του είπαν να συμμορφωθεί με τις αποφάσεις του συλλόγου"*.

"Κάναμε γενική συνέλευση όπου ο ίδιος ο κόσμος έβαζε ότι πρέπει να προχωρήσουμε σε απεργία διαρκείας και μέσα στις εκλογές και μετά", είπε ο Κώστας Μεγαγιάννης, πρόεδρος του Συλλόγου Εργαζομένων στο Δήμο Αγίας Παρασκευής. *"Είναι δεύτερη φορά που παίρνουμε τέτοια απόφαση"*.

"Οι γιατροί στα νοσοκομεία είναι πάρα πολύ αγανακτισμένοι και αρχίζουμε ξανά κινητοποιήσεις σε συνεργασία με την ΟΕΝΓΕ", είπε ο Λάμπρος Μπουραντάς, μέλος του ΔΣ των νοσοκομειακών γιατρών Ηπείρου. *"Οι νοσηλευτές και οι τεχνικοί παρέλυσαν για δυο μήνες το νοσοκομείο με επίσχεση εργασίας για να πληρωθούν τις υπερωρίες ενός χρόνου"*.

"Προκαλώ από αυτό το βήμα όσους συνδικαλιστές δεν αντιδρούν στην Τρόικα και το Μνημόνιο να παραιτηθούν" είπε ο Αντώνης Σταματόπουλος, πρόεδρος του σωματείου εργαζομένων στο ΜΕΤΡΟ. *"Αυτό που κάνουν είναι ανήθικο"*.

Από την συζήτηση έγινε φανερό ότι σε όλους σχεδόν τους χώρους διαμορφώνονται σήμερα μαχητικές μειοψηφίες εργαζομένων που δεν είναι πιά διατεθειμένες να αφήσουν τους αγώνες στα χέρια των συνδικαλιστικών ηγεσιών. Οργανώνονται, παλεύουν και πιέζουν τις ηγεσίες να προχωρήσουν σε δράση παρά τη θέλησή τους. Αυτή η πίεση ανάγκασε την ίδια τη ΓΣΕΕ να καλέσει σε γενική απεργία από τώρα για τις 15 Δεκέμβρη – παρόλο που ο ίδιος ο Παναγόπουλος είχε κηρύξει το τέλος των απεργιών από τις αρχές του Σεπτέμβρη.

"Οι εργοδότες μόνο με τα δικαστήρια μπορούν να σταματάνε τις απεργίες", έλεγε ο Κώστας Σαρρής, δημοσιογράφος στην Ημερησία. *"Έχουν χαμηλή αυτοπεποίθηση αλλά όμως το πρόβλημα είναι ότι παραμένουν οργανωμένοι και μπορούν να εκβιάζουν τους συναδέλφους... Εμείς έχουμε αυτοπεποίθηση αλλά δεν είμαστε τόσο καλά οργανωμένοι και αυτό το ρόλο παίζει η σημερινή συνάντηση"*.

Το κλίμα αυτό της αισιοδοξίας, σε κόντρα με τις ηττοπαθείς εκτιμήσεις ενός μεγάλου κομματιού της αριστεράς, αποτυπώθηκαν και στο κείμενο της απόφασης της Β' Πανελλαδικής Συνάντησης της ΕΠΑΣΣ που ενέκρινε η συγκέντρωση:

"Οι Πανεργατικές απεργίες και οι αγώνες της προηγούμενης χρονιάς δεν έγιναν «μάταια» όπως λένε οι υπουργοί του ΠΑΣΟΚ και επαναλαμβάνουν σε διάφορους τόνους οι συνδικαλιστικές ηγεσίες. Το μεγάλο απεργιακό ξέσπασμα έχει οδηγήσει την κυβέρνηση σε μεγαλύτερη απομόνωση από τους εργαζόμενους. Ακόμη και όταν αποφασίζει να επιστρατεύσει τους φορτηγατζήδες δεν μπορεί να το επιβάλλει στην πράξη. Ακόμη και όταν βγάζει παράνομη την απεργία των σιδηροδρομικών η απεργία πραγματοποιείται...

Εκτιμάμε ότι την επόμενη περίοδο θα χρειαστεί να δώσουμε όλες μας τις δυνάμεις για να στηρίξουμε και να ενισχύσουμε την δημιουργία εργατικών δικτύων από το κάτω σε κάθε χώρο δουλειάς και σε κάθε κλάδο. Δικτύων που όχι μόνο θα μπορούν να ανοίγουν τα μέτωπα αλλά ακόμη περισσότερο θα οργανώνουν τους χώρους τους για όλες τις μάχες. Χαιρετίζουμε όλους τους αγωνιστές και τις αγωνίστριες που έχουν ξεκινήσει τέτοιες προσπάθειες και τους καλούμε να συντονιστούμε για να γίνουμε όλοι πιο δυνατοί".

Η Β'Πανελλαδική Συνάντηση της ΕΠΑΣΣ έκλεισε με την εκλογή της νέας συντονιστικής επιτροπής που αποτελείται από εργαζόμενους και συνδικαλιστές στις συγκοινωνίες, τους Δήμους, τα νοσοκομεία, τις τηλεπικοινωνίες, την εκπαίδευση, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, τους εμποροϋπαλλήλους, των δικαστικών υπαλλήλων και των υπαλλήλων της κεντρικής διοίκησης. Στο συντονιστικό συμμετέχουν ακόμα ο Μαγιερό Τιάμ από την Ενωση Μεταναστών Εργατών και ο Τάσος Αναστασιάδης που ήταν συντονιστής της ΕΠΑΣΣ και την περασμένη χρονιά. ■

Φθινόπωρο οργής & μάχης

Η Κυβέρνηση βρίσκεται αντιμέτωπη με απεργίες στις ΔΕΚΟ, στις συγκοινωνίες, τα ΜΜΕ και τα νοσοκομεία. Ενα κύμα αντίστασης χωρίς τελειωμό, όπως περιγράφει ο **Λέανδρος Μπόλαρης**.

Η κυβέρνηση προσπάθησε από το καλοκαίρι μέχρι και τώρα να παρουσιάσει μια εικόνα σιγουριάς και σκυθρωπής αυτοπεποίθησης. Το Μνημόνιο «δουλεύει», οι αντιδράσεις κατακερματίζονται και ξεπερνιούνται, λίγο ακόμα και θα βγούμε στο ξέφωτο της ανάκαμψης. Η βεβαιότητα δεν ήταν ποτέ ειλικρινής και όσο πλησίαζαν οι εκλογές μετατρεπόταν σε κρύο ιδρώτα για τα κυβερνητικά επιτελεία.

Ο Γιώργος Παπανδρέου μπορεί να υπόσχεται ανάκαμψη από το 2012, αλλά προς το παρόν η οικονομία βουλιάζει, η ανεργία φθάνει τον εφιαλτικό αριθμό του 1.000.000 και η συζήτηση για παράταση του Μνημονίου και στην επόμενη δεκαετία δίνει και παίρνει. Ο Παπανδρέου είχε δηλώσει ότι οι εκλογές της 7 Νοέμβρη θα είναι δημοψήφισμα, πρώτα το είπε για τον «Καλλικράτη» κατόπιν συνολικά για την κυβέρνησή του. Όπως κι έγινε. Βγήκε και σε διακαναλική για να θέσει το δίλημμα με ή κατά του Μνημονίου. Δεν τα κατάφερε.

Αποφασιστικός παράγοντας στην κρίση και την θεαματική φθορά της κυβέρνησης ήταν το εργατικό κίνημα που έχει ξεσηκωθεί ενάντια στις επιθέσεις του Μνημονίου. Παρά τις περί του αντιθέτου θριαμβολογίες, από το στρατόπεδο της κυβέρνησης ή θρηνωδίες – από το στρατόπεδο της αριστεράς – αυτό το κίνημα όχι μόνο δεν έχει «χάσει τον πρώτο γύρο» αλλά παίρνει ταχύτητα για τον δεύτερο.

Από το Μάη στη ΔΕΘ

Η γενική απεργία της 5ης Μάης ήταν ένας ιστορικός σταθμός του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα. Από άποψη αριθμών ήταν η μεγαλύτερη εργατική διαδήλωση από την πτώση της χούντας το 1974. Από άποψη μαχητικότητας ξεπερνούσε κατά πολύ ό,τι έχουμε δει για πολλά χρόνια. Από άποψη σύνθεσης, έκφραζε όλο φάσμα της εργατικής τάξης: από τα «ρετιρέ» των πρώην ΔΕΚΟ μέχρι τα «υπόγεια» των μεταναστών από την Σενεγάλη, από τα δυνατά συνδικάτα των συγκοινωνιών μέχρι ανοργάνωτο κόσμο.

Η 5 Μάη είχε και παρελθόν και συνέχεια. Δεν ήταν μια έκρηξη οργής απλά ενός κόσμου που ένιωθε να χάνει το έδαφος κάτω από τα πόδια του. Υπήρχαν αγωνιστές και κομμάτια ολόκληρα εργαζόμενων που δούλεψαν για να φτάσουμε στην έκρηξη, κόντρα στα εμπόδια που έβαζε η συνδικαλιστική γραφειοκρατία.

Αν δεν είχε προηγηθεί η «γενική απεργία από τα κάτω» της 17 Δεκέμβρη 2009, δεν θα είχε αναγκαστεί η συνδικαλιστική ηγεσία να κηρύττει απεργίες τον Φλεβάρη ενάντια στο «πρόγραμμα σταθεροποίησης». Το «Μνημόνιο» συνάντησε εργατικά κομμάτια που ήδη βρίσκονταν σε τροχιά σύγκρουσης με την κυβέρνηση.

Το Μνημόνιο και το ασφαλιστικό που ψήφισε τον Ιούλη η κυβέρνηση έβγαλε ποτάμια εργατών και εργατριών στην απεργία και την διαδήλωση. Η συνέχεια ήταν η μεταφορά των μαχών στους διάφορους χώρους και κλάδους.

Μέσα στο καλοκαίρι είχαμε πενθήμερη απεργία νοσοκομειακών γιατρών, απεργίες στον ΟΣΕ και στις αστικές συγκοινωνίες και άλλες μάχες. Για πρώτη φορά τα συνδικάτα των συγκοινωνιών συντονίζονται και διαδηλώνουν μαζί στις 17 Ιούλη. ΄Εκαναν κοινή στάση εργασίας και διαδήλωση στις 8 Σεπτέμβρη.

Ο συντονισμός των συγκοινωνιών είναι μια πολύ σημαντική εξέλιξη. Λόγω της δύναμής τους καταρχήν. Είναι συνδικάτα που μπορούν να παραλύσουν κυριολεκτικά το Λεκανοπέδιο της Αττικής. Λόγω του πολιτικού τους βάρους, βρίσκονται στο στόχαστρο των επιθέσεων του Μνημονίου, με τις ιδιωτικοποιήσεις και την λεγόμενη «απελευθέρωση» που προωθεί στις πρώην ΔΕΚΟ. Ακριβώς γι' αυτούς τους λόγους, αυτά τα σωματεία και ο συντονισμός τους έχουν βρεθεί στο στόχαστρο όλων των μηχανισμών που μπορεί να επιστρατεύσει η κυβέρνηση. Αντιμετώπίζουν μόνο τις συκοφαντίες των Πρετεντέρηδων ούτε απλά τις δικαστικές απαγορεύσεις. Γίνεται μια συστηματική προσπάθεια να ανατραπούν πρόεδροι και διοικήσεις που «το παρακάνουν» με απεργίες. Τέτοιες προσπάθειες έγιναν στο Μετρό πρόσφατα. Είναι μάχη να μην περάσουν, να προχωρήσει ο απεργιακός συντονισμός και να δυναμώσει η οργάνωση της βάσης.

Η διαδήλωση της ΔΕΘ στις 11 Σεπτέμβρη έδειξε πως ούτε η αγανάκτηση έχει καταλαγιάσει ούτε η διάθεση για μάχη έχει υποχωρήσει. Η αστυνομία έδωσε έναν αριθμό 20.000 διαδηλωτών που προφανώς ήταν υποτιμημένος. Οι σιδηροδρομικοί μαζί με μεγάλες αντιπροσωπείες από τα σωματεία των αστικών συγκοινωνιών της Αττικής, εργάτες από εργοστάσια που βρίσκονται αντιμέτωποι με απολύσεις ή περικοπές μισθών, φοιτητές με τα πανό των συλλόγων τους.

Το απεργιακό κίνημα

Τις ίδιες μέρες, ο Παναγόπουλος, ο πρόεδρος της ΓΣΕΕ έσπευσε να ρίξει ανοιχτά το βάρος της συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας στην υπηρεσία της κυβέρνησης και του Μνημονίου. Πρόκειται βέβαια για την περίφημη δήλωση στο πρακτορεία Reuters. Αξίζει να την παραθέσουμε εκτενώς γιατί περιλαμβάνει όλα τα επιχειρήματα που πιέζουν κόντρα στις απεργίες: «*Εχουμε κάνει τόσες πολλές απεργίες, παρ' όλα αυτά οι σκληρές πολι-*

τικές, αυτές που προβλέπονται στο Μνημόνιο Ε.Ε.-ΔΝΤ, έχουν εφαρμοστεί και δεν υπάρχουν προφανείς εναλλακτικές λύσεις... Δεν υπάρχουν σχέδια για γενική απεργία στο άμεσο μέλλον... Οι δημόσιοι υπάλληλοι έχουν αισθανθεί μεγάλες περικοπές μισθών και την πιο βίαιη επίθεση κατά των δικαιωμάτων τους. Η τακτική και η στρατηγική τους είναι σεβαστή αλλά δεν μπορούμε να ακολουθήσουμε».

Με άλλα λόγια, ο Παναγόπουλος είπε ότι δεν πρόκειται να κάνει απεργίες γιατί δεν έχουν αποτέλεσμα. Και γιατί στο κάτω-κάτω, το κύριο βάρος των επιθέσεων το δέχονται οι δημόσιοι υπάλληλοι κι όχι ο ιδιωτικός τομέας.

Το πρόβλημα για τον Παναγόπουλο και κατ' επέκταση για την κυβέρνηση είναι ότι, παρά τις επιθυμίες του και το συστηματικό σαμποτάζ πολλών συνδικαλιστικών ηγεσιών στην αντίσταση, οι απεργίες ξεσπάνε, και μάλιστα παίρνουν νέα χαρακτηριστικά. Ποτέ άλλοτε η συνδικαλιστική ηγεσία δεν είχε ασκήσει τόσο μεγάλες πιέσεις. Η κυβέρνηση κρέμεται με νύχια και με δόντια από τους Παναγόπουλους, αλλά η λαβή αποδεικνύεται πολύ πιο αδύνατη απ' ότι περίμενε. Ένας από τους παράγοντες που φέρνουν αυτό το αποτέλεσμα, είναι ότι όλο το προηγούμενο διάστημα, μέσα από τις μάχες ενάντια στην ΝΔ, την αντίσταση στις επιθέσεις της κρίσης, τη νέα αυτοπεποίθηση κομματιών της τάξης, έχουν αρχίσει να διαμορφώνονται δίκτυα αγωνιστών-τριών μέσα στους χώρους δουλειάς που προσπαθούν να οργανώσουν τη μάχη. Στον ΔΟΛ για παράδειγμα, ένα τέτοιο δίκτυο πρωτοστάτησε. Η δουλειά που έχουν κάνει για χρόνια οι Financial Crimes συνέβαλε πολύ σ' αυτό.

Στις 29 Σεπτέμβρη είχαμε μια νέα μίνι-πανεργατική απεργία, ανάλογη με εκείνη της 17 Δεκέμβρη 2009. Αυτή την φορά την ραχοκοκαλιά της απεργίας και της συγκέντρωσης την πρόσφεραν οι σιδηροδρομικοί μαζί με τις αστικές συγκοινωνίες του λεκανοπεδίου, οι εργαζόμενοι στον ΟΤΕ, στον ΟΛΠ, οι νοσοκομειακοί γιατροί, οι βιβλιοϋπάλληλοι και μια σειρά από πρωτοβάθμια σωματεία. Στις 7 Οκτώβρη είχε απεργία η ΑΔΕΔΥ (με συμμετοχή που έφτασε στο 70% σύμφωνα με τα στοιχεία της). Στις 14 Οκτώβρη πάλι ο ΟΣΕ κατέβηκε σε απεργία.

Αποφασιστικός παράγοντας στην κρίση και την θεαματική φθορά της κυβέρνησης είναι το εργατικό κίνημα

Μέσα στον Οκτώβρη το απεργιακό κίνημα συνέχιζε να δίνει μάχες στα πιο διαφορετικά σημεία. Στο ΔΟΛ, όπου οι εργαζόμενοι κατέβηκαν σε εξαήμερη απεργία διαρκείας ενάντια στις απολύσεις, αντιμετωπίζοντας απόπειρες τρομοκράτησης και φιμώματος από την πλευρά της εργοδοσίας. Μια απεργία παράνομη, σύμφωνα με τα δικαστήρια, που κάποιες στιγμές οργανώθηκε από τα κάτω, με τις διοικήσεις των Ενώσεων να τρέχουν να καλύψουν τις αποφάσεις της βάσης.

Δεν είναι μόνο ο ΔΟΛ, και τα «Ελληνικά Γράμματα», είναι κι ο Πήγασος, η Απογευματινή, η Ελευθεροτυπία όπου οι εργαζόμενοι δίνουν μάχες ενάντια στις απολύσεις. Πριν δυο χρόνια το κλείσιμο του «Ελεύθερου Τύπου» των Αγγελοπουλαίων είχε πυροδοτήσει την κατάληψη του χώρου από εργαζόμενους και δημοσιογράφους. Τώρα, τέτοιες μάχες μπορούν να απλωθούνε σε όλο το χώρο των ΜΜΕ, καθώς οι κάθε λογής βαρώνοι προχωράνε σε πογκρόμ απολύσεων. Ενας από τους βασικούς μηχανισμούς που στηρίζονται κυβέρνηση και άρχουσα τάξη για να περνάνε τις επιθέσεις ψευδολογώντας ασύστολα, μπορεί να βρεθεί παραλυμένος από τον κόσμο που δουλεύει εκεί.

Οι σκηνές από την επέλαση των ΜΑΤ στην Ακρόπολη για να εκδιώξουν τους «βέβηλους» καταληψίες απλήρωτους συμβασιούχους του ΥΠ.ΠΟ έκαναν τον γύρο του κόσμου. Η «Μάχη της Ακρόπολης» συνεχίζεται. Από μια άποψη, οι σκηνές που διαδραματίζονται εκεί, αποτυπώνουν σε μικρογραφία την κατάσταση της κυβέρνησης. «Εξασφάλισε» τον έλεγχο της Ακρόπολης με τον τρόπο που τον είχε εξασφαλίσει ο Σκόμπι τον Δεκέμβρη του '44, αυτή τη φορά αντί για αλεξιπτωτιστές την φρουρούν τα ΜΑΤ.

Μια τέτοια κυβέρνηση που χάνει ραγδαία την συναίνεση στην πολιτική της, τρέμει μην βρεθεί μπροστά σε μια γενίκευση της αντίστασης. Το παράδειγμα της Γαλλίας δεν είναι και πολύ μακριά.

Το κεντρικό μέτωπο

Επίσης, συνεχίζονται μια σειρά άλλες μάχες, με κεντρική αυτή των ΔΕΚΟ. Με την προοπτική τα ελλείμματα να πέσουν πάλι έξω (αφού η οικονομική κρίση τσακίζει τα έσοδα του δημοσίου), η κυβέρνηση θέλει να επιταχύνει τις επιθέσεις της. Τα «φιλέτα» του Δημόσιου μπαίνουν για ξεπούλημα, υποτίθεται για να προσελκύσουν νέους επενδυτές και να φέρουν την πολυπόθητη ανάκαμψη. Εν μέσω σεϊχηδων του Κατάρ και Κινέζων γραφειοκρατών, ο Παπανδρέου ακολουθεί την πεπατημένη του Καραμανλή.

Η κυβέρνηση έχει το θράσος να αυξάνει – στο προσχέδιο του προϋπολογισμού – τις δαπάνες για την αποπληρωμή τόκων κατά 30%, εκτοξεύοντάς τα στα 16 δις ευρώ, πεσκέσι στους τραπεζίτες, και επειδή αυτά «δεν φθάνουν» βγάζει στο σφυρί την ακίνητη περιουσία του ΟΣΕ,[1] το σύστημα μεταφοράς και διανομής της ΔΕΗ, το νερό (ΕΥΑΘ) και ούτω καθ' εξής.

Μαζί με την λεηλασία πάει και η προσπάθεια της κυβέρνησης να ξεμπερδέψει για λογαριασμό της άρχουσας τάξης με τα πιο ισχυρά συνδικάτα, με τις μεγαλύτερες κατακτήσεις. Με άλλα λόγια, θέλουν να καταργήσουν Γενικούς Κανονισμούς Προσωπικού, Συλλογικές Συμβάσεις που καθιερώνουν τις εργασιακές σχέσεις τις οποίες θέλει να διαλύσει η άρχουσα τάξη. Ο Λοβέρδος μπορεί να νομοθέτησε τους «μισθούς» των 580 ευρώ και παλιότερα ο Αλογοσκούφης μπορεί να είχε νομοθετήσει την κατάργησή τους στις λεγόμενες ελλειμματικές ΔΕΚΟ, αλλά παρά τις όποιες επιτυχίες, δεν έχουν τα αποτελέσματα που ήθελαν.

Για να το καταφέρει αυτό η κυβέρνηση χρησιμοποιεί ένα μείγμα συκοφαντιών, διαιρέσεων, προσπάθειας να απομονώσει το ένα συνδικάτο από το άλλο, «πείθοντας» την ηγεσία του να τραβήξει χωριστά το δρόμο των ρεαλιστικών διαπραγματεύσεων και της υπευθυνότητας.

Το σενάριο της Ολυμπιακής Αεροπορίας και της ΟΣΠΑ θέλει να το επαναλάβει και στον ΟΣΕ και στις αστικές συγκοινωνίες και στη ΔΕΗ και αλλού. Οι εργαζόμενοι της Ολυμπιακής συμμετείχαν μαζικά στις απεργίες και τις διαδηλώσεις για το ασφαλιστικό της ΝΔ στα τέλη του 2007-Ανοιξη 2008. Η ηγεσία της ΟΣΠΑ όμως, αφού έκανε μερικές συμβολικές κινητοποιήσεις μπήκε στο διάλογο για να διαπραγματευθεί τους όρους της διάλυσης της εταιρείας. Σήμερα, καλά καλά τις αποζημιώσεις τους δεν έχουν πάρει οι «πρώην εργαζόμενοι της Ολυμπιακής».

Οι «Αριστοκράτες»;

Τα ψέματα που χρησιμοποιεί η κυβέρνηση είναι τα ίδια και στις σημερινές περιπτώσεις. Τα «10 δις χρέος του ΟΣΕ» που υποτίθεται «πληρώνουν οι φορολογούμενοι» αποκαλύπτεται ότι τα χρέη τα δημιούργησε ακριβώς η περικοπή της κρατικής επιχορήγησης του σιδηρόδρομου και το σπρώξιμο στο δανεισμό από τους τραπεζίτες. Γι'αυτό ακόμα και αν προχωρήσει το ξεπούλημα, το δημόσιο θα πληρώσει τα χρέη του ΟΣΕ στους δανειστές του.

Δεν είναι μόνο για τον ΟΣΕ που λέει ψέματα η κυβέρνηση. Η προπαγάνδα ότι οι εργαζόμενοι στις πρώην ΔΕΚΟ είναι η σύγχρονη «εργατική αριστοκρατία» δίνει και παίρνει. Πρόσφατα το υπουργείο Οικονομικών έδωσε «στοιχεία» για τους μισθούς στις ΔΕΚΟ[2] σύμφωνα με τα οποία το μέσος κόστος μισθοδοσίας ανά εργαζόμενο στις 11 πιο ζημιογόνες ΔΕΚΟ ανέρχεται σε 40.772 ευρώ.

Ομως, πρόκειται για λαθροχειρία. Από αυτό το ποσό πρέπει κατ'αρχήν να αφαιρεθεί η ασφαλιστική εισφορά, των εργαζόμενων στα ταμεία τους που φτάνει το 13%. Το ποσό πέφτει θεαματικά στο 35.472 ευρώ. Κατόπιν πρέπει να αφαιρεθεί η φορολογία. Για έναν εργαζόμενο με ένα παιδί αυτό σημαίνει 6.161 ευρώ δηλαδή το ποσό μειώνεται περαιτέρω στα 29.331 (στην πραγματικότητα η φορολογία είναι πολύ μεγαλύτερη). Αν κάνουμε τη διαίρεση καταλήγουμε σε ένα μηνιάτικο 2.093 ευρώ. Αλλά πρόκειται για μέσο όρο βέβαια: συμπεριαλαμβάνονται υπερωρίες, νυχτερινά, ρεπό, κλπ, αλλά ΚΑΙ οι παχυλοί μισθοί των μεγαλοδιευθυντάδων, των μάνατζερ.[3]

Όπως αναφέρει μια άλλη πηγή: *«Η πλειοψηφία των εργαζομένων στον ευρύτερο δημόσιο τομέα (ένας στους τρεις εργαζόμενους) αμείβεται με καθαρό μηνιαίο εισόδημα από 1.000 έως 1.250 ευρώ. Αντίστοιχα, το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα (1/3) έχει μηνιαίες καθαρές αποδοχές από 750 έως 1 000 ευρώ».*[4]

Αυτός ο κόσμος έχει δώσει σκληρές μάχες, και μπορεί να δώσει ακόμα σκληρότερες. Η πίεση στην συνδικαλιστική γραφειοκρατία μπορεί να γίνει πιο αποτελεσματική και πιο άγρια ακριβώς εκεί που η εργατική τάξη είναι πιο οργανωμένη και έχει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στην δύναμή της.

Οι περιγραφές από την τελευταία συνέλευση του σωματείου των εργαζόμενων στην ΕΘΕΛ στις 18 Οκτώβρη είναι χαρακτηριστικές απ' αυτή την άποψη:

«Από το ξεκίνημα της συνέλευσης το κλίμα ήταν φορτισμένο. Οταν ο πρόεδρος του Συνδικάτου προσπάθησε να αμφισβητήσει την απαρτία της συνέλευσης, η απάντηση ήταν ένα δυνατό παρατεταμένο γιουχάισμα. Το ίδιο συνέβη σχεδόν με κάθε ομιλητή που εκπροσωπούσε το ΔΣ – κύρια από τις παρατάξεις ΠΑΣΚΕ-ΔΑΚΕ και των στηριγμάτων τους – που εστίαζε την ομιλία του στις διαμάχες των παρατάξεων και όχι στο πώς θα απαντήσει αγωνιστικά ο κλάδος στις επιθέσεις. Αντίθετα, κάθε ένας από τους δεκάδες εργαζόμενους που ανέβηκαν στο βήμα για να καταγγείλουν τη συμβιβαστική τακτική του ΔΣ, κέρδιζε χειροκρότημα. "Να μας πείτε τι κάνατε μέχρι σήμερα και τι θα κάνετε από δω και μπρος", είπε ένας εργαζόμενος και καταχειροκροτή-

Διαδηλωτές του ΟΣΕ και των συγκοινωνιών στο συλλαλητήριο της ΔΕΘ στη Θεσσαλονίκη.

Η επίθεση των ΜΑΤ στους απεργούς στην Ακρόπολη.

θηκε, "να ακούσουμε τις προτάσεις σας. Μας συκοφαντούν στα κανάλια για υπέρογκους μισθούς και επιδόματα. Να ακούσουμε πώς θα αντιδράσουμε"».[5]

Στην συγκεκριμένη συνέλευση μπήκε η πρόταση για κλιμάκωση των απεργιών με προοπτική τη διαρκείας και συντονισμό με το Μετρό. Όμως, δεν μπόρεσε να ξεπεράσει μια σειρά εμπόδια και τρικλοποδιές που μπαίνουν από τα πάνω. Αυτό που χρειάζεται να δυναμώσει είναι το δίκτυο των αγωνιστών που θα προετοιμάζουν αυτές τις μάχες συστηματικά και υπομονετικά. Ένα δίκτυο με μεγαλύτερο μέγεθος και εμπειρία όπως στον ΔΟΛ.

Τι να κάνουμε

Μετά τις εκλογές οι δυνατότητες της κυβέρνησης να ελίσσεται μειώνονται. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν θα προχωρήσει σε νέες επιθέσεις, όχι μόνο οικονομικές, αλλά και ιδεολογικές, πολιτικές. Κάθε άλλο, οι επιθέσεις θα συνεχιστούν σε συνδυασμό με την πολιτική και οικονομική κρίση.

Αυτό βάζει σημαντικά καθήκοντα στην Αριστερά και στους αγωνιστές του εργατικού κινήματος.

Κάθε εργατικός αγώνας, ακόμα και ο πιο μαχητικός, αντιμετωπίζει την σκληρή πραγματικότητα μιας κοινωνίας όπου την δύναμη την έχουν οι από πάνω. Είναι οργανωμένοι, δικτυωμένοι, με τα κονδύλια να εξαγοράσουν, με τα σκυλιά τους έτοιμα να χτυπήσουν, με τα ΜΜΕ στο πλευρό τους. Όλοι ξέρουν τι σημαίνει να μείνουν άνεργοι άμα χάσουν τη μάχη. Άρα, τα στοιχήματα είναι μεγάλα.

Η παρέμβαση ώστε κανένας αγώνας να μην μείνει μόνος του, αντιμέτωπος με την καταστολή και τους εκβιασμούς της κυβέρνησης και των αφεντικών, έχει πρωταρχική σημασία.

Η οργάνωση της συμπαράστασης σε έναν αγώνα παίζει αυτό τον ρόλο. Δίνει οξυγόνο στο κομμάτι που παλεύει να συνεχίσει, να μην νιώθει απομονωμένο, άρα και αδύνατο. Από τις πιο απλές μορφές, την συγκέντρωση υπογραφών και τις συναυλίες αλληλεγγύης, μέχρι την συγκέντρωση – και το σημαντικότερο: τις απεργίες αλληλεγγύης. Όταν φτάσουμε στο σημείο οι εργάτες του ΟΣΕ να διαδηλώνουν έξω από το ΔΟΛ, και οι τεχνικοί της ΔΕΗ να βάζουν με τους γερανούς τους καταληψίες συμβασιούχους στην Ακρόπολη, τότε δεν θα είναι οι υποστηρικτές του Μνημονίου που θα τρέμουν αλλά η κυρίαρχη τάξη συνολικά. Οι απεργίες συμπαράστασης είναι πολιτικές απεργίες. Κι αυτό φαντάζει πραγματικά σαν «Λερναία Ύδρα της επανάστασης» στα μάτια των καπιταλιστών.

Η οργάνωση των αγώνων από τα κάτω, το πέρασμά τους στα χέρια των εργατών, τροφοδοτείται από την παραπάνω προσπάθεια και με την σειρά της την τροφοδοτεί. Η οργάνωση της ενημέρωσης, της απεργιακής φρουράς, δίνει την δύναμη στους αγωνιστές και στις αγωνίστριες σε κάθε χώρο να οργανώσουν την συνέλευση, την κλιμάκωση του αγώνα, να μπλοκάρουν τις τρικλοποδιές που θα βάζει η κάθε συμβιβαστική ηγεσία.

Οι αγώνες δεν ενοποιούνται στην σφαίρα του ιδεατού. Τους ενοποιούν άνθρωποι, εργάτες και εργάτριες. Και για να το κάνουν, χρειάζονται ιδέες που να τους ενώνουν και να τους εμπνέουν στην προοπτική της αμφισβήτησης του συστήματος και των επιλογών του. Η αναγκαιότητα να κερδίζονται εργατικοί χώροι σ' αυτή την αντικαπιταλιστική προοπτική, υπακούει σε αυτό.

Το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα δεν είναι μια υπόθεση που αφορά μόνο ή κύρια οριοθετήσεις στο εσωτερικό της αριστεράς. Έχει να κάνει με τις ανάγκες της μάχης που ανοίγεται μπροστά μας.

Όταν η κυβέρνηση προσπαθεί στο «και πέντε» να πουλήσει ευαισθησία για τους ανέργους, έχουμε να πούμε ότι η καλύτερη προστασία των θέσεων εργασίας είναι η πάλη για την απαγόρευση των απολύσεων. Κι είναι το βήμα για να αποκτήσουν οι αγώνες που δίνονται κυριολεκτικά σε όλους τους χώρους πολιτική αιχμή και κοινό βηματισμό. Όταν ο Μαρξ έγραφε ότι η απεργία σε ένα εργοστάσιο για τη μείωση του ωραρίου είναι οικονομική πάλη αλλά όταν οι εργάτες πολλών εργοστασίων απεργούν με το ίδιο αίτημα τότε πρόκειται για πολιτικό κίνημα, μια τέτοια διαδικασία περιέγραφε.

Την ίδια σημασία έχει και το ζήτημα του χρέους. Βρισκόμαστε στο σημείο που η κυβέρνηση έχει κηρύξει παύση πληρωμών στους εργαζόμενους και τις κοινωνικές υπηρεσίες γιατί εξυπηρετεί το χρέος στους τραπεζίτες. Το αίτημα «Παύση πληρωμών-Διαγραφή του Χρέους» ενώνει τους χώρους που παλεύουν για να μην φορτωθούν τα βάρη της κρίσης. Το ίδιο και το αίτημα για κρατικοποίηση χωρίς αποζημίωση όλων των τραπεζών. Στο ερώτημα που βάζουν κάθε φορά η κυβέρνηση και τα παπαγαλάκια της «που θα βρεθούνε τα λεφτά;», εμείς λέμε: τα έχουν τα αφεντικά σας, από κει θα βρεθούν!

Σε κάθε χώρο, σε κάθε γειτονιά μπορούν να κερδιστούν αγωνιστές στην αντικαπιταλιστική αριστερά. Στη δύναμη που δεν λέει ψέματα ότι θα «διαχειριστεί» καλύτερα τη ψήφο διαμαρτυρίας, αλλά που λέει καθαρά και ξάστερα ότι η εργατική συλλογικότητα, η απεργιακή δράση μπορεί να φέρει την νίκη. ■

1 Χαρακτηριστικός ο τίτλος άρθρου της *Ημερησίας,* 22/10, «ΤΡΑΙΝΟΣΕ: Ενδιαφέρονται Γάλλοι, Ρώσοι, Κινέζοι και ΚΤΕΛ».

2 *Το Βήμα,* 14/10, «Χτυπάει καμπάνα λιτότητας στις ΔΕΚΟ».

3 Τα στοιχεία από: *Ριζοσπάστης,* 15/10/2010, «Ιδού τα ρετιρέ ιδού τα χαλκεία».

4 Από το μπλογκ, http://e-cynical.blogspot.com/2010/10/blog-post_19.html

5 *Εργατική Αλληλεγγύη,* Νο 939, σελ. 6.

Ο Τρότσκι το ’30

Ο Νίκος Λούντος παρουσιάζει τις μάχες του Τρότσκι στη δεκαετία του ‘30. Ένα χρονικό για να εξηγήσουμε το τότε και να μην επαναλάβουμε τα ίδια λάθη σήμερα.

Εχουμε σήμερα το πλεονέκτημα να μπορούμε να κοιτάξουμε το φιλμ της δεκαετίας του ’30 γνωρίζοντας το τέλος του. Οσοι περιγράφουν την καπιταλιστική κρίση λες και είναι κάποιου είδους μετεωρολογικό φαινόμενο ή κρυολόγημα που πρέπει να περιμένουμε να περάσει, ξεχάνε τι πραγματικά συνέβη στη δεκαετία του ’30. Η δεκαετία εκείνη κατέληξε στα «μεσάνυχτα της ιστορίας», στο φασισμό και το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Βασικός κινητήρας των εξελίξεων ήταν η οικονομική κρίση που άρχισε να επιταχύνεται μετά το Κραχ στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης το ’29. Το 1932 το ένα τρίτο του εργατικού δυναμικού στις ΗΠΑ και τη Γερμανία είχε βγει στην ανεργία και ένας στους πέντε ήταν άνεργος στη Βρετανία. Συνολικά οι άνεργοι παγκόσμια εκτινάχθηκαν από 10 εκ. το 1929 σε 40 εκ. το 1932. Ο καπιταλισμός σήμερα περνάει τη μεγαλύτερη κρίση του μετά τη δεκαετία του ’30. Γι’αυτό είναι κάτι παραπάνω από σημαντική η συζήτηση για τα συμπεράσματα εκείνης της δεκαετίας. Είναι σημαντική γιατί τα γεγονότα της δεκαετίας του ’30 δεν εξελίχθηκαν σαν τρένο πάνω σε προκαθορισμένη τροχιά. Αντίθετα, για ολόκληρη την ανθρωπότητα παίχτηκε το πιο ακραίο στοίχημα, ανάμεσα στη βαρβαρότητα και την επανάσταση. Το ερώτημα που πρέπει να απαντήσουμε γυρνώντας στη δεκαετία του ’30 είναι γιατί το εργατικό κίνημα δεν μπόρεσε να κερδίσει εκείνο το στοίχημα. Και η απάντηση δεν μπορεί να βρεθεί αλλού παρά στην στρατηγική και στις συγκεκριμένες επιλογές των πολιτικών δυνάμεων που καθόρισαν τη δεκαετία.

Ο τέταρτος τόμος της βιογραφίας του Τρότσκι, γραμμένος από τον Τόνι Κλιφ, που κυκλοφόρησε πρόσφατα από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, είναι ο καλύτερος οδηγός για να παρακολουθήσει κανείς τα πολιτικά διλήμματα που έμπαιναν στο εργατικό κίνημα και τις πολιτικές απαντήσεις που δόθηκαν από τα δύο κυρίαρχα ρεύματα, τη σοσιαλδημοκρατία και τα σταλινικά κομμουνιστικά κόμματα.

Ο Τρότσκι έδωσε την πιο δύσκολη μάχη της ζωής του και την πιο σημαντική, όπως θεωρούσε ο ίδιος, στη δεκαετία του ’30. Από ηγέτης εκατομμυρίων, πρόεδρος του Σοβιέτ των εργατών της Πετρούπολης, Κομισάριος στην κυβέρνηση των Μπολσεβίκων και ηγέτης του Κόκκινου Στρατού τις προηγούμενες δύο δεκαετίες, ο Τρότσκι αναλαμβάνει τη δεκαετία του ’30 έναν πολύ διαφορετικό ρόλο. Εξόριστος από το σταλινικό καθεστώς και χωρίς να μπορέσει να γίνει δεκτός σε καμιά ευρωπαϊκή χώρα, έδωσε ασταμάτητα τη μάχη για να χτίσει, σχεδόν απ’ το μηδέν, επαναστατικές οργανώσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν το εργατικό κίνημα στη νίκη.

Η σταλινική αντεπανάσταση στη Ρωσία είχε πλέον νικήσει οριστικά. Η Αριστερή Αντιπολίτευση διαλύθηκε στα τέλη της δεκαετίας του ’20 και ο Στάλιν ξεκίνησε το πρώτο Πεντάχρονο Πλάνο για το χτίσιμο του κρατικού καπιταλισμού. Η ειρωνία της ιστορίας ήταν ότι όταν πλέον οι επαναστάτες που πρότειναν πως η λύση για τη ρώσικη επανάσταση είναι η εξάπλωσή της στην Ευρώπη βρίσκονταν στην εξορία, τότε πραγματικά ξεκίνησε ένα κύμα ριζοσπαστικοποίησης στην Ευρώπη που θα μπορούσε να είχε βγάλει τη Ρωσία από την απομόνωση. Η θεωρία για το «σοσιαλισμό σε μία μόνο χώρα» όμως είχε γίνει επίσημη ιδεολογία στη Ρωσία. Πλέον σε πρώτη προτεραιότητα έμπαινε η αύξηση της παραγωγής για χάρη της συσσώρευσης, σε βάρος της κατανάλωσης, αλλά κυρίως σε βάρος των σοβιέτ και της εργατικής δημοκρατίας. Ετσι, αντί οι αγώνες στην Ευρώπη τη δεκαετία του ’30 να γίνουν η πνοή που θα έλυνε το πρόβλημα καθυστέρησης της Ρωσίας, τα πράγματα αντιστράφηκαν. Η σταλινική πολιτική έπαιξε κομβικό ρόλο για να πνίξει τα κινήματα στην Ευρώπη.

Γερμανία – Η νίκη του ναζισμού

Η οικονομική κρίση στην Ευρώπη μετατράπηκε γρήγορα σε μια ακόμη πιο ραγδαία πολιτική κρίση. Τίποτα δεν έμεινε σταθερό. Η κατάσταση έπαιρνε τα πιο οξυμένα χαρακτηριστικά στη Γερμανία. Στις αρχές του ’30 ξέσπασαν καβγάδες ανάμεσα στους εταίρους της σοσιαλδημοκρατικής κυβέρνησης Μίλερ, όπως για το αν έπρεπε να περικοπεί το επίδομα ανεργίας. Η κυβέρνηση κατέρρευσε. Ο πρόεδρος της Δημοκρατίας έχρισε καγκελάριο τον Μπρίνινγκ, από το Καθολικό κόμμα του Κέντρου και του έδωσε τη δυνατότητα να κυβερνάει χωρίς την έγκριση του Κοινοβουλίου. Αυτό που ακολούθησε ήταν απολύσεις δημόσιων υπάλληλων, φόροι για τους μικρομεσαίους, περικοπές για τους ανέργους, την ώρα που τα εργοστάσια συνέχιζαν να κλείνουν και οι ουρές των απολυμένων να μακραίνουν. Οι εκλογές το Σεπτέμβρη του ’30 κατέγραψαν το σεισμό που συγκλόνιζε τη γερμανική κοινωνία.

Οι ναζί είχαν πάρει 2,6% στις εκλογές του ’28, όμως τώρα έβγαιναν δεύτερο κόμμα, με 18,3%. Το Κομμουνιστικό Κόμμα Γερμανίας είχε άνοδο, αλλά περιορισμένη, από το 10,6% σε 13,1%.

Το πρόβλημα όμως δεν ήταν πόσο άμεσα είχε εκλογική πρόοδο το ΚΚ, αλλά η αναισθησία με την οποία αντιμετώπισε την άνοδο των ναζί. Για το ΚΚ, η μαζική στροφή στην αγκαλιά των φασιστών δεν ήταν παρά μια αλλαγή φρουράς. Οι σοσιαλδημοκρατές αποκαλούνταν ήδη «σοσιαλφασίστες». Ηδη πριν τις εκλογές του ’30, ο ηγέτης του ΚΚ, Ερνστ Τέλμαν, έλεγε από το βήμα του Ράιχσταγκ ότι η σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση του Μίλερ ήταν *«μια σοσιαλφασιστική συμμορία... Στη Γερμανία ήδη κυβερνάει ο φασισμός»*. Αν όμως ο φασισμός ήδη κυβερ-

1932 - Ο Χίτλερ μιλάει σε προεκλογική συγκέντρωση.

νούσε το ’30, τότε ποια η διαφορά όταν οχταπλασίασαν τις ψήφους τους και ποια όταν το ’33 ο Χίτλερ θα έπαιρνε πραγματικά την εξουσία και θα έβγαζε εκτός νόμου όλα τα κόμματα και τα συνδικάτα; Το συμπέρασμα που έβγαλε η ηγεσία του ΚΚ από τις εκλογές του ’30 ήταν ότι οι Κομμουνιστές ήταν οι μόνοι νικητές, αφού είχαν αυξήσει τις ψήφους τους, ενώ οι Σοσιαλδημοκράτες είχαν υποχώρηση.

Αυτή η γραμμή παράλυσης προερχόταν από τη Ρωσία. Η Κομιντέρν είχε κάνει από το 1928 την εκτίμηση περί «Τρίτης Περιόδου». Ο καπιταλισμός υποτίθεται έμπαινε στην τελική του κρίση και τα Κομμουνιστικά Κόμματα ανά τον κόσμο έπρεπε να σταματήσουν τις τακτικές και τις συμμαχίες. Συμβουλεύονταν να διασπάσουν τα συνδικάτα και να φτιάξουν δικά τους, ξεχωριστά, «κόκκινα συνδικάτα», και να συγκεντρώσουν τα πυρά τους κατά της σοσιαλδημοκρατίας που ήταν «δίδυμη αδερφή» του φασισμού.

Η σοσιαλδημοκρατία όντως κινιόταν ολοταχώς προς τα δεξιά και προς κάθε είδους χυδαίο συμβιβασμό που απαιτεί ο καπιταλισμός όταν βρίσκεται σε κρίση. Ανέχτηκαν την κυβέρνηση Μπρίνινγκ, ακόμη και μετά τις εκλογές του ’30, με τη λογική ότι ήταν καλύτερη από τους φασίστες. Ανέχονταν δηλαδή τις επιθέσεις που γεννούσαν την απελπισία, η οποία με τη σειρά της τροφοδοτούσε τα πανιά των φασιστών. Ομως η τακτική του ΚΚ αντί να χτίσει γέφυρες με τους εργάτες που απογοητεύονταν από το SPD, οδηγούσε στην απομόνωση. Ριζοσπαστικοποίηση σήμαινε για τους ηγέτες του KPD πόσο δυνατότερα βρίζεις τους εργάτες που ακόμη έχουν αυταπάτες για το SPD, ακόμη και συμπλοκές στους δρόμους μεταξύ οπαδών των δύο κομμάτων. Οι εργάτες που ψήφιζαν σοσιαλδημοκρατία δεν ήταν όσο «ριζοσπάστες» χρειαζόταν η «Τρίτη Περίοδος» γι’αυτό τα μέλη του ΚΚ αποχωρούσαν από τα συνδικάτα και βρήκαν ένα διαφορετικό καταφύγιο, τους άνεργους και τους πιο χτυπημένους εργάτες.

Ο Τρότσκι έγραψε κάποια από τα πιο σημαντικά του κείμενα, απευθυνόμενος στους γερμανούς κομμουνιστές, αυτήν την περίοδο, προσπαθώντας να κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου. Η δύναμη πρόγνωσης εκείνων των κειμένων είναι αξεπέραστη: *«Η κατάληψη της εξουσίας από τους Εθνικοσοσιαλιστές θα σήμαινε προπάντων την εξόντωση του ανθού του γερμανικού προλεταριάτου, την καταστροφή των οργανώσεών του, το χάσιμο της εμπιστοσύνη στον ίδιο τον εαυτό του και στο μέλλον του. Αν πάρουμε υπόψη πόσο πιο ώριμες και πιο οξυμένες είναι οι κοινωνικές αντιφάσεις που υπάρχουν στη Γερμανία, το καταχθόνιο έργο του ιταλικού φασισμού θα φαινόταν ασφαλώς σαν ένα ασήμαντο και σχεδόν ανθρωπιστικό πείραμα μπροστά στο έργο του γερμανικού Εθνικοσοσιαλισμού»*, γράφει το 1931, αρκετά χρόνια πριν η ανθρωπότητα γνωρίσει πραγματικά τι θα σημάνουν τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και η ναζιστική θηριωδία. Ο Τρότσκι τόνιζε τον κίνδυνο του φασισμού στην προσπάθεια να ξανασυνειδητοποιήσουν οι Κομμουνιστές τις προτεραιότητες της περιόδου.

Η ηγεσία του ΚΚ ταλαντευόταν επικίνδυνα. Τον Ιούλη του ’31 έφτασε στο σημείο να κάνει κοινή καμπάνια μαζί με τους φασίστες στο δημοψήφισμα που οι ίδιοι οι ναζί είχαν προκαλέσει για να ρίξουν τη σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση της Πρωσίας, του μεγαλύτερου κρατιδίου της τότε Γερμανίας. Με σχεδόν θρησκευτικό τρόπο, η ηγεσία του ΚΚ θεωρούσε ότι η άνοδος του Χίτλερ θα ήταν ένα αναγκαίο κακό που θα περνούσε και «μετά τον Χίτλερ, έρχεται η σειρά μας».

Το ΚΚ ήταν όλο λόγια για το τι θα σημάνει η μέρα που θα εγκαθιδρυθεί η δικτατορία του προλεταριάτου. Επένδυε τις ελπίδες των εργατών στις μάχες που θα έρχονταν στο μέλλον, ενώ οι μάχες του παρόντος δεν πήγαιναν βήμα μπροστά.

«Το πρόβλημα δεν είναι να υποσχεθούμε την αναδιοργάνωση της οικονομίας μετά την κατάληψη της εξουσίας, το πρόβλημα βρίσκεται στην κατάληψη της εξουσίας», έγραφε ο Τρότσκι.

Κεντρική θέση στην παρέμβασή του είχε η αναγκαιότητα του ενιαίου μετώπου. Ο Τρότσκι αντλεί επιχειρήματα από τη συσσωρευμένη εμπειρία των Μπολσεβίκων, από το Σοβιέτ του 1905, μέχρι το 1917 όταν χρειάστηκε να συμμαχήσουν με τον Κερένσκι κατά του πραξικοπήματος του Κορνίλοφ, ακόμη και τον Ιούλη, λίγο πριν την επανάσταση του Οκτώβρη.

Το Κομμουνιστικό Κόμμα πρέπει να καλέσει στην υπεράσπιση των υλικών και ηθικών θέσεων που η εργατική τάξη έχει ήδη κατακτήσει στο γερμανικό κράτος. Παίζεται η τύχη των πολιτικών και συνδικαλιστικών οργανώσεών της, των εφημερίδων και των τυπογραφείων της, των λεσχών και των βιβλιοθηκών της. Ο κομμουνιστής εργάτης πρέπει να πει στο σοσιαλδημοκράτη συνάδελφό του: *«Οι πολιτικές των κομμάτων μας είναι ασυμφιλίωτες αλλά αν οι φασίστες επιτεθούν αυτή τη νύχτα στα γραφεία της οργάνωσής σου θα τρέξω να σε βοηθήσω με το όπλο στο χέρι. Υπόσχεσαι και συ ότι σε περίπτωση που ένας τέτοιος κίνδυνος απειλήσει τη δική μου οργάνωση θα τρέξεις να μας βοηθήσεις; Αυτή είναι η πεμπτουσία της πολιτικής της τωρινής περιόδου. Σε αυτό το πνεύμα πρέπει να συντονιστεί κάθε δράση»*.

Το ενιαίο μέτωπο δεν ήταν τακτική υποχώρηση που οφειλόταν στη μεγάλη δύναμη των φασιστών. Ισα ίσα, ο Τρότσκι επισημαίνει τον κοινωνικό χαρακτήρα του φασισμού για να μην τρομοκρατηθεί το κίνημα από τα μεγάλα τους εκλογικά ποσοστά.

«Μέχρι τώρα η κυριότερη δύναμη των φασιστών είναι οι αριθμοί τους. Ναι, παίρνουν πολλές ψήφους στις εκλογές. Όμως, στους κοινωνικούς αγώνες η ψήφος δεν είναι ο αποφασιστικός παράγοντας. Την κύρια δύναμη του φασισμού την αποτελούν οι μικροαστοί και η νέα μεσαία τάξη: μικροβιοτέχνες και μικρέμποροι των πόλεων, δημόσιοι και ιδιωτι-

12 Φλεβάρη 1934: Τα μέλη του Κ.Κ. και του Σ.Κ. ενώνονται σε κοινή διαδήλωση ενάντια στους φασίστες.

κοί υπάλληλοι, τεχνικοί, διανοούμενοι, εξαθλιωμένοι αγρότες. Στη ζυγαριά της εκλογικής στατιστικής χίλιες φασιστικές ψήφοι ισοδυναμούν με χίλιες κομμουνιστικές ψήφους. Όμως, στη ζυγαριά του επαναστατικού αγώνα χίλιοι εργάτες που δουλεύουν σε ένα μεγάλο εργοστάσιο αξίζουν εκατό φορές περισσότερο απ' όσο αξίζουν χίλιοι χαμηλόβαθμοι αξιωματούχοι, γραφιάδες, οι σύζυγοι και οι πεθερές τους. Ο κύριος όγκος της φασιστικής μάζας αποτελείται από ανθρώπινη σκόνη...».

Οσο περισότερο οι φασίστες απλώνονταν στις γειτονιές και τρομοκρατούσαν τους εργάτες, τα μέλη του ΚΚ αναγκάζονταν να οργανώνονται και να απαντάνε. Ενοπλα τμήματα κομμουνιστών έδιναν μάχες με τους ναζί για τον έλεγχο των δρόμων και των καφενείων. Ομως το να ανοίγουν μερικά κεφάλια φασιστών στις γειτονιές από τις ομάδες των «επίλεκτων» του ΚΚ ήταν σκέτη αυτοϊκανοποίηση, όταν οι ταξιαρχίες της εργατικής τάξης, τα συνδικάτα, δεν μπορούσαν να δώσουν μια ενιαία απάντηση και στους φασίστες και στην κυβέρνηση. Οι Κομμουνιστές κατηγορούσαν τους Σοσιαλδημοκράτες για τις προδοσίες τους, αλλά οι ίδιοι δεν μπορούσαν να ηγηθούν σε αγώνες από μόνοι τους. Το ΚΚ μπορούσε να παραμένει μεθυσμένο μέσα στην αισιοδοξία του, αφού στρατολογούσε νέα μέλη, ειδικά μέσα στους ανέργους. *«Στο τέλος του 1931, το 78% των μελών του KPD ήταν άνεργοι και τον Απρίλη του 1932 αυτό το ποσοστό είχε ανέβει στο 85%. Στο βιομηχανικό προλεταριάτο κυριαρχούσε το SPD. Το 1930 το 89,9% των μελών των εργοστασιακών επιτροπών ήταν σοσιαλδημοκράτες»*, γράφει ο Τόνι Κλιφ. Το ΚΚ κατάφερνε να στρατολογεί τους πιο οργισμένους εργάτες και πολύ γρήγορα να τους χάνει. Από την άλλη, ένα στα πέντε μέλη του SPD είχε κομματική ηλικία 15 ετών, με εμπειρίες όχι μόνο συνδικαλισμού αλλά και επανάστασης. *«Οι άνεργοι δεν είναι μια τάξη, αλλά ήδη αποτελούν ένα κοινωνικό στρώμα πολύ συμπαγές και σταθερό που προσπαθεί μάταια να βγει από την ανυπόφορη κατάστασή του. [..] μόνο η προλεταριακή επανάσταση μπορεί να σώσει τη Γερμανία από την αποσύνθεση και την καταστροφή και αυτό ισχύει πάνω απ' όλα για τα εκατομμύρια των ανέργων»*. Ομως, *«παίρνοντας υπόψη την αδυναμία του ΚΚ μέσα στα εργοστάσια και τα συνδικάτα, η αριθμητική αύξησή του δεν σημαίνει τίποτα. Σ' ένα έθνος που κατατρώγεται από την κρίση και τις αντιθέσεις, το κόμμα της άκρας αριστεράς μπορεί να βρει δεκάδες χιλιάδες νέους οπαδούς[...]. Τα πάντα στηρίζονται στις σχέσεις ανάμεσα στο κόμμα και την τάξη. Ενας μονάχος κομμουνιστής εργαζόμενος εκλεγμένος στην εργοστασιακή επιτροπή ή τη διοίκηση ενός συνδικάτου έχει πολύ μεγαλύτερη σημασία από χίλια καινούργια μέλη [...]»*

Το 1933 ήταν η πιο πικρή επιβεβαίωση για τις προειδοποιήσεις του Τρότσκι. Ο Χίτλερ έβγαλε γρήγορα εκτός νόμου όλα τα κόμματα και τα συνδικάτα. Ο ιδιωτικός στρατός των φαιοχιτώνων φασιστών κατάφερε να κονιορτοποιήσει την εργατική τάξη με τρόπο που ο στρατός και η αστυνομία της αστικής δημοκρατίας δεν είχε καταφέρει. Ηταν η σημαντικότερη ήττα που είχε υποστεί το εργατικό κίνημα στην ιστορία του. Η χώρα με τη μεγαλύτερη Αριστερά, με τη μεγαλύτερη εργατική τάξη και με την εμπειρία της Επανάστασης του '18-'23 είδε την εργατική της τάξη να παραδίδεται αμαχητί.

Γαλλία – Οι καταλήψεις στα εργοστάσια

Η μεγάλη μάχη όμως δεν είχε ακόμα κριθεί. Το κλειδί της παγκόσμιας κατάστασης τώρα κρατούσε η Γαλλία, υποστήριζε ο Τρότσκι. Τον Οκτώβρη του '34, στο κείμενό του «Πού βαδίζει η Γαλλία;», προειδοποιούσε για να μην θεωρηθεί η κατάληξη της Γερμανίας «ειδική περίπτωση»:

«Όποιος παρηγορείται με τη φράση «Η Γαλλία δεν είναι Γερμανία», είναι απελπιστικά ανόητος. Σήμερα σ' όλες τις χώρες λειτουργούν οι ίδιοι νόμοι, οι νόμοι της καπιταλιστικής κρίσης και παρακμής... Στις διάφορες χώρες οι συνέπειες της γήρανσης και της αποσύνθεσης του καπιταλισμού εκφράζονται με διαφορετικές μορφές και αναπτύσσονται με άνισους ρυθμούς. Παντού, όμως, τα κύρια χαρακτηριστικά είναι ίδια. Η αστική τάξη οδήγησε την κοινωνία της σε ολοκληρωτική χρεοκοπία. Δεν είναι σε θέση να εξασφαλίσει ούτε το ψωμί ούτε την ειρήνη. Γι' αυτό ακριβώς δεν μπορεί να ανεχθεί περισσότερο το δημοκρατικό καθεστώς. Είναι αναγκασμένη να τσακίζει τους εργάτες με τη φυσική βία. Αλλά η αγανάκτηση των εργατών και των αγροτών δεν μπορεί να καταπνιγεί μόνο με τη φυσική βία της αστυνομίας.»

Ο κύκλος των γεγονότων στη Γαλλία είχε ξεκινήσει ανάποδα. Μια πρόκληση των φασιστών έδωσε ευκαιρία στο κίνημα να περάσει στην επίθεση. Στις αρχές του '34 οι φασίστες προσπάθησαν να εισβάλουν στο Κοινοβούλιο. Μετά από επεισόδια με 16 νεκρούς και περίπου 2000 τραυματίες, η κυβέρνηση Νταλαντιέ έπεσε για να αντικατασταθεί από μια συντηρητική κυβέρνηση «εθνικής ενότητας». Οι φασίστες είχαν καταφέρει να σπρώξουν το πολιτικό σκηνικό προς τα δεξιά, αλλά την νέα κυβέρνηση την υποδέχθηκε μια μεγάλη διαδήλωση των Σοσιαλιστών και των Κομμουνιστών και τρεις μέρες αργότερα μια γενική απεργία οργανωμένη από τα συνδικάτα του ΚΚ και του Σοσιαλιστικού Κόμματος. Παρότι τα δύο κόμματα κάλεσαν ξεχωριστές συγκεντρώσεις, το ένα εκατομμύριο εργάτες που βγήκαν στους δρόμους δεν άφησαν τις ηγεσίες τους να τους διασπάσουν. Οι διαδηλώσεις έγιναν μία με τον κόσμο να φωνάζει «Ενότητα-Ενότητα». Η γραμμή του ΚΚ της Γαλλίας δεν ήταν διαφορετική από τη Γερμανική. Καθοριζόταν από την «Τρίτη Περίοδο» και τη θεωρία του «σοσιαλφασισμού». Ομως η πίεση

από τα κάτω, ανάγκασε και τα δύο κόμματα να αφήσουν στην άκρη τους σεκταρισμούς.

Λίγους μήνες μετά, οι τακτικές της «Τρίτης Περίοδου» θα έμοιαζαν να ανήκουν στο μακρινό παρελθόν. Η ηγεσία του ΚΚ έλεγε τώρα ότι το μέτωπο ενάντια στο φασισμό πρέπει να συμπεριλάβει όχι μόνο τους Σοσιαλιστές αλλά και το αστικό Ριζοσπαστικό Κόμμα. Ηταν η στροφή στη λεγόμενη στρατηγική του «λαϊκού μετώπου». Οι λόγοι που οδήγησαν το ΚΚ Γαλλίας από το ένα άκρο στο άλλο δεν ήταν κυρίως εσωτερικοί. Στις αρχές του '35, ο Στάλιν συνάπτει με την γαλλική κυβέρνηση το «Γαλλο-Σοβιετικό Σύμφωνο Αμοιβαίας Βοήθειας» για λόγους αμυντικής προετοιμασίας και των δύο χωρών. Πλέον η κυβέρνηση της Γαλλίας είναι συμμαχική για την ΕΣΣΔ και οι Γάλλοι κομμουνιστές έπρεπε να υποταχθούν σε αυτή τη συμμαχία.

Ο Μορίς Τορέζ, ο γενικός γραμματέας του ΚΚ, υποστήριζε πως το Λαϊκό Μέτωπο είναι μια διευρυμένη και καλύτερη εκδοχή του Ενιαίου Μετώπου, μιας και μπορεί να συμπεριλάβει και κομμάτια των μικροαστών. Ομως στην πραγματικότητα το Λαϊκό Μέτωπο ήταν ο αφοπλισμός της εργατικής τάξης. Ο Τρότσκι έγραφε για τη συμμαχία με τους Ριζοσπάστες: *«η εξωκοινοβουλευτική συμμαχία μαζί τους στο όνομα της πάλης ενάντια στο φασισμό, δεν είναι μόνο έγκλημα, είναι και ηλιθιότητα.*

Αντί να δυναμώνει τη μάχη ενάντια στο φασισμό, το «μέτωπο του λαού» δεν αντιπροσωπεύει παρά μόνο το συνασπισμό της εργατικής τάξης με την ιμπεριαλιστική αστική τάξη, η οποία στην περίπτωσή μας εκπροσωπείται από το Ριζοσπαστικό Κόμμα και κάποιες άλλες ασήμαντες δυνάμεις του ίδιου τύπου. Ο συνασπισμός αυτός εκτείνεται τόσο στην κοινοβουλευτική όσο και στην εξωκοινοβουλευτική σφαίρα. Το Ριζοσπαστικό Κόμμα και στις δυο αυτές σφαίρες, κρατώντας για τον εαυτό του το δικαίωμα της πλήρους ελευθερίας δράσης, επιβάλλει άγριους περιορισμούς στην ελευθερία δράσης του προλεταριάτου.»

Αν η πολιτική της «Τρίτης περιόδου» ήταν ένας αντικαπιταλισμός στα λόγια που οδηγούσε σε απομόνωση, το «Λαϊκό Μέτωπο» ήταν η εγκατάλειψη του αντικαπιταλισμού ακόμη και στα λόγια. Οι Κομμουνιστές μετατρέπονταν σε μια από τις «υπεύθυνες δυνάμεις» που θα έσωζαν τη χώρα από το φασισμό και την κρίση, χωρίς να ακουμπήσουν το σύστημα. Στην

Διαδήλωση του ΠΟΥΜ στη Βαρκελώνη.

Τρίτη περίοδο ο φασισμός θα αντιμετωπιζόταν με φοβέρες. Τα Λαϊκά Μέτωπα θα τον αντιμετώπιζαν με καλοπιάσματα.

Η εργατική τάξη της Γαλλίας όμως δεν χώρεσε σε αυτό το στενό ρούχο. Τα κοινά μανιφέστα Σοσιαλιστών και Κομμουνιστών τα μετέτρεψε σε κοινή δράση στους δρόμους. Τα χρόνια '35 και '36 ήταν γεμάτα από απεργιακούς αγώνες που κλιμακώθηκαν με καταλήψεις των εργοστασίων. Τον Ιούνη του '36 οργανώθηκαν πάνω από 12 χιλιάδες απεργίες, σπάζοντας το ρεκόρ του 1920. Ενα μήνα πριν, το Μάη του '36, είχε ήδη εκλεγεί η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου με πρωθυπουργό τον Λεόν Μπλουμ. Το πρώτο καθήκον που έβαλε η κυβέρνηση στον εαυτό της ήταν να σταματήσει τις απεργίες. Για να επιβληθεί η κοινωνική ειρήνη δόθηκαν σημαντικές παραχωρήσεις στους εργάτες: αυξήσεις, μείωση ωρών εργασίας, δυο βδομάδες πληρωμένες διακοπές. Για τα αφεντικά όμως ήταν σωτηρία. Ηταν ο μόνος τρόπος να σταματήσει η απεργιακή έκρηξη και έτσι να προετοιμάσουν την αντεπίθεση. Ο Μορίς Τορέζ εξηγούσε στα μέλη του ΚΚ ότι πρέπει επιτέλους να μάθουν «να κλείνουν μια απεργία» και οι Ριζοσπάστες μέλη της κυβέρνησης έλεγαν πως: *«Το πρόγραμμα του Λαϊκού Μετώπου δεν περιλαμβάνει απεργίες και καταλήψεις»*. Ο Τρότσκι εξηγούσε ότι όσο σημαντικές κι αν ήταν οι νίκες του Ιούνη, αν η εργατική τάξη σταματήσει την έφοδό της, σύντομα θα δει τα αφεντικά να τις παίρνουν πίσω:

«Τον Ιούνη οι εργάτες άσκησαν μια κολοσσιαία πίεση πάνω στην άρχουσα τάξη, αλλά δεν την έφτασαν στη λογική της κατάληξη. Απέδειξαν την επαναστατική τους θέληση, αλλά φανέρωσαν και τις αδυναμίες τους: την έλλειψη ενός προγράμματος και μιας ηγεσίας. Όλα τα χαρακτηριστικά, όλες οι ανίατες πληγές της καπιταλιστικής κοινωνίας, παραμένουν ανέπαφα. Τώρα, είναι η περίοδος που εκδηλώνονται οι προετοιμασίες της αντίδρασης για αντεπίθεση: καταστολή των αριστερών αγωνιστών, ολοένα και πιο δηλητηριώδης προπαγάνδα απ' την πλευρά των δεξιών, πειραματισμοί με την άνοδο των τιμών, κραυγές και κινητοποιήσεις από πλευράς βιομηχάνων για μεγάλης έκτασης λοκ-αουτ.»

Αυτή η πρόβλεψη επιβεβαιώθηκε. Η κυβέρνηση Μπλουμ από την επόμενη χρονιά άρχισε τις υποχωρήσεις στα αφεντικά, προχώρησε σε ένα μεγάλο πρόγραμμα εξοπλισμού της χώρας και στη συνέχεια είδε τους καπιταλιστές να προκαλούν οικονομική αποσταθεροποίηση με φυγή κεφαλαίων στο εξωτερικό. Η αντεπίθεση των αφεντικών θα γκρεμίσει αλλεπάλληλες κυβερνήσεις του Λαϊκού Μετώπου, για να καταλήξει ο σύμμαχος «Ριζοσπάστης» Νταλαντιέ να συγκυβερνάει με τη Δεξιά και όχι με την Αριστερά αυτή τη φορά. Τα δυνατά κομμάτια της εργατικής τάξης δέχτηκαν ήττες και εξευτελισμούς: *«Μετά τη μάχη που τερμάτισε την απεργία, ξετυλίχτηκε μια αποκρουστική αντιστροφή της εορταστικής ατμόσφαιρας μέσα στην οποία είχε τερματισθεί η κατάληψη τον Ιούνη του 1936. Οι αστυνομικοί ανάγκασαν τους εργάτες να βαδίσουν έξω από το εργοστάσιο,*

αναγκάζοντάς τους να χαιρετάνε φασιστικά και να φωνάζουν "ζήτω η αστυνομία", αναφέρει ο Κλιφ.

Ισπανία – Η επανάσταση ενάντια στο φασισμό

Η λαϊκο-μετωπική Λογική που έλεγε ότι μια προοδευτική κυβέρνηση αρκεί ως αντίσταση και στο φασισμό και στον καπιταλισμό είχε ακόμη χειρότερα αποτελέσματα στην Ισπανία. Το Λαϊκό Μέτωπο κέρδισε τις εκλογές στις αρχές του '36, μετά από μια πενταετία αποσταθεροποίησης της χώρας και ενός κύματος ριζοσπαστικοποίησης, αγώνων και τοπικών εξεγέρσεων. Και στην περίπτωση της Ισπανίας, η εκλογική νίκη έδωσε ακόμη περισσότερη ώθηση στους αγώνες, με ένα κύμα καταλήψεων εργοστασίων και τσιφλικιών στην ύπαιθρο. Τον Ιούλη ξέσπασε η ανταρσία των φασιστών του στρατηγού Φράνκο με σκοπό να ανατρέψει την κυβέρνηση και να διαλύσει το κίνημα. Η φασιστική απειλή ριζοσπαστικοποίησε ακόμη περισσότερο τον κόσμο που έπαιρνε την κατάσταση στα χέρια του ζητώντας από την κυβέρνηση να δώσει όπλα και να τσακίσει την άρχουσα τάξη που είχε ταχτεί με τον Φράνκο. Η χώρα έφτασε γρήγορα σε κατάσταση δυαδικής εξουσίας, όπου οι οργανώσεις των εργατών και των χωρικών είχαν έναν, παράλληλο με την κυβέρνηση, μηχανισμό εξουσίας στις περιοχές που έλεγχαν.

Ομως η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου είχε άλλα σχέδια. Η ανατροπή του καπιταλισμού δεν ήταν στο «πρόγραμμα» και ο φασισμός θα αντιμετωπιζόταν υποτίθεται καλύτερα αν καθησύχαζαν τους δημοκράτες αστούς. Αυτό στην πράξη σήμανε επίθεση ενάντια στο κίνημα. Οι καταλήψεις έπρεπε να σταματήσουν, τα χωράφια να δοθούν πίσω στους νόμιμους ιδιοκτήτες τους, ο εξοπλισμός των εργατών έπρεπε να σταματήσει. Μόνο ο κυβερνητικός στρατός θα πολεμούσε τους φασίστες. Μόνο που ο κυβερνητικός στρατός και μαζί του οι πολιτοφυλακές των σταλινικών ασχολήθηκαν με το να αφοπλίζουν τους εργάτες και να διαλύσουν τις πολιτοφυλακές του POUM, των αναρχικών και των τροτσκιστών, όσων δηλαδή προσπαθούσαν να οργανώσουν το κίνημα από τα κάτω. Η σταλινική «Τρίτη περίοδος» έλεγε ότι δεν χρειάζεται πάλη κατά του φασισμού, αλλά μόνο γενικά κατά του καπιταλισμού. Τώρα, οι αγώνες των απλών ανθρώπων έπρεπε να κατασταλούν γιατί ξεπερνούσαν τα όρια του αντι-φασισμού και ενοχλούσαν τους «αστούς συμμάχους». Αστούς συμμάχους που στην πραγματικότητα δεν υπήρχαν, μιας και οι περισσότεροι είχαν καταφύγει στις περιοχές που είχε αρπάξει ο φασιστικός στρατός.

Το κίνημα στην Ισπανία, αφοπλισμένο, απογοητευμένο και χωρίς ηγεσία έμεινε εύκολη βορά στο στρατό των φασιστών που κατέλαβε τελικά την εξουσία και έμεινε εκεί μέχρι και τη δεκαετία του '70.

Η κρίση γεννάει επαναστάσεις αλλά οι επαναστάσεις χρειάζονται δυνατά επαναστατικά κόμματα

Ομως, στην Ισπανία δεν δοκιμάστηκαν μόνο οι ρεφορμιστές. Δοκιμάστηκαν οι επαναστάτες και οι αναρχικοί. Κανένας τους δεν μπόρεσε να μετατραπεί σε εναλλακτική ηγεσία για το κίνημα για να το σώσει από το στραγγαλισμό των σταλινικών. Οι αναρχικοί που ήταν η σημαντικότερη δύναμη αριστερά του ΚΚ αρνήθηκαν στο όνομα της «ελευθεριακότητας» να διαμορφώσουν μια εναλλακτική εξουσία κόντρα στους φασίστες και στην κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου και όταν τα πράγματα σκούρυναν κατέληξαν να πάρουν υπουργεία στην κυβέρνηση. Το POUM, μια μαρξιστική οργάνωση που επηρεαζόταν από τον τροτσκισμό, προσπαθούσε περισσότερο να πείσει την ηγεσία των αναρχικών παρά να πάρει ανεξάρτητες πρωτοβουλίες για να αλλάξει την κατάσταση.

Ο Τρότσκι σε ένα από τα τελευταία κείμενα, με τίτλο «Κόμμα, τάξη, ηγεσία» που έγραψε στο Μεξικό πριν δολοφονηθεί από έναν πράκτορα του Στάλιν επιτέθηκε στις απόψεις που ήθελαν να ερμηνεύσουν την ήττα στην Ισπανία μόνο σαν «προδοσία των σταλινικών». Η προδοσία των σταλινικών ήταν το αντικειμενικό, το δεδομένο στην όλη κατάσταση. Αυτό που κρίνεται στις περιόδους κρίσης είναι αν υπάρχει διαθέσιμη μια άλλη ηγεσία για το κίνημα. Μια ηγεσία που δεν θα έχει απλά τις σωστές ιδέες, αλλά θα έχει και το μέγεθος και τη σχέση με την τάξη ώστε να μπορέσει να μπει επικεφαλής των νέων ζωντανών δυνάμεων που βγαίνουν μέσα από την επανάσταση.

«Το προλεταριάτο μπορεί να «ανεχθεί» για πολύ καιρό μια ηγεσία που έχει ήδη υποστεί συνολικό εσωτερικό εφκυλισμό αλλά δεν είχε ακόμη την ευκαιρία να εκφράσει αυτόν της τον εκφυλισμό μέσα σε μεγάλα γεγονότα. Είναι αναγκαίο ένα μεγάλο ιστορικό σοκ για να φανεί έντονα η αντίφαση ανάμεσα στην ηγεσία και την τάξη. Τέτοια μεγάλα ιστορικά σοκ είναι οι πόλεμοι και οι επαναστάσεις. Ομως ακόμη και σε περιπτώσεις που η παλιά ηγεσία έχει δείξει την εσωτερική της διαφθορά, η τάξη δεν μπορεί να εφεύρει αμέσως μια νέα ηγεσία, ειδικά αν δεν έχει κληρονομήσει από την προηγούμενη περίοδο ισχυρά επαναστατικά στελέχη ικανά να αξιοποιήσουν την κατάρρευση του παλιού ηγετικού κόμματος".

Η επιλογή νέας ηγεσίας δεν είναι σαν *«να μπαίνεις σε ένα κατάστημα και να διαλέγεις τα καλύτερα παπούτσια. Η επιλογή είναι πολύ περιορισμένη. Μόνο σταδιακά, μόνο στη βάση της δικής τους εμπειρίας μπορούν πλατιά στρώματα των μαζών να πειστούν ότι η νέα ηγεσία είναι ικανότερη, πιο αξιόπιστη, πιο αφοσιωμένη από την παλιά. Σίγουρα, μέσα σε μια επανάσταση, δηλαδή όταν τα γεγονότα κινούνται γρήγορα, ένα αδύναμο κόμμα μπορεί γρήγορα να μετατραπεί σε ισχυρό, με προϋπόθεση ότι θα καταλάβει την πορεία της επανάστασης και έχει στις γραμμές του πεισματωμένα στελέχη που δεν θα ζαλίζονται από τα λόγια και δεν θα τρομοκρατηθούν από τις διώξεις. Αλλά ένα τέτοιο κόμμα πρέπει να υπάρχει πριν από την επανάσταση, αφού η διαδικασία διαμόρφωσης των στελεχών απαιτεί ιδιαίτερο χρόνο και στη διάρκεια της επανάστασης δεν περισσεύει αυτός ο χρόνος».*

Αυτή ήταν η μεγαλύτερη μάχη που δόθηκε και χάθηκε στη διάρκεια της δεκαετίας του '30. Η μάχη του να υπάρχουν επαναστατικά κόμματα αρκετά ισχυρά ώστε να μην αφήσουν να πάει χαμένη η τεράστια μαχητικότητα και η ενέργεια που έδειξαν οι εργάτες σε όλες τις χώρες. Ο Τρότσκι έδωσε όλες τους τις δυνάμεις σ' αυτό το σκοπό. Ιδρυσε την Τέταρτη Διεθνή προσπαθώντας να ενοποιήσει τις μικρές επαναστατικές οργανώσεις σε όλο τον κόσμο. Αποδείχτηκαν πολύ μικρές και αδύναμες για να σταματήσουν τον δίδυμο οδοστρωτήρα του σταλινισμού και της σοσιαλδημοκρατίας. Αυτό είναι και το μεγαλύτερο μάθημα για το σήμερα. Η κρίση γεννάει επαναστάσεις αλλά οι επαναστάσεις για να μην μείνουν στα μισά του δρόμου χρειάζονται δυνατά επαναστατικά κόμματα. ■

Ο ελληνικός καπιταλισμός, η παγκόσμια οικονομία και η κρίση σήμερα

Χρεοκοπία άμεση ή παρατεταμένη "ελεγχόμενη"; Αυτό είναι το πραγματικό δίλημμα των διαχειριστών του ελληνικού καπιταλισμού στη σημερινή φάση της παγκόσμιας κρίσης, υποστηρίζει ο Πάνος Γκαργκάνας.

Πέρασε ένας χρόνος από τότε που η χρεοκοπία της μεγαλύτερης κρατικής εταιρίας στο Ντουμπάι εγκαινίασε μια νέα φάση της οικονομικής κρίσης διεθνώς και έκανε την Ελλάδα επίκεντρο αυτής της νέας φάσης. Πού βρισκόμαστε σήμερα;

Η κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου επιμένει ότι τα χειρότερα βρίσκονται πίσω μας και ότι, πλέον, όσο πιο πιστά εφαρμόζεται το Μνημόνιο τόσο πιο γρήγορα θα απαλλαγούμε από δεσμεύσεις και επιτηρήσεις και μάλιστα θα αρχίσουν να αντιστρέφονται οι αδικίες σε βάρος των χαμηλόμισθων και των συνταξιούχων.

Για ένα διάστημα το κυβερνητικό επιτελείο χρησιμοποίησε σαν επιχείρημα το γεγονός ότι τα spread των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου είχαν πέσει από τα ύψη των 1000 μονάδων βάσης όπου είχαν φτάσει (δηλαδή 10% έξτρα επιτόκιο από αυτό που πληρώνει το γερμανικό δημόσιο) και βρίσκονταν κάτω από τις 700 μονάδες. Για μια στιγμή, η κυβερνητική προπαγάνδα πανηγύρισε ότι αυτό είναι αποτέλεσμα της πιστής τήρησης του Μνημονίου από τη μεριά της, γεγονός που έχει μειώσει το έλλειμμα του προϋπολογισμού κατακόρυφα και έτσι αποκαθίσταται σταδιακά η εμπιστοσύνη των αγορών στα ελληνικά ομόλογα.

Βέβαια, αυτό το «θαύμα» δεν κράτησε ούτε μέχρι τις εκλογές όπως θα έλπιζε ο Παπανδρέου, καθώς τα spread εκτινάχτηκαν ξανά πάνω από τις 800 μονάδες. Απτόητοι, όμως, οι διάφοροι Παπακωνσταντίνου συνέχισαν τα αισιόδοξα σενάρια. Στους κυβερνητικούς ισχυρισμούς ήρθε να προστεθεί και η προοπτική της παράτασης του χρόνου για την αποπληρωμή του δανείου των 110 δις ευρώ που χορηγήθηκε από το ΔΝΤ και την ΕΕ. Παρόλο που όλες οι πλευρές ακόμα δηλώνουν ότι κάτι τέτοιο δεν έχει συμφωνηθεί, γίνεται σαφές ότι όλοι τους εργάζονται προς αυτή την κατεύθυνση και προεξοφλούν ότι με αυτόν τον τρόπο δεν πρόκειται να υπάρξει ελληνική χρεοκοπία, αρκεί να μην χαλαρώσει η αποφασιστικότητα με την οποία η κυβέρνηση επιβάλει τα μέτρα του Μνημονίου.

Η εργατική απάντηση στα αδιέξοδα του Μνημόνιου: "Παγώστε το χρέος, Εξω ΔΝΤ - ΕΕ".

Υπάρχουν διαφωνίες ανάμεσά τους για το πόσα συμπληρωματικά μέτρα θα χρειαστεί να επιβληθούν, με την κυβέρνηση να λέει ότι δεν χρειάζονται άλλα μέτρα και την ΕΕ και το ΔΝΤ να προετοιμάζουν το έδαφος για νέο «πακέτο», αλλά όλοι τους συμφωνούν ότι χαράζουν το δρόμο για τη σωτηρία της Ελλάδας από την χρεοκοπία.

Πόσο ρεαλιστική είναι αυτή η προοπτική; Η απάντηση, όπως πάντα σε τέτοιες περιπτώσεις, πρέπει να πάρει υπόψη της τις εξελίξεις και μέσα στην Ελλάδα και στην παγκόσμια οικονομία. Οι υποθέσεις πάνω στις οποίες στηρίζεται αυτό το σενάριο είναι γεμάτες αντιφάσεις και εδώ και διεθνώς.

Αδυναμία ανάκαμψης

Ας δούμε πρώτα τις διεθνείς εξελίξεις.

Ο προηγούμενος διοικητής της κεντρικής τράπεζας των ΗΠΑ, Άλαν Γκρίνσπαν, περιέγραφε ως εξής την κατάστα-

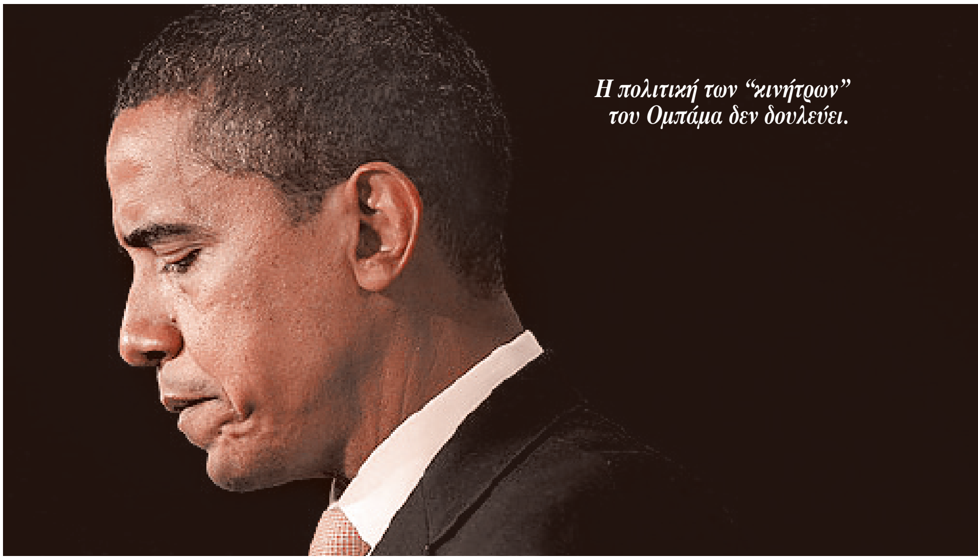
ση της αμερικάνικης οικονομίας σε άρθρο του στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς της 7 Οκτώβρη:

«Παρόλο που αυξήθηκαν ελαφρά αυτή τη χρονιά, οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στις ΗΠΑ βρίσκονται πολύ πιο χαμηλά από το επίπεδο που θα έπρεπε ιστορικά να έχουν φτάσει μετά την πρόσφατη δραματική ανάκαμψη της κερδοφορίας των επιχειρήσεων. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την κατάρρευση των μη-ρευστών μακροπρόθεσμων επενδύσεων των νοικοκυριών, έχουν εμποδίσει την οικονομική ανάκαμψη. Αυτές οι αστοχίες, που οφείλονται στην πλατιά διαδεδομένη ανησυχία του ιδιωτικού τομέα για το μέλλον της Αμερικής, έχουν ακυρώσει το μεγαλύτερο μέρος, αν όχι όλη την επίδραση των δημοσιονομικών μέτρων ενίσχυσης της κυβέρνησης. Επιπλέον, η [κυβερνητική] δραστηριότητα που εκδηλώνεται με αυτά τα μέτρα στήριξης επιτείνει το βαθμό ανησυχίας.

Η ενστικτώδης αντίδραση των επιχειρηματιών και των νοικοκυριών απέναντι στην αβεβαιότητα είναι να πάρουν αποστάσεις από οικονομικές δράσεις που απαιτούν σαφείς προβλέψεις σχετικά με τις μελλοντικές εξελίξεις. Για τις επιχειρήσεις εκτός χρηματοπιστωτικού τομέα (που συνεισφέρουν το μισό του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος), αυτές οι αποστάσεις μπορούν να μετρηθούν καλύτερα με το μερίδιο της ροής ρευστών που διατίθεται για μακροπρόθεσμες πάγιες επενδύσεις. Αυτό το μερίδιο έπεσε το πρώτο εξάμηνο του 2010 στο χαμηλότερο επίπεδο από τότε που άρχισαν να καταγράφονται τα σχετικά στοιχεία πριν 58 χρόνια και συγκεκριμένα στο 79%....

Τα αμερικάνικα νοικοκυριά έχουν μετατοπίσει τις χρηματικές ροές τους από την αγορά ακινήτων και διαρκών καταναλωτικών αγαθών προς την απόσβεση των στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων τους. Οι εμπορικές τράπεζες επιδεικνύουν μια παρόμοια μειωμένη ανοχή απέναντι στους κινδύνους εκταμίευσης δανείων για έστω μερικώς πάγιες τοποθετήσεις. Ένα τρισεκατομμύριο αποθεματικά παραμένουν παρκαρισμένα στην Κεντρική Τράπεζα με απόδοση 0,25%, αλλά οι τράπεζες δεν δείχνουν καμιά διάθεση να αναζητήσουν υψηλότερες αποδόσεις επεκτείνοντας τον δανεισμό.»

Με απλά ελληνικά, οι αμερικάνικες επιχειρήσεις και τράπεζες κάθονται πάνω σε βουνά από κέρδη που αποκομίζουν χάρη στις ενισχύσεις που προσφέρει η κυβέρνηση Ομπάμα, αλλά αρνούνται να προχωρήσουν σε επενδύσεις που θα έφερναν την πολυπόθητη οικονομική ανάκαμψη. Αυτό είναι το κεντρικό πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι διαχειριστές του καπιταλισμού μέσα στην ίδια την καρδιά του συστήματος. Πρόκειται για το κλασικό πρόβλημα που έχει περιγραφεί παραστατικά ως εξής: τα «κευνσιανά» κίνητρα των κυβερνήσεων μοιάζουν με κάποιον που προσπαθεί να βάλει σε κίνηση ένα τρένο σπρώχνοντας το με μια τριχιά. Μπορείς να τραβήξεις με μια τριχιά, αλλά δεν μπορείς να σπρώξεις. Τα κυβερνητικά πακέτα στήριξης ενισχύουν τα κέρδη των καπιταλιστών αλλά η «ώθηση» δεν μεταφέρεται στην οικονομία επειδή οι επιχειρήσεις αρνούνται να προχωρήσουν σε επενδύσεις.

Η πολιτική των "κινήτρων" του Ομπάμα δεν δουλεύει.

Ο Γκρίνσπαν θεωρεί ότι το πρόβλημα είναι ψυχολογικό, δηλαδή οφείλεται στους φόβους και τις ανησυχίες των επενδυτών. Οι μαρξιστές έχουμε μια καλύτερη εξήγηση για αυτό το φαινόμενο, που έχει να κάνει με τα επίπεδα του μέσου ποσοστού κέρδους.

Η παγκόσμια οικονομία είχε βρεθεί ξανά σε συνθήκες τεράστιας υπερχρέωσης κρατών και κυβερνήσεων αμέσως μετά τη λήξη του δεύτερου παγκόσμιου πόλεμου. Οι οικονομίες των ηττημένων ήταν γεμάτες ερείπια και οι οικονομίες των νικητών κουβαλούσαν στις πλάτες τους τα πολεμικά δάνεια που σαν ποσοστό του ΑΕΠ ήταν μεγαλύτερα από τα σημερινά φαινόμενα υπερχρέωσης των χωρών της ευρωπαϊκής περιφέρειας ή της Ιαπωνίας. Κι όμως αυτό που ακολούθησε ήταν τρεις δεκαετίες με τους υψηλότερους ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης στην ιστορία του παγκόσμιου καπιταλισμού. Και μάλιστα χωρίς περικοπές σε μισθούς και κοινωνικές παροχές, αλλά αντίθετα με άνοδο του βιοτικού επιπέδου και με οικοδόμηση του λεγόμενου κράτους πρόνοιας.

Η διαφορά ανάμεσα στο τότε και στο τώρα δεν βρίσκεται ούτε στην ψυχολογία των καπιταλιστών, ούτε στα επίπεδα του δημόσιου χρέους. Η διαφορά είναι ότι τότε βρισκόμασταν σε μια φάση αποκατάστασης του μέσου ποσοστού κέρδους μετά τις γιγάντιες καταστροφές κεφαλαίων που είχε προκαλέσει ο πόλεμος, ενώ τώρα βρισκόμαστε μέσα στην κρίση και όχι στο τέλος της.

Διεθνείς ανταγωνισμοί

Η σημερινή αδυναμία να προκύψει οικονομική ανάκαμψη παρά τις τεράστιες κρατικές ενέσεις στήριξης, έχει οδηγήσει σε εντάσεις σε διεθνές επίπεδο. Όλοι μιλούν πλέον ανοιχτά για νομισματικούς πολέμους ανάμεσα σε ΗΠΑ και Κίνα, με εμπλοκές και της ΕΕ και της Ιαπωνίας. Η Κίνα αρνείται να ανατιμήσει το νόμισμα της όπως απαιτούν ΗΠΑ και ΕΕ. Επικαλείται το αρνητικό παράδειγμα της Ιαπωνίας που έπαθε ζημιά όταν αποδέχθηκε την ανατίμηση του Γεν με την Συμφωνία της Plaza πριν 25 χρόνια. Ενώ ήταν ανερχόμενη εξαγωγική δύναμη μέχρι τότε, οδηγήθηκε αρχικά σε φούσκα κερδοσκοπίας ακινήτων και στη συνέχεια σε μακρόχρονη στασιμότητα όταν η φούσκα κατέρρευσε. Μια αντίστοιχη εξέλιξη στην περίπτωση της Κίνας σήμερα θα ήταν καταστροφική για την παγκόσμια οικονομία, ισχυρίζεται η κινεζική κυβέρνηση για να στηρίξει την πολιτική της διατήρησης του Γουάν σε χαμηλά επίπεδα.

Οι ΗΠΑ απαντούν με την πολιτική του QE (Quantitative Easying, Ποσοτική Χαλάρωση), δηλαδή τυπώνουν χρήμα και με αυτόν τον τρόπο ενισχύουν και τη ρευστότητα της οικονομίας τους αλλά και την ανταγωνιστικότητα των εξαγωγών τους καθώς το δολάριο διολισθαίνει.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στριμώχνεται από αυτή την ένταση των ανταγωνισμών. Θέλει και αυτή να βάλει πίεση στην Κίνα για ανατίμηση του νομίσματος της. Φοβάται ότι οι κινέζικες επιχειρήσεις αποδεικνύονται πιο ανταγωνιστικές ακόμα και στην «πίσω αυλή» της που είναι οι χώρες της ανατολικής Ευρώπης. Η Επιτροπή Οικονομικών Σχέσεων με την Ανατολική Ευρώπη που έχουν συγκροτήσει 140 κορυφαίες γερμανικές βιομηχανίες παρουσίασε πρόσφατα μια έκθεση στην οποία κατηγορεί την Κίνα ότι κάνει αθέμιτο ανταγωνισμό για να κερδίσει συμβόλαια κατασκευής αυτοκινητόδρομων στην Πολωνία, γεφυρών στη Σερβία και αναχρηματοδότησης τραπεζών στο Καζακστάν. Γίνεται αμέσως κατανοητό ότι η ανάπτυξη των ελληνοκινεζικών οικονομικών σχέσεων με την εισβολή της COSCO δεν είναι απομονωμένο φαινόμενο ούτε καρπός της διπλωματίας του Καραμανλή χτες και του ΓΑΠ σήμερα. Άλλωστε, ο Κινέζος πρόεδρος δήλωσε σε επίσημη επίσκεψη στη Λισαβόνα ότι θα στηρίξει και τα πορτογαλικά ομόλογα όπως και τα ελληνικά. Δεν είναι μόνο η ανατολική «αυλή» της ΕΕ που πιέζεται από τον κινέζικο ανταγωνισμό.

Όμως, η ΕΕ δεν έχει τις ίδιες δυνατότητες με τις ΗΠΑ για να χρησιμοποιήσει το κοινό νόμισμά της σαν όπλο σε αυτούς τους ανταγωνισμούς των ισοτιμιών. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα ακολουθεί μια πολιτική που κρατάει τα επιτόκια πάνω από τα αμερικανικά και αυτό δεν επιτρέπει τη διολίσθηση του Ευρώ. Επίσημα, η εξήγηση είναι ότι η ΕΚΤ προωθεί «στρατηγική εξόδου» από την πολιτική των πακέτων στήριξης. Σύμφωνα με τον Τρισέ, η τακτική της ΕΚΤ είναι να αποσύρει τα έκτακτα μέτρα στήριξης που εφαρμόστηκαν μετά τον πανικό της Λίμαν Μπράδερς, ανεβάζοντας σταδιακά τα επιτόκια καθώς η αγορά «ομαλοποιείται» με την ανάκαμψη της οικονομίας. Στην πραγματικότητα, η ΕΚΤ ανησυχεί για την τύχη του Ευρώ σε συνθήκες ανταγωνιστικών υποτιμήσεων.

Το δολάριο παραμένει «ασφαλές καταφύγιο» για τους διεθνείς κερδοσκόπους-επενδυτές χάρη στην ισχύ του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού, όσο κι αν υποτιμηθεί. Το δολάριο παραμένει διεθνές νόμισμα αποθεματικών μέσα από το ρόλο του στην αγορά πετρελαίου και άλλων πρώτων υλών και το ρόλο του στο διεθνές χρηματοπιστωτικό σύστημα και στους διεθνείς οργανισμούς. Για το Ευρώ δεν ισχύει το ίδιο. Η Μέρκελ και ο Σαρκοζί θα ήθελαν πολύ να είχαν το Ευρώ στη θέση του δολάριου, αλλά αυτό παραμένει στόχος που απέχει από την πραγματικότητα.

Το απεργιακό κίνημα στη Γαλλία ξεσηκώνει τους εργαζόμενους σε όλη την Ευρώπη.

Το πρακτικό αποτέλεσμα αυτών των ανταγωνισμών είναι ότι η ΕΕ βρίσκεται στην πρωτοπορία των επιθέσεων λιτότητας και περικοπών των εργατικών κατακτήσεων. Καθώς η ισοτιμία του Ευρώ ανεβαίνει, η Μέρκελ και η ΕΚΤ απαιτούν μεγαλύτερη συμπίεση του εργατικού κόστους σε όλη την Ευρώπη για να διατηρηθεί η χαμένη ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα.

Ταυτόχρονα, το Ευρώ πιέζεται από την απειλή μιας υποτροπής της κρίσης των τραπεζών που δεν έχει ξεπεραστεί. Οι εξελίξεις στην Ιρλανδία είναι χαρακτηριστικές. Η εκεί κυβέρνηση χρειάστηκε να προχωρήσει σε νέα επιχείρηση διάσωσης της Anglo-Irish Bank, την οποία είχε στηρίξει στον προηγούμενο μεγάλο πανικό. Αποδείχθηκε πολύ απλά ότι η μαύρη τρύπα με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια που είχαν δοθεί τον καιρό της φούσκας των ακινήτων είναι βαρέλι δίχως πάτο. Τα μέτρα περικοπής των ελλειμμάτων που εφαρμόζει η ιρλανδική κυβέρνηση επιδεινώνουν την οικονομική ύφεση και εκεί (όπως και εδώ) και αυτό με τη σειρά του οδηγεί σε αύξηση των μη εξυπηρετούμενων δανείων. Φαύλος κύκλος που απειλεί όχι μόνο την Ιρλανδία αλλά και την Ισπανία και κατά προέκταση όλο το ευρωπαϊκό οικοδόμημα. Ο ίδιος ο Τρισέ σε συνέντευξη του στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς της 10 Σεπτέμβρη είχε δηλώσει:

«Και στις δυο πλευρές του Ατλαντικού, οι κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να διαθέσουν κονδύλια των φορολογούμενων που αντιστοιχούν με το 27% του ΑΕΠ για πακέτα διάσωσης και εγγυήσεων [του τραπεζικού συστήματος]. Δεν μπορούμε να το κάνουμε αυτό για δεύτερη φορά. Οι λαοί των δημοκρατιών μας δεν θα το αποδέχονταν».

"Ελεγχόμενη" χρεοκοπία;

Αυτοί οι φόβοι είναι που οδηγούν στη συζήτηση περί παράτασης της αποπληρωμής του ελληνικού χρέους. Χωρίς κάποιες τέτοιες κινήσεις, η Ελλάδα οδηγείται σε χρεοκοπία. Αυτό πλέον το ομολογούν όλοι, ακόμα και αυτοί που ισχυρίζονταν ότι το Μνημόνιο έγινε για να σωθεί η Ελλάδα από τη χρεοκοπία. Η αλήθεια είναι ότι η επέμβαση από το ΔΝΤ και την ΕΕ στην Ελλάδα έγινε για να σωθεί το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα από το σοκ μιας μετατροπής των ελληνικών ομολόγων σε κουρελόχαρτα. Η απειλή αυτού του σοκ δεν εξαφανίστηκε, απλά μετατέθηκε χρονικά και τώρα έρχονται μόνοι τους να ομολογήσουν ότι χρειάζεται ένα νέο Μνημόνιο που θα αναδιαρθρώσει το ελληνικό δημόσιο χρέος, μετατρέποντας τα βραχυπρόθεσμα δάνεια σε μακροπρόθεσμα, με το αζημίωτο βέβαια.

Οι τραπεζίτες, έλληνες και διεθνείς, μπορούν να επιχαίρουν για μια τέτοια προοπτική. Τα ομόλογα του ελληνικού δημοσίου που έχουν στα χαρτοφυλάκιά τους αποκτούν την προοπτική να νεκραναστηθούν και να εξασφαλίσουν όχι μόνο τη διατήρηση της αξίας τους αλλά και μια πλούσια ροή τόκων για τους κατόχους τους, ή τουλάχιστον έτσι ελπίζουν όλοι αυτοί. Ξεχνούν, όμως, μια μικρή «λεπτομέρεια»: τις αντοχές του ελληνι-

κού προϋπολογισμού (και των άλλων υπερχρεωμένων χωρών της ευρωπαϊκής περιφέρειας) που καλείται να πληρώσει το λογαριασμό μιας τέτοιας αντιδραστικής αναδιάρθρωσης του χρέους.

Στη Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ στις 28-29 Οκτώβρη, η Μέρκελ και ο Σαρκοζί έβαλαν πλώρη για τη δημιουργία ενός μόνιμου μηχανισμού παρέμβασης της ΕΕ σε χώρες μέλη που απειλούνται με χρεοκοπία. Θεωρούν έναν τέτοιο μηχανισμό απαραίτητο για τη σταθερότητα του ευρώ και τον εξοπλίζουν με νέες εξουσίες επιτήρησης των χωρών που θα πέσουν στα νύχια του. Επειδή, όμως, αμφιβάλουν για τις δυνατότητες των κρατών μελών να ανταπεξέλθουν στα μεγέθη που απαιτούνται, οι ηγέτες της Γερμανίας και της Γαλλίας εισηγούνται τη συμμετοχή και των ιδιωτικών τραπεζών ανοιχτά στις διαδικασίες του μηχανισμού. Πρόκειται για προκλητική νομιμοποίηση του ρόλου που είχαν πάντοτε από τα παρασκήνια οι τραπεζίτες.

Παρόλα αυτά, η πρώτη αντίδραση του Τρισέ ήταν να προειδοποιήσει ότι αυτά τα σχέδια θα οδηγήσουν σε άνοδο των επιτοκίων με τα οποία επιβαρύνονται οι υπερχρεωμένες χώρες. Προφανώς ο Τρισέ ξέρει καλύτερα από κάθε άλλον ότι οι τραπεζίτες θα συνυπολογίσουν το «ρίσκο» της αναχρηματοδότησης του χρέους της Ιρλανδίας ή της Πορτογαλίας και θα φορτώσουν τα βάρη στις χώρες που θα «διασωθούν» από τον μηχανισμό της ΕΕ. Αν το αρχικό Μνημόνιο έδωσε στην Ελλάδα 110 δις με 5%, το νέο Μνημόνιο που θα παρατείνει το χρέος θα κοστίζει ακόμα πιο ακριβά.

Το προσχέδιο προϋπολογισμού που κατάθεσε ο Παπακωνσταντίνου στη Βουλή για το 2011 προβλέπει ότι το κονδύλι των τόκων θα φτάσει κοντά στα 16 δις ευρώ. Για το 2010 οι εκτιμήσεις δείχνουν ότι οι τόκοι εμφανίζουν άνοδο κατά 35 % από τα 10 στα 13,5 δις. Με τέτοιους ρυθμούς ανόδου, ο προϋπολογισμός θα κληθεί να σηκώσει ένα βάρος 20 δις ευρώ για τόκους για να στηρίξει την εξυπηρέτηση του «παρατεταμένου» δημόσιου χρέους με τα αυξημένα επιτόκια που θα συνοδεύουν την όποια παράταση.

Από πού θα βγουν αυτά τα ιλιγγιώδη ποσά; Σίγουρα όχι από την αύξηση του ΑΕΠ, καθώς όλα τα σενάρια πλέον παραδέχονται ότι φέτος υπάρχει μείωση κατά 5% περίπου και οι προβλέψεις για τη συνέχεια είναι αρνητικές. Ακόμα και να μην προκύψει η διπλή ύφεση που πολλοί αναλυτές προβλέπουν για την παγκόσμια οικονομία, η ελληνική οικονομία πιέζεται προς τα κάτω και μόνο από τις θηριώδεις περικοπές των δημοσίων επενδύσεων. Ήδη, ο ίδιος ο Παπακωνσταντίνου μίλησε (σε συνέδριο στην Κύπρο!) για νέα πτώση του ΑΕΠ κατά 3% το 2011.

Με μια οικονομία πτωτική μέχρι στάσιμη στην καλύτερη περίπτωση τα επόμενα χρόνια, ο προϋπολογισμός δεν μπορεί να αλλάξει αισθητά τα σημερινά μεγέθη του που προβλέπουν έσοδα γύρω στα 50 δις ευρώ. Με άλλα λόγια, τα σενάρια της κυβέρνησης και της τρόικας για «αποφυγή της χρεοκοπίας με παράταση του χρέους» (και του Μνημόνιου) στηρίζονται στην προοπτική κυβερνήσεων που θα δίνουν το 40% του κρατικού προϋπολογισμού μόνο για τους τόκους.

Αυτή είναι μια παρανοϊκή προοπτική. Το κονδύλι για τη μισθοδοσία όλων των δημοσίων υπαλλήλων είναι γύρω στα 11 δις. Το κονδύλι για τις συντάξεις είναι λίγο πάνω από τα 6 δις. Ακόμα και μια κυβέρνηση που μπορεί να φαντασιώνεται ότι οι εργαζόμενοι στο δημόσιο θα δουλεύουν για ψίχουλα και οι συνταξιούχοι θα πεθαίνουν από το κρύο και την πείνα, δεν θα είναι σε θέση να καλύψει τους έξτρα τόκους με περικοπές μισθών και συντάξεων. Γι' αυτό και η έμφαση μετατοπίζεται πια στις λεγόμενες «μεταρρυθμίσεις» που μπορεί να εξασφαλίσουν έσοδα με το ξεπούλημα δημόσιων επιχειρήσεων και ακίνητης περιουσίας. Τα φαινόμενα «επενδύσεων» του τύπου εμίρηδες στο Ελληνικό, κλπ, είναι χαρακτηριστικά στοιχεία του τελευταίου στάδιου πριν από την ανοιχτή χρεοκοπία. Στην Αργεντινή, η τελευταία κυβέρνηση πριν από τη χρεοκοπία και την εξέγερση είχε φτάσει να αξιοποιεί τα... στρατόπεδα σαν φιλέτα real estate.

Θεωρία

Όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι ούτε η λεγόμενη «ελληνική τραγωδία» ούτε η παγκόσμια κρίση δεν βρίσκονται σε «φάση εξόδου». Ωστόσο τα στοιχεία ποτέ δεν διαβάζονται αυτόματα. Για να ξέρει πού βρίσκεται, η Αριστερά έχει σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, ανάγκη από θεωρία για το πώς δουλεύει ο καπιταλισμός σαν σύστημα.

Απεργοί του ΟΣΕ έξω από τη Βουλή.

Από τις στήλες αυτού του περιοδικού έχουμε προσπαθήσει συστηματικά να αντιμετωπίσουμε αυτή την ανάγκη. Καρπός αυτών των προσπαθειών ήταν η έκδοση του βιβλίου «Ο Ελληνικός Καπιταλισμός, η Παγκόσμια Οικονομία και η Κρίση» που κυκλοφόρησε πριν από το καλοκαίρι από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο. Πρόκειται για μια συλλογή κειμένων που δείχνει ότι σε βάθος χρόνου αυτή η ανάλυση έχει αντέξει τη δοκιμασία των εξελίξεων. Πού στηρίχτηκε αυτή η επιτυχημένη ανάγνωση των γεγονότων; Τι πρέπει να κρατήσουμε για τη συνέχεια;

Ένα πρώτο κρατούμενο είναι η αντιμετώπιση του καπιταλισμού σαν παγκόσμιο σύστημα. Αυτό μπορεί να μοιάζει αυτονόητο, αλλά δεν είναι. Πολλοί και αξιόλογοι θεωρητικοί του Μαρξισμού έχασαν το δρόμο αναζητώντας απαντήσεις μέσα στις ιδιαιτερότητες του κάθε εθνικού κοινωνικού σχηματισμού. Όμως η παγκόσμια οικονομία δεν είναι απλά το άθροισμα των επιμέρους κοινωνικών σχηματισμών. Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής δημιουργεί τη δική του παγκόσμια οικονομική δυναμική και την επιβάλλει αμείλικτα σε κάθε είδους κοινωνίες. Αυτό έχει συνέπειες για την οπτική γωνία της Αριστεράς.

Για να πάρουμε ένα παράδειγμα: τι είδους κοινωνία ήταν η ΕΣΣΔ όταν έφτανε στο χείλος της κατάρρευσης στη δεκαετία του 1980; Ήταν «μετακαπιταλιστική», «παραμορφωμένη σοσιαλιστική» ή μήπως κάτι άλλο; Και από τι εξαρτάται η απάντηση σε αυτό το ερώτημα; Είναι δυνατό να απαντηθεί αυτό το ερώτημα αγνοώντας το διεθνές περιβάλλον και τις επιδράσεις που ασκούσε; Η δική μας παράδοση απαντάει ότι ήταν μια χώρα του κρατικού καπιταλισμού γιατί από τη στιγμή που η εργατική εξουσία της Οκτωβριανής επανάστασης αντικαταστάθηκε από την εξουσία της γραφειοκρατίας, ο καπιταλιστικός νόμος της αξίας επέβαλλε τον χαρακτήρα της συσσώρευσης που επιδίωκε η νέα άρχουσα τάξη.

Ο τρόπος που απαντάει ο καθένας έχει συνέπειες. Αν η ΕΣΣΔ ήταν κάποιας μορφής «σοσιαλισμός» ακόμα και στα χρόνια του Γκορμπατσόφ, η κρίση και κατάρρευσή της ήταν μια ευκαιρία για τον καπιταλισμό. Αν, αντίθετα, ήταν μια χώρα κρατικοκαπιταλιστική, τότε η κρίση της ήταν απλά προανάκρουσμα της ευρύτερης κρίσης του συστήματος. Να ένα αγκωνάρι της θεωρίας που επέτρεψε στη Μαρία Στύλλου να γράφει για πέρασμα

της κρίσης «από την Ανατολή στη Δύση» σε εποχές που κυριαρχούσαν οι απόψεις για το θρίαμβο του καπιταλισμού.

Προφανώς αυτή η διαλεκτική ανάμεσα στους επιμέρους κοινωνικούς σχηματισμούς και το παγκόσμιο σύστημα αφορά και την Ελλάδα. Υπάρχουν απόψεις που προσπαθούν να μετρήσουν πόσο καπιταλιστική χώρα είναι η δική μας περίπτωση με κριτήρια αφηρημένα, σχηματικά και μηχανιστικά. Τι ποσοστό κατέχει η βαριά βιομηχανία, πόσο το ισοζύγιο εξαρτάται από το τουριστικό συνάλλαγμα κλπ κλπ. Για δεκαετίες αυτή η προσέγγιση ήταν κυρίαρχη και κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα έχει δρόμο μπροστά της για να γίνει μια χώρα καπιταλιστική. Με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις στρατηγικές της Αριστεράς.

Ούτε η λεγόμενη «ελληνική τραγωδία» ούτε η παγκόσμια κρίση δεν βρίσκονται σε «φάση εξόδου»

Σήμερα είναι φανερό ότι αυτές οι προσεγγίσεις ήταν λαθεμένες. Είναι αδύνατο να τοποθετήσουμε τη σημερινή κρίση του ελληνικού καπιταλισμού έξω από το πλαίσιο της παγκόσμιας κρίσης του συστήματος. Πολλές απόψεις προσαρμόζονται δια της διολισθήσεως, αποφεύγοντας να εξετάσουν τη συνέπεια ανάμεσα στις προηγούμενες και τις σημερινές θέσεις τους. Ευτυχώς, αυτό δεν ισχύει για τους συγγραφείς του βιβλίου «Ο Ελληνικός Καπιταλισμός, η Παγκόσμια Οικονομία και η Κρίση». Ας πάρουμε ξανά ένα παράδειγμα από τη Μαρία Στύλλου, η οποία γράφει τον Γενάρη του 1984:

«Το ξεχείλισμα των ευρωπαϊκών οικονομικών θαυμάτων προς την περιφέρειά τους και η διασταύρωσή τους στη Μεσόγειο με το ρεύμα που ερχόταν από την πέρα όχθη, δηλαδή με την άνδρωση των κρατικών καπιταλισμών του πετρέλαιου, [δημιούργησαν] τα κύματα που ξεκόλλησαν και την Ελλάδα και την Τουρκία από τα βαλτονέρια της αγροτικής συσσώρευσης [και έσπρωξαν τους δυο καπιταλισμούς] προς νέες πιο φιλόδοξες εξορμήσεις» (σελ.169). Το συγκεκριμένο άρθρο δίνει το καλύτερο πλαίσιο για να κατανοούμε την μεταπολεμική ανάπτυξη του ελληνικού καπιταλισμού χωρίς ακατανόητες μεταπτώσεις από τα βάθη της «υπανάπτυξης» στην τελευταία λέξη της καπιταλιστικής φούσκας αρχικά και της κρίσης στη συνέχεια.

Σήμερα, ο ρόλος των τραπεζών στην οικονομική κρίση είναι κοινός τόπος, σε βαθμό μάλιστα που να θεωρείται από πολλούς ως κρίση μάλλον του τραπεζικού συστήματος παρά του καπιταλισμού. Ωστόσο αυτό αφορά περισσότερο όσους ανακάλυψαν το ρόλο των τραπεζών με καθυστέρηση, μόνο τα τελευταία χρόνια. Μια πιο έγκαιρη επισκόπηση έδειχνε ότι αυτά τα προβλήματα είχαν κάνει την εμφάνισή τους ήδη από την εποχή της κρίσης χρέους που συγκλόνισε όχι μόνο τη Λατινική Αμερική αλλά και τον βορειοαμερικάνικο ιμπεριαλισμό πριν από σχεδόν τριάντα χρόνια.

Αυτό ήταν άλλο ένα από τα πολύτιμα κρατούμενα που μας επέτρεψαν ήδη από τότε να γράφουμε:

«... όταν ο πόλεμος στο Βιετνάμ ριζοσπαστικοποιούσε το κίνημα της νεολαίας στην Αμερική, οι χίππις και οι γίππις έκαιγαν δολάρια μπροστά στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης δείχνοντας συμβολικά τη διάθεσή τους να καταστρέψουν τον καπιταλισμό. Σήμερα κάποιος πρέπει να καταστρέψει στα σοβαρά αυτό το βουνό από δολάρια που πλακώνει μια ολόκληρη ήπειρο. Οι εργάτες της Λατινικής Αμερικής κρατούν το δαυλό στα χέρια τους».

Η πορεία της κρίσης του συστήματος έχει φέρει το δαυλό τώρα στα χέρια των εργατών των PIGS και ανάμεσά τους και στους εργάτες στην Ελλάδα. Είναι χρέος μας να τον χρησιμοποιήσουμε σωστά για να βάλουμε φωτιά σε αυτό το βάρβαρο σύστημα. ■

Λατινική Αμερική: Μια δεκαετία αντίστασης

Ο **Μάικ Γκονζάλες** θυμίζει τους αγώνες και τα κινήματα που έφεραν στην εξουσία τις "μετανεοφιλελεύθερες" κυβερνήσεις στη Λατινική Αμερική και εντοπίζει τα όριά τους.

Ύστερα από δέκα χρόνια νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης, η πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα ξεκίνησε με ένα λαϊκό ξεσηκωμό ενάντια στην ιδιωτικοποίηση του νερού στην Κοτσαμπάμπα της Βολιβίας στις αρχές του 2000. Τα παλιά καθεστώτα είχαν φέρει την ελεύθερη αγορά, είχαν καταστρέψει τον εύθραυστο δημόσιο τομέα που σε κάποιο βαθμό προστάτευε τον εθνικό πλούτο, άφησαν ορθάνοιχτα τα σύνορα για τις πολυεθνικές που έδωσαν το τελικό χτύπημα στους ντόπιους παραγωγούς.

Η πραγματικότητα της παγκοσμιοποίησης έδειξε το βάρβαρό της πρόσωπο στη Βενεζουέλα το 1989, όταν η νεοεκλεγμένη κυβέρνηση του Κάρλος Αντρές Πέρες ανακοίνωσε ένα κατεπείγον πρόγραμμα περικοπών που είχε επιβληθεί από το ΔΝΤ. Ο Πέρες είχε εκλεγεί βάσει της υπόσχεσής του να αντισταθεί στη λιτότητα που ήθελε το ΔΝΤ. Η απάντηση ήταν μια μαζική εξέγερση στην πρωτεύουσα της χώρας, εξέγερση που έμεινε γνωστή ως Καρακάσο. Οι φτωχοί που ζουν στα μπάριος, τις γειτονιές που μοιάζουν να κρέμονται απ'τους λόφους γύρω από το Καράκας ξέσπασαν σε μια γιορτή οργής και απογοήτευσης. Η εξέγερση συντρίφτηκε βάναυσα, παρόλο που η έκταση της κρατικής βίας έμεινε κρυφή για χρόνια. Χιλιάδες πέθαναν και θάφτηκαν σε ανώνυμους τάφους. Αυτοί που καταστράφηκαν από τα νέα οικονομικά μέτρα δεν καταμετρήθηκαν. Ομως η μνήμη εκείνων των Φεβρουαριανών ημερών παρέμεινε σαν ανεκπλήρωτο χρέος, για να θυμίζει πώς αντιδράει μια κυρίαρχη τάξη μέσα στην κρίση της.

Ένα χρόνο αργότερα, ο πρόεδρος της Αργεντινής, Κάρλος Μενέμ, ξεπούλησε το δημόσιο τομέα της οικονομίας, κυρίως σε πολυεθνικές εταιρείες, τόσο φτηνά που αυτός και μια μικρή μερίδα ντόπιων καπιταλιστών πλούτισαν σε βάρος της πλειοψηφίας. Η Βολιβία, εκείνη την περίοδο, δεχόταν τα εύσημα του Τζέφρι Σακς ως το πιο πετυχημένο «πείραμα του νεοφιλελευθερισμού» (είχε προφανώς ξεχάσει την Χιλή στη διάρκεια της δικτατορίας του Πινοτσέτ, που ήταν το πρώτο παράδειγμα χώρας με τέλειες οικονονομικές συνθήκες σύμφωνα με τους νεοφιλελεύθερους).

Διαδήλωση ιθαγενών στη Λα Παζ της Βολιβίας.

Στα τέλη της δεκαετίας του '90, οι πρόεδροι της Βολιβίας είχαν ξεπουλήσει το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο της χώρας στο ξένο κεφάλαιο, ενώ οι πλούσιες περιοχές στα ανατολικά της χώρας με τα νέα κοιτάσματα πετρελαίου και αερίου αλλά και την καινούργια εξαγωγική αγροτική παραγωγή, με επίκεντρο τη σόγια, βρίσκονταν στα χέρια βολιβιανών και αργεντίνικων κεφαλαίων. Αυτός ο «πετυχημένος» μετασχηματισμός είχε αφήσει την πλειονότητα του πληθυσμού της Βολιβίας κάτω από το όριο της φτώχειας. Η κατάσταση ήταν ίδια στον Ισημερινό, στην Κεντρική Αμερική, στη Χιλή παρά τη μετάβαση στη δημοκρατία, και στο Μεξικό όπου εγκαινιάστηκε η Βορειοαμερικάνικη Ζώνη Ελεύθερου Εμπορίου (NAFTA) την Πρωτοχρονιά του 1994, αφού οι περισσότερες δημόσιες επιχειρήσεις της χώρας είχαν παραδοθεί σε αμερικάνικα συμφέροντα.

Αντίσταση: Από τις σπίθες στην πυρκαγιά

Η κραυγή της αντίστασης πρωτοακούστηκε στο Μεξικό, όταν ο EZLN, ο στρατός των Ζαπατίστας, ξεσηκώθηκε στην πολιτεία Τσιάπας με το σύνθημα «Ya Basta!» - «Φτάνει πια!». Το κίνημα γρήγορα περικυκλώθηκε και απομονώθηκε σ' αυτήν την περιοχή των νότιων συνόρων, όμως ο συμβολικός του αντίκτυπος δεν μπορούσε να περιοριστεί, παρά τους 40.000 στρατιώτες που έστειλε η μεξικάνικη κυβέρνηση στην Τσιάπας μετά την εξέγερση. Η κραυγή Ya Basta άρχισε να ακούγεται σε όλο τον κόσμο καθώς το αντικαπιταλιστικό κίνημα δυνάμωνε και βρήκε ως έμβλημά του τον μασκοφορεμένο ηγέτη των Ζαπατίστας, Υποδιοικητή Μάρκος.

Οι Ζαπατίστας είχαν ενισχυθεί ανάμεσα στους μικρούς καλλιεργητές καλαμποκιού και στις ιθαγενείς κοινότητες που απειλούνταν με καταστροφή όταν τα σύνορα θα άνοιγαν για τις τεράστιες εταιρείες καλαμποκιού των ΗΠΑ και όταν οι επιδοτήσεις εξαφανίστηκαν μέσα σε μια νύχτα λόγω της Συμφωνίας της NAFTA. Αυτά ήταν τα άμεσα θύματα του νεοφιλελευθερισμού, όπως ανέλυσε ο Μάρκος στα πρώτα του γράμμα από τη ζούγκλα Λακαντόν.

Η Κοτσαμπάμπα σηματοδότησε μια νέα φάση στη μάχη ενάντια στην παγκόσμια αγορά. Οταν η τότε κυβέρνηση της Βολιβίας ανακοίνωσε την ιδιωτικοποίηση της ύδρευσης της πόλης, όλα τα τμήματα της κοινότητας – φοιτητές εργάτες, μικρέμποροι, οργανώσεις των γειτονιών εξεγέρθηκαν κάνοντας μια κινητοποίηση που κατέλαβε την κεντρική πλατεία της πόλης. Μετά από δέκα χρόνια αδιάκοπων ιδιωτικοποιήσεων, ήταν η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι. Για τρεις βδομάδες το μαζικό κίνημα είχε στον έλεγχό του την πόλη μέχρι που η απόφαση ιδιωτικοποίησης αναιρέθηκε. Ηταν, ξεκάθαρα, η πρώτη νίκη της αντίστασης.

Την ίδια χρονιά, στον Ισημερινό, η Συνομοσπονδία των Ιθαγενών Εθνών (Conaie) και η πανεθνική εργατική συνομοσπονδία οργάνωσαν από κοινού μια διαδήλωση στην πρωτεύουσα Κίτο, διαμαρτυρόμενοι για την "δολαριοποίηση" της οικονομίας της χώρας. Δεν ήταν κάποια καινούργια μάχη, αλλά συνέχεια αγώνων που είχε δώσει η Conaie υπερασπιζόμενη τα δικαιώματα των ιθαγενών και πιο συνολικά το δικαίωμα των κοινοτήτων να έχουν έλεγχο στη γη και στους πόρους.

Και το 2000 και το 2001 υπήρξαν δυνατά κινήματα που έριξαν κυβερνήσεις που υποστήριζαν τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Στα τέλη του 2001, η απόφαση του ΔΝΤ να τιμωρήσει την Αργεντινή για την αποτυχία της να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις έναντι των δανειστών της έφερε τη χώρα στο χείλος της χρεοκοπίας. Οι προσπάθειες να επιβληθούν δρακόντεια μέτρα για να λύσουν το πρόβλημα προκάλεσαν την συνολική άρνηση του πληθυσμού. Από τις 19 ως τις 21 Δεκέμβρη εξελισσόταν η λαϊκή εξέγερση που έμεινε γνωστή ως Αρχεντινάσο (ίσως σαν φόρο τιμής στα γεγονότα του Καράκας δώδεκα χρόνια νωρίτερα), με το σύνθημα: "Que se vayan todos", που στρεφόταν προς τους πολιτικούς: "Να φύγουν όλοι".

Ξαναγεννημένος από τις στάχτες του

Η εκλογή του Ούγκο Τσάβες ως προέδρου της Βενεζουέλας το Νοέμβρη του 1998 ήταν έκφραση παρόμοιων αισθημάτων. Η διεφθαρμένη ελίτ που είχε στον έλεγχό της τη χώρα είχε πλουτίσει σε βάρος της πλειοψηφίας, 65% της οποίας ζούσε κάτω από το όριο της φτώχειας σε ένα κράτος τόσο πλούσιο σε πετρέλαιο. Ο Τσάβες είχε ηγηθεί ενός σύντομου ανεπιτυχούς πραξικοπήματος ενάντια σ'αυτήν την ελίτ το 1992, αλλά, παρά την αποτυχία, είχε μετατραπεί σε σύμβολο για μια διαφορετική πολιτική. Παρόλο που ο πολιτικός χαρακτήρας της Μπολιβαριανής Επανάστασης που υποσχόταν παρέμενε ασαφής, για τους φτωχούς της Βενεζουέλας αντιπροσώπευε ένα διαφορετικό αυθεντικό είδος δημοκρατίας στην οποία τα δικά τους συμφέροντα θα λαμβάνονταν υπόψη και οι ανάγκες τους θα αντιμετωπίζονταν.

Το πρώτο στάδιο του προγράμματος του Τσάβες ήταν να φτιαχτεί ένα νέο Σύνταγμα που αντανακλούσε αυτήν την υπόσχεση. Θα διασφάλιζε τα ανθρώπινα δικαιώματα, θα δημιουργούσε όργανα μαζικής συμμετοχής, θα έκανε όλους τους αξιωματούχους υπόλογους και μπορούσαν να χάνουν τη θέση τους με δημοψήφισμα. Το σημαντικότερο ήταν ότι η βασική πλουτοπαραγωγική πηγή της Βενεζουέλας, το πετρέλαιο, θα περνούσε σε γνήσιο δημόσιο έλεγχο.

Θα μπορούσε να πει κανείς ότι η εκλο-

Χαρακτηριστική εικόνα από τις φτωχογειτονιές "barios" του Καράκας.

γική επιτυχία του Τσάβες τον διαχώριζε κάπως από τις μαζικές εξεγέρσεις της Κοτσαμπάμπας και του Ισημερινού. Το κρίσιμο σε εκείνα τα κινήματα ήταν ότι εμφανίστηκαν όργανα μαζικής δράσης, ελεγχόμενα από τα κάτω, είχαν ποικιλόχρωμο χαρακτήρα και τα κεντρικά τους αιτήματα είχαν να κάνουν με τον τοπικό έλεγχο στους πόρους και τη δημοκρατία. Το 2002, ωστόσο, ο χαρακτήρας της Μπολιβαριανής Επανάστασης επαναπροσδιορίστηκε. Στις 11 Απρίλη, η δεξιά – οι μεγάλοι επιχειρηματίες, ένα τμήμα του στρατού, παλιοί πολιτικοί – συνέλαβε τον Τσάβες και ανακοίνωσε το σχηματισμό νέας κυβέρνησης. Ομως, μέσα σε 48 ώρες, οι πραξικοπηματίες είχαν φύγει και ο Τσάβες απευθυνόταν ξανά σε τεράστια πλήθη έξω από το Προεδρικό Μέγαρο Μιραφλόρες. Οταν τα νέα της απαγωγής του Τσάβες έφτασαν στις φτωχογειτονιές, εκατοντάδες χιλιάδες υποστηρικτές του κατέλαβαν το κέντρο της πόλης. Εγιναν βίαιες επιθέσεις από ελεύθερους σκοπευτές και υπήρξε καταστολή σε βάρος ακτιβιστών και συνδικαλιστών. Ομως οι μάζες στους δρόμους έδειξαν πως υπήρχε και μια άλλη δύναμη στη Βενεζουέλα που υποστήριζε τον Τσάβες αλλά προχωρούσε και πέρα από αυτόν. Αυτό, κατά τη γνώμη μου, ήταν η αρχή μιας Μπολιβαριανής Επανάστασης που συντονίστηκε με τα νέα κινήματα στη Λατινική Αμερική.

Πολιτική και κοινωνικά κινήματα

Στον Ισημερινό, το μαζικό κίνημα ξαναβγήκε στους δρόμους για να ανατρέψει τον πρόεδρο στα τέλη του 2002. Στη Βολιβία ένας άλλος πρόεδρος έπεσε και το 2003, το Ελ Άλτο – η τεράστια πόλη των ιθαγενών που βρίσκεται πάνω από την Λα Παζ – οδήγησε σε ήττα άλλη μια προσπάθεια ιδιωτικοποίησης του νερού. Στη Βενεζουέλα, οι καπιταλιστές και οι σύμμαχοί τους εξαπέλυσαν άλλη μια επίθεση στην Μπολιβαριανή Επανάσταση, κινητοποιώντας τις δυνάμεις τους στην κρατική εταιρεία πετρελαίου και σε άλλες περιοχές προσπαθώντας να μπλοκάρουν την οικονομία. Στην πετρελαιοβιομηχανία, οι 18 χιλιάδες υποστηρικτές τους δεν έκαναν απλώς απεργία – προσπάθησαν να σαμποτάρουν τον κλάδο. Για άλλη μια φορά, ηττήθηκαν από μαζικές κινητοποιήσεις που υπεράσπισαν τη βιομηχανία και κράτησαν όρθια την υπόλοιπη οικονομία.

Διαδήλωση εργατών γης στη Βολιβία.

Αυτό το ογκούμενο κύμα αντίστασης δεν έμεινε μόνο να αντιστέκεται. Στην πορεία αυτών των αγώνων έκανε την εμφάνισή της μια πολιτική αντιπαράθεση, που εκφράστηκε στα Παγκόσμια Κοινωνικά Φόρουμ του Πόρτο Αλέγκρε. Η συζήτηση περί δημοκρατίας είχε πολύ διαφορετικό περιεχόμενο όταν γινόταν στο πλαίσιο μιας δημοκρατίας από τα κάτω όπως εμφανίστηκε στην πορεία του ίδιου του αγώνα – στην Αργεντινή το 2001 υπήρχαν οι λαϊκές συνελεύσεις, το κίνημα των πικετέρος στους άνεργους, οι καταλήψεις των εργοστασίων. Στη Βολιβία, τα "καβίλδος αβιέρτος" (ανοιχτά δημαρχεία) ξαναζωντάνεψαν μια παλιά παράδοση ανοιχτών συνεδριάσεων των δήμων, δημιουργώντας ένα νέο τρόπο συμμετοχικής δημοκρατίας. Και στη Βενεζουέλα, μετά το πραξικόπημα και την απεργία ο Τσάβες ξεκίνησε αυτά που ονομάστηκαν Μισιόνες, ένα είδος παράλληλης κρατικής οργάνωσης για να προωθηθεί η μεταρρύθμιση στην εκπαίδευση, στην υγεία, στη γη, από τα κάτω κόντρα στην απροθυμία της κρατικής μηχανής όπου ακόμη κυριαρχούσε η παλιά τάξη πραγμάτων.

Αυτό ήταν το πλαίσιο μέσα στο οποίο ο Τσάβες έφτασε στο Πόρτο Αλέγκρε της Βραζιλίας με μια νέα πρόταση για το "σοσιαλισμό στον 21ο αιώνα" το Γενάρη του 2005. Μέχρι εκείνη τη στιγμή, τον τόνο στο Φόρουμ έδινε ο Λούλα, ηγέτης του βραζιλιάνικου Κόμματος των Εργατών και παιδί των παραγκουπόλεων, που είχε εκλεγεί ηγέτης της όγδοης μεγαλύτερης οικονομίας του κόσμου, της Βραζιλίας. Η προέλευσή του και η προεκλογική του εκστρατεία είχε κάνει την πλειοψηφία των Βραζιλιάνων να περιμένει από αυτόν να εγκαινιάσει ριζοσπαστικές κοινωνικές μεταρρυθμίσεις. Αντί γι'αυτό, πήγε από το Πόρτο Αλέγκρε στο Νταβός για να συναντηθεί με τους οικονομικούς ηγέτες του κόσμου. Στην επιστροφή του, ήταν ξεκάθαρο ότι παρόλο που θα προχωρούσε κάποια κοινωνικά προγράμματα, η προτεραιότητά του ήταν να βάλει τη Βραζιλία στις πρώτες θέσεις των καπιταλιστικών κρατών.

Στη Βολιβία, τη Βενεζουέλα και τον Ισημερινό, τα κοινωνικά κινήματα βρίσκονταν πλέον στο κέντρο της πολιτικής σκηνής. Εφερναν στην εξουσία νέους πολιτικούς ηγέτες που δήλωναν την ταύτισή τους με τα κινήματα και άρχιζαν να μετασχηματίζουν τα αιτήματά τους σε κυβερνητικές στρατηγικές. Κεντρική ανάμεσα σε αυτές τις στρατηγικές ήταν η επανάκτηση του εθνικού ελέγχου πάνω στις βασικές πλουτοπαραγωγικές πηγές, όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Οι κοινωνικές μεταρρυθμίσεις που βρίσκονταν στο κέντρο των αιτημάτων των κοινωνικών κινημάτων απαιτούσαν δαπάνες που θα μπορούσαν να καλυφθούν είτε από υψηλότερη φορολόγηση των ξένων εταιρειών που συμμετείχαν στην εξόρυξη των πρώτων υλών, είτε με κρατικοποίηση αυτών των εταιρειών. Τα κρατικά έσοδα τότε θα χρηματοδοτούσαν προγράμματα κατά της φτώχειας, θα ξανάνοιγαν την εκπαίδευση στους αποκλεισμένους φτωχούς, θα διασφάλιζαν την παροχή υγείας και στέγης.

Ομως σε χώρες με ιθαγενή πληθυσμό, όπως η Βολιβία και ο Ισημερινός, έπρεπε να αντιμετωπιστούν και βαθειά πολιτισμικά ζητήματα, όπως η κατάργηση των

αποκλεισμών σε βάρος των ιθαγενών πληθυσμών, η αναγνώριση της κοινοτικής ιδιοκτησίας στη γη και το νερό, η ενσωμάτωση ενός μεγάλου φάσματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα νέα Συντάγματα.

Σε ευρύτερο επίπεδο, προτάσεις που προέρχονταν κυρίως από τη Βενεζουέλα έδωσαν έμφαση στην περιφερειακή ολοκλήρωση και την εχθρότητα απέναντι στις αμερικάνικες προσπάθειες να ενσωματωθούν στην παγκόσμια αγορά. Πρωτοβουλίες όπως η Μερκοσούρ και η ALBA (Μπολιβαριανή Λατινοαμερικανική Εναλλακτική) επιδιώκουν αφενός περιφερειακές συμμαχίες και συναλλαγές, αφετέρου δημιουργία εναλλακτικών εμπορικών μπλοκ. Η αποτυχία των προτάσεων περί μιας Παναμερικανικής Περιοχής Ελεύθερου Εμπορίου (FTAA) ήταν ένα σημαντικότατο βήμα σ' αυτή την κατεύθυνση.

Τα κοινωνικά κινήματα που είχαν φέρει στην εξουσία τα νέα καθεστώτα – τον Κορέα στον Ισημερινό, τον Έβο Μοράλες στη Βολιβία, τον Ούγκο Τσάβες στη Βενεζουέλα – ήταν σε μεγάλο βαθμό κριτικά προς το παλιό στυλ πολιτικής και δίσταζαν να οικοδομήσουν πολιτικά εργαλεία (κόμματα, πολιτικές οργανώσεις) που, δεδομένης της ποικιλομορφίας των κινημάτων, σίγουρα θα προκαλούσαν διχασμούς. Το MAS στη Βολιβία, για παράδειγμα, ήταν μια δημοκρατική οργάνωση που στην ουσία υιοθέτησε τον Μοράλες.

Ομως, δεδομένων των προοπτικών που έβαζαν οι "νέες αριστερές" κυβερνήσεις, ο έλεγχος του κράτους ήταν απαραίτητος για να υλοποιηθούν τα προγράμματά τους. Σε γενικές γραμμές, αυτό που ήταν κοινό (και υπήρχαν πολύ σημαντικές διαφορές) ήταν ένα όραμα ανάπτυξης βασισμένο στην εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων από το κράτος, κάτι που θα έδινε τη δυνατότητα για χρηματοδότηση των κοινωνικών προγραμμάτων. Στις νέες συνθήκες, αυτό το εμπόριο θα αποκτούσε μεγαλύτερη ποικιλότητα και θα υλοποιούταν από ισχυρότερη διεθνή θέση και ανεξάρτητα από τις ΗΠΑ και τις πολυεθνικές τους.

Το Σήμερα και το Αύριο

Καθώς ανέβαινε η τιμή του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, και εφαρμόζονταν νέα φορολογικά συστήματα, το κρατικό χρήμα ήταν αρκετό για να πραγματοποιούνται κοινωνικά προγράμματα, όπως το ιατρικό πρόγραμμα "Μπάριο Αδέντρο" (Μέσα γειτονιά) ή το πρόγραμμα κατά της φτώχειας στη Βολιβία. Κάποια από τα πολιτισμικά αιτήματα αντιμετωπίστηκαν ενεργά και καταγράφηκαν στα ριζοσπαστικά άρθρα των νέων Συνταγμάτων της Βολιβίας και του Ισημερινού.

Το κίνημα στη Λ. Αμερική φτάνει σε σταυροδρόμι.

Η επέκταση των εξαγωγών και η μεταρρύθμιση των όρων εμπορίου, ωστόσο, ούτε καν πλησίασαν τις ελπίδες των κινημάτων που είχαν φέρει αυτές τις κυβερνήσεις στην εξουσία. Νέες προσεγγίσεις απέναντι στη γη και τη φύση, για παράδειγμα, απαιτούσαν νέους τρόπους παραγωγής. Τα κινήματα έλπιζαν ότι θα υπήρχε διαφοροποίηση στην οικονομία, που θα επέτρεπε σε κάθε ξεχωριστή χώρα και σε όλη την περιοχή να παράγει τα δικά της προϊόντα, ανάλογα με τις ανάγκες του πληθυσμού. Και πάνω από όλα, το όνειρο ενός νέου μοντέλου κοινωνίας και οικονομίας βρισκόταν στην καρδιά των οργανώσεων που συμμετείχαν στις επαναστάσεις μέσα σε κάθε χώρα.

Πολλοί από όσους είχαν ηγηθεί στα κινήματα, όμως, ενσωματώθηκαν μέσα στο νέο κρατικό μηχανισμό. Αυτό έγινε ιδιαίτερα στη Βενεζουέλα, όπου οι ακτιβιστές της βάσης που ανέλαβαν τις Μισιόνες μπήκαν κατευθείαν στην κυβέρνηση καθώς οι ίδιες οι Μισιόνες έγιναν λιγότερο ανεξάρτητες και λιγότερο αποτελεσματικές. Την ίδια στιγμή, οι πειρασμοί της εξουσίας και τα τεράστια υλικά πλεονεκτήματα που έγιναν εύκολα προσβάσιμα στους νεοεισαχθέντες στον κρατικό μηχανισμό οδήγησαν στη δημιουργία μιας όλο και πιο πλούσιας κυβερνώσας τάξης.

Ο κυρίαρχος λόγος παρέμεινε επαναστατικός. Η φράση κλειδί ήταν ο σοσιαλισμός τον 21ο αιώνα. Ο Λένιν και ο Τρότσκι έγιναν συχνές αναφορές στις ομιλίες στα μεγάλα γεγονότα. Το κόκκινο έγινε το επίσημο χρώμα. Όμως, η ενσωμάτωση των ηγετών στον κυρίαρχο μηχανισμό αδυνάτισε τα κινήματα. Πιο σημαντικό είναι ότι προέκυψε σύγχυση για το νόημα της δημόσιας ρητορικής. Πολλά λόγια για επανάσταση, πολύς αντιμπεριαλισμός στα λόγια. Ομως αλήθεια, επανάσταση σημαίνει μόνο νέες οικονομικές σχέσεις με την Κίνα και το Ιράν; Πού ήταν ο κοινωνικός μετασχηματισμός για τον οποίο η κρατική εξουσία θα ήταν μόνο το πρώτο βήμα; Και, πέρα από τα λόγια, τι σήμαινε πραγματικά η "συμμετοχική δημοκρατία" όταν στη Βενεζουέλα, για παράδειγμα, η πραγματική εξουσία ολοένα και συγκεντρώνεται στα χέρια του προέδρου; Στη Βολιβία, ο Έβο Μοράλες, άσκησε πρόσφατα κριτική στα συνδικάτα γιατί διαδήλωναν διεκδικώντας αυξήσεις, ενώ ο αντιπρόεδρός του, ο Γκαρσία Λινέρα τους θύμισε ότι η Βολιβία οικοδομεί έναν "καπιταλισμό των Άνδεων".

Φαίνεται πως το επαναστατικό κίνημα στη Λατινική Αμερική έχει φτάσει σε καινούργιο σταυροδρόμι. Αν τα όρια των νέων μορφών κρατικού καπιταλισμού στις οποίες είναι προσδεμένες οι μετάνεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις (όπως κάποιες φορές ονομάζονται) έχουν ήδη φανεί, καθώς ο Ισημερινός και η Βολιβία προχωρούν σε νέες συμφωνίες με πανίσχυρα διεθνή κεφάλαια (όπως με την Κίνα και τη Ρωσία), καθώς η Βενεζουέλα βυθίζεται στη διαφθορά και σε ένα αυξανόμενο κόστος ζωής για τις μάζες, είναι καιρός να ξαναανακαλύψουμε την ιστορία του ανεξάρτητου αγώνα και κινητοποίησης. Αυτού του αγώνα που κατάφερε τόσο πολλά σε τόσο σύντομο χρόνο και τώρα τον διεκδικούν κυβερνήσεις και ηγέτες που μπορεί να χρησιμοποιούν την ίδια γλώσσα αλλά δεν έχουν τον ίδιο στόχο μετασχηματισμού της κοινωνίας από τα κάτω. ■

Πώς να διαβάσουμε τον Αντόνιο Γκράμσι;

Ο Θανάσης Καμπαγιάννης δίνει με το άρθρο αυτό έναν οδηγό για τα κείμενα του Γκράμσι με τρόπο που διατηρεί το επαναστατικό νήμα τους.

Το έργο και η σκέψη του Αντόνιο Γκράμσι κάνουν ξανά την εμφάνισή τους. Οι συνθήκες της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης και της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης στην οποία βρίσκεται η ελληνική κοινωνία με την εφαρμογή του Μνημονίου ΕΕ-ΔΝΤ-ΕΚΤ ξαναφέρνουν στο προσκήνιο τα μεγάλα ερωτήματα: πώς είναι εφικτός ο ριζικός μετασχηματισμός μίας κοινωνίας σε κρίση, πώς μπορεί η εργατική τάξη να οικοδομήσει την δική της εναλλακτική λύση ως ηγέτιδα τάξη του αντικαπιταλιστικού μετώπου, ποιός ο ρόλος της Αριστεράς. Η επανέκδοση του συνόλου σχεδόν του γκραμσιανού έργου που ήταν διαθέσιμο στα ελληνικά από το 2005 και μετά δείχνει πως υπάρχει πλέον τόσο το ενδιαφέρον όσο και η δυνατότητα για ένα νέο κύμα ανάγνωσης και εξοικείωσης με τη σκέψη του σημαντικού αυτού επαναστάτη μαρξιστή.

Όμως, τα προβλήματα ενός τέτοιου μαζικού διαβήματος προκύπτουν από την πρώτη κιόλας στιγμή. Ενώ η προσέγγιση του Λένιν συνεπάγεται την ανάγνωση έργων τόσο κλασικών και αυτονόητων όσο το *Κράτος και Επανάσταση* και ο *Ιμπεριαλισμός*, ενώ η γνωριμία με τη Ρόζα Λούξεμπουργκ ξεκινά με το *Μεταρρύθμιση ή Επανάσταση* και του Τρότσκι με την *Προδομένη* ή τη *Διαρκή*, τα πράγματα δεν είναι το ίδιο αυτονόητα στην περίπτωση του Γκράμσι. Τι έχουμε να προτείνουμε στους νέους αγωνιστές του αντικαπιταλιστικού κινήματος ή σε παλιότερους που δεν εντρύφησαν ποτέ στο Γκράμσι ως αφετηρία μελέτης και γνωριμίας του; Αυτό το άρθρο θα επιχειρήσει να δώσει μια απάντηση στο ερώτημα αυτό, αφού πρώτα εξηγήσει τις αιτίες των δυσκολιών που εμπεριέχει η περίπτωση Γκράμσι.

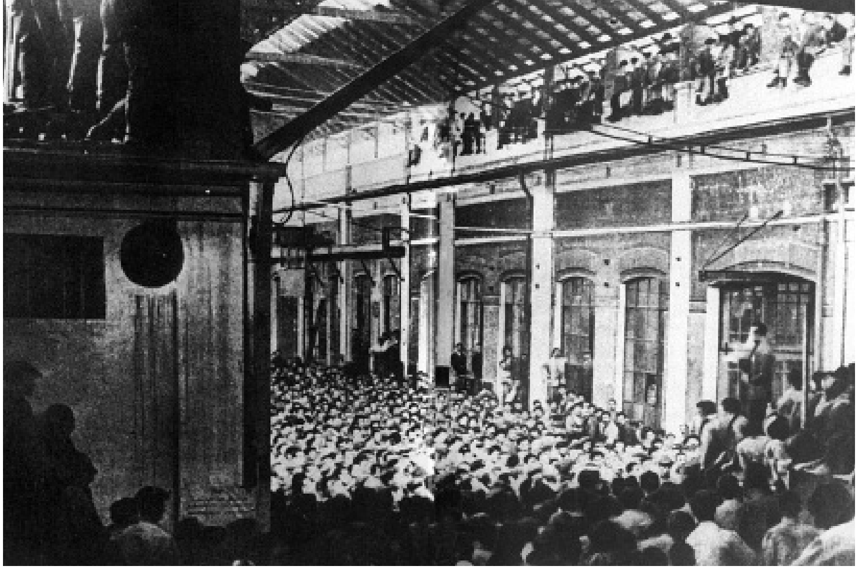
Λάθος ερώτημα;

Η συνηθέστερη απάντηση στο παραπάνω ερώτημα είναι αυτή που δόθηκε στον προηγούμενο γύρο ανάγνωσης και γνωριμίας με τη σκέψη του Γκράμσι: το ίδιο το ερώτημα είναι, κατά την άποψη αυτή, λανθασμένο γιατί θέτει τον Γκράμσι σε μια συνάφεια στην οποία ποτέ δεν ανήκε. Ο Γκράμσι δεν ανήκει στον κύκλο των επαναστατών μαρξιστών που προαναφέρθηκαν, γι' αυτό και δεν μπορεί να προσεγγιστεί με τον ίδιο τρόπο. Σε αντίθεση με τον Λένιν και τον Τρότσκι, ο Γκράμσι ανοίγει, υποτίθεται, έναν καινούργιο κύκλο μαρξιστών που υπερβαίνει τα πολιτικά και στρατηγικά όρια της Τρίτης Διεθνούς (είτε της λενινιστικής είτε της σταλινικής). Έτσι, ο Γκράμσι χρησιμοποιήθηκε και προβλήθηκε τις δεκαετίες του 1970 και 1980 ως ο θεωρητικός της ευρωκομμουνιστικής στρατηγικής, μιας στρατηγικής που απορρίπτει την κατά Λένιν «συντριβή του κρατικού μηχανισμού» και προκρίνει μια στρατηγική ηγεμονίας που περνάει μέσα από την ανάληψη της κυβερνητικής εξουσίας στα πλαίσια του καπιταλισμού, ως σταθμού στη διαδικασία του σοσιαλιστικού μετασχηματισμού.

Σε ένα από τα πιο σημαντικά και με επιρροή έργα για τη θεωρία του Γκράμσι για το κράτος, η Κριστίν-Μπυσί Γκλυκσμάν, μέλος του Γαλλικού ΚΚ, αποδίδει στον Γκράμσι το ερώτημα: «*πώς μπορούμε, όταν διαθέτουμε ένα μέρος της εξουσίας (την κυβέρνηση), να κατακτήσουμε όλη την εξουσία, το κράτος στην ολότητά του;*».[1] Το γεγονός ότι το ερώτημα αυτό δεν τίθεται ποτέ στο έργο του Γκράμσι, αλλά μάλλον απαντάει στα στρατηγικά διλήμματα του κυβερνητισμού του Γαλλικού ΚΚ στη συγκυρία της δεκαετίας του '70 δεν σήμαινε και πολλά: η προηγούμενη ανάγνωση του Γκράμσι σημαδεύτηκε από τον ευρωκομμουνισμό, σε σημείο που ακόμα και αυτή η επαναστατική Αρι-

Ο Γκράμσι (ανεβασμένος στο κάθισμα αριστερά) μαζί με συντρόφους του στο Τορίνο.

Από τις καταλήψεις εργοστασίων στην "Κόκκινη Διετία" της Ιταλίας.

στερά τον θεώρησε (ρητά ή υπόρρητα) ένα χαράκωμα κατειλημμένο από τις δυνάμεις του αντιπάλου. Κι όμως το ξεδίπλωμα της ευρωκομμουνιστικής στρατηγικής σήμανε την εγκατάλειψη της σκέψης του Γκράμσι που σωστά θεωρήθηκε ότι την αντιβαίνει.

Έτσι, λέει ο Νίκος Πουλαντζάς το 1977: «*Στο βάθος πιστεύω ότι σήμερα δεν μπορούμε να επαναλάβουμε την επανάσταση του Οκτώβρη με οποιαδήποτε μορφή. Το υπόβαθρο της επανάστασης του Οκτώβρη δεν είναι μόνο η αντίθεση που εντόπισε ο Γκράμσι ανάμεσα στον πόλεμο κινήσεων και τον πόλεμο θέσεων. Πιστεύω ότι και ο ίδιος ο Γκράμσι παραμένει στο βάθος μέσα στο πλαίσιο και το πρότυπο της επανάστασης του Οκτώβρη... Τι σημαίνει για τον Γκράμσι πόλεμος θέσεων: Ο πόλεμος θέσεων είναι η περικύκλωση του οχυρού Κράτος από το εξωτερικό του, από τις δομές της λαϊκής εξουσίας. Αλλά στο βάθος είναι η ίδια πάντα ιστορία, πρόκειται για το οχυρό, κατάλαβες; Ή θα επιτεθούμε μονομιάς – πόλεμος κινήσεων – ή θα το πολιορκήσουμε – πόλεμος θέσεων. Αλλά επιτέλους, δεν υπάρχει στον Γκράμσι η αντίληψη ότι μια πραγματική επαναστατική ρήξη μπορεί, σε συνδυασμό με μια εσωτερική πάλη, να τοποθετείται σ' αυτό ή το άλλο σημείο του ίδιου του κρατικού μηχανισμού*».[2] Η παραδοχή αυτή, ωστόσο, όσο εντυπωσιακή και αν είναι, δεν αλλάζει τον τρόπο με τον οποίο γενικότερα προσλήφθηκε τη δεκαετία του '70 και του '80 το γκραμσιανό έργο.

Μια διαδρομή μετ' εμποδίων

Στην πραγματικότητα, για να φτάσει στον δέκτη του, το έργο του Γκράμσι έχει να ξεπεράσει ένα διάδρομο πολλαπλών εμποδίων που μπορούμε να τα κωδικοποιήσουμε σε τρία σημεία: στο πώς γράφτηκε, στο πώς διαβάστηκε και στο πώς εκδόθηκε. Λίγα πράγματα για το καθένα.

Πώς γράφτηκε: τα γραπτά του Γκράμσι χωρίζονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες.

Α) Σε αυτά που γράφτηκαν πριν τη φυλάκισή του το 1926, κατά κύριο λόγο στις εφημερίδες και τα περιοδικά του Σοσιαλιστικού και Κομμουνιστικού Κόμματος, και αποτελούν ένα ογκώδες σώμα (κατ' εκτίμηση του ίδιου θα μπορούσαν να πιάνουν 15 ή 20 τόμους από 400 σελίδες ο καθένας!).

Β) Σε αυτά που γράφτηκαν μετά τη φυλάκισή του (γνωστά και ως Τετράδια της Φυλακής, 29 τον αριθμό) από το 1929 (όταν του δόθηκε η δυνατότητα να γράφει) μέχρι το 1936. Από αυτή την άποψη, ο Γκράμσι αποτελεί μια εξαίρεση στους κόλπους των επαναστατών μαρξιστών του Μεσοπολέμου, γιατί κανείς άλλος δεν γνώρισε μια τόσο μακροχρόνια αποκοπή από την ενεργό δράση στο επαναστατικό κίνημα. Έχει γραφτεί επανειλημμένα ότι η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Γκράμσι είναι «κωδική», μιας και τα κείμενα και η αλληλογραφία του τελούν υπό τη διαρκή επιτήρηση των φασιστών δεσμοφυλάκων του. Το γεγονός αυτό δεν αμφισβητείται, πρώτα και κύρια από τον ίδιο τον Γκράμσι.

Ωστόσο, το βασικό εμπόδιο που βίωνε ο φυλακισμένος Γκράμσι ήταν άλλο. Το συμπέρασμα που πρέπει να βγάλουμε, για παράδειγμα, από την απόδοση του μαρξισμού με τον όρο «φιλοσοφία της πράξης» στα Τετράδια της Φυλακής δεν είναι τόσο αυτό της λογοκρισίας, όσο μιας συγκλονιστικής, βιωματικής αντίφασης: ο μαρξιστής Γκράμσι θεωρούσε μέτρο του μαρξισμού την πράξη, από την οποία όμως ήταν ολοκληρωτικά αποκομμένος. Και ως πράξη δεν εννοούσε βέβαια την θεωρητική ανάπτυξη του μαρξισμού, όσο και αν αυτός ήταν ο τρόπος του να συνδέεται με το επαναστατικό κίνημα στις δεδομένες συνθήκες, αλλά την πρακτική υλοποίησή του, που για αυτόν δεν σήμαινε τίποτε άλλο από την οικοδόμηση του κομμουνιστικού κόμματος. Το γεγονός αυτό έχει βαθιές επιπτώσεις στα κείμενα των Τετραδίων της Φυλακής: στη θεματολογία τους, στον εσωτερικό τρόπο με τον οποίο είναι γραμμένα, στη σύνδεση τους με τη ζωντανή πραγματικότητα. Ο Γκράμσι είχε βαθιά συναίσθηση αυτών των δυσκολιών τις οποίες ποτέ δεν απέκρυψε.

Πώς διαβάστηκε: το έργο του Γκράμσι διαβάστηκε υπό το πρίσμα του Ιταλικού Κομμουνιστικού Κόμματος και των στρατηγικών του επιλογών. Το Ιταλικό ΚΚ κατέλαβε σημαίνοντα ρόλο στην πολιτική σκηνή μετά την εμπειρία της Αντίστασης στο φασισμό τη δεκαετία του '40. Η συμμετοχή του στην κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας μετά το τέλος του Πολέμου σήμανε και μια αντίστοιχη ιδεολογική προσπάθεια ένταξής του στην «εθνική ζωή».[3] Κομμάτι αυτής της προσπάθειας ήταν και η προβολή του Γκράμσι ως ενός εθνικού διανοουμένου από τη σκοπιά της Αριστεράς. Πάνω σε αυτή την προβολή, και με δεδομένη την αλλαγή που συνέβη στους κόλπους του παγκόσμιου κομμουνιστικού κινήματος το 1956 με την αποκαθήλωση του Στάλιν από τον Χρουστσόφ στο 20ό Συνέδριο του ΚΚΣΕ, άρχισε να οικοδομείται ο «ιταλικός δρόμος για τον σοσιαλισμό» και να θεμελιώνεται ο ευρωκομμουνισμός. Το έργο του Γκράμσι αξιοποιήθηκε από την ηγεσία του ΙΚΚ (με πρώτο τον Τολιάτι) για την ευόδωση αυτής της στρατηγικής τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Πώς εκδόθηκε: ως συνέπεια των παραπάνω η έκδοση του έργου του Γκράμσι φέρει τα ίχνη αυτής της στρατηγικής. Καταρχάς στην Ιταλία, η έκδοση επιλεγμένων αποσπασμάτων των Τετραδίων της Φυλακής (υπό την επίβλεψη του Τολιάτι) γίνεται την τριετία 1948-1951. Τις εκδόσεις αυτές (από τον οίκο Einaudi) ακολουθούν στη συνέχεια και οι μεταφραστικές απόπειρες σε άλλες χώρες. Παντού, η έκδοση των Τετραδίων προηγείται της έκδοσης των πολιτικών κειμένων του Γκράμσι πριν την φυλάκισή του. Η αγγλόφωνη έκδοση των Τετραδίων της Φυλακής (που είναι σημαντική για την διεθνή εξάπλωση της σκέψης του Γκράμσι),

με επιμέλεια του Κουίντιν Χόαρ, γίνεται το 1971, ενώ η έκδοση τμήματος των πολιτικών του κειμένων πριν την φυλακή γίνεται το 1977 και 1978.

Ο Γκράμσι στην Ελλάδα

Ανάλογη είναι η πορεία της έκδοσης του Γκράμσι στην Ελλάδα. Οι μεταφράσεις έγιναν απευθείας από τα ιταλικά (ακολουθώντας έτσι και τον ιταλικό μπούσουλα, σε τίτλους, σειρά, κοκ), μάλιστα – ειρωνία της ιστορίας – από συντρόφους εξόριστους ή κλεισμένους στις φυλακές της Χούντας. Το μεγαλύτερο βάρος της εκδοτικής παραγωγής το έφερε ο Στοχαστής, καθώς και οι εκδόσεις Οδυσσέας και Ηριδανός.[4] Όπως και αλλού, εκδόθηκαν πρώτα (1972-1974) τα διαθέσιμα Τετράδια της Φυλακής (*Οι διανοούμενοι*, *Ιστορικός υλισμός*, *Η οργάνωση της κουλτούρας*, *Παρελθόν και Παρόν*, *Για το Μακιαβέλι*) και στη συνέχεια (1975-1976) εκδόθηκαν κείμενα του Γκράμσι από την ενεργό δράση (*Εργοστασιακά Συμβούλια*, *Πολιτικά Κείμενα*). Η έκδοση Γκράμσι συνεχίστηκε τη δεκαετία του '80 πάλι με κείμενα των Τετραδίων της Φυλακής (*Λογοτεχνία και Εθνική Ζωή*, *Risorgimento*). Εξαίρεση αποτέλεσε μια συλλογή πολιτικών του κειμένων απο το 1914 ως το 1920 με τον τίτλο *Σοσιαλισμός και Κουλτούρα.*

Ένα γενικότερο σχόλιο που μπορεί να γίνει εδώ για την ελληνική εκδοτική παραγωγή του Γκράμσι είναι ότι ενώ η γνωριμία με τα – διαθέσιμα έστω – Τετράδια της Φυλακής έγινε σχετικά νωρίς και εκτενώς, τα Πολιτικά Κείμενα του Γκράμσι σχεδόν αποσιωπήθηκαν. Αν εξαιρέσει κανείς τα κείμενα του 1919-1920 (που περιλαμβάνονται επαρκώς στον τόμο των Εργοστασιακών Συμβουλίων), τα υπόλοιπα έμειναν άγνωστα: αφενός τα κείμενα του 1920-1926 που αποτελούν τη συγκροτημένη προσπάθεια του Γκράμσι να μεταλαμπαδεύσει την εμπειρία της Κόκκινης Διετίας στο νεοσύστατο Κομμουνιστικό Κόμμα είναι στην πλειοψηφία τους αμετάφραστα. Η συλλογή *Πολιτικά Κείμενα* των εκδόσεων Οδυσσέας (1976) περιέχει μικρό μόνο κομμάτι από τα γραπτά του Γκράμσι, εξαντλήθηκε δε σχετικά νωρίς μέσα στην πλημμυρίδα της Μεταπολίτευσης. Από τη συλλογή αυτή λείπουν όλα τα κείμενα των ετών 1920-1924, αλλά και κείμενα-ορόσημα όπως οι Θέσεις της Λυών του 1926. Αφετέρου, τα κείμενα του 1914-1920 που είναι διαθέσιμα στα ελληνικά (λόγω και της επιλογής τίτλου – *Σοσιαλισμός και Κουλτούρα*) σπάνια γίνεται κατανοητό ότι ανήκουν σε αυτή την περίοδο. Η αγγλική έκδοση που περιέχει τα αντίστοιχα άρθρα είναι πολύ πιο ρητή: έχει τίτλο *Selections from Political Writings 1910-1920.*

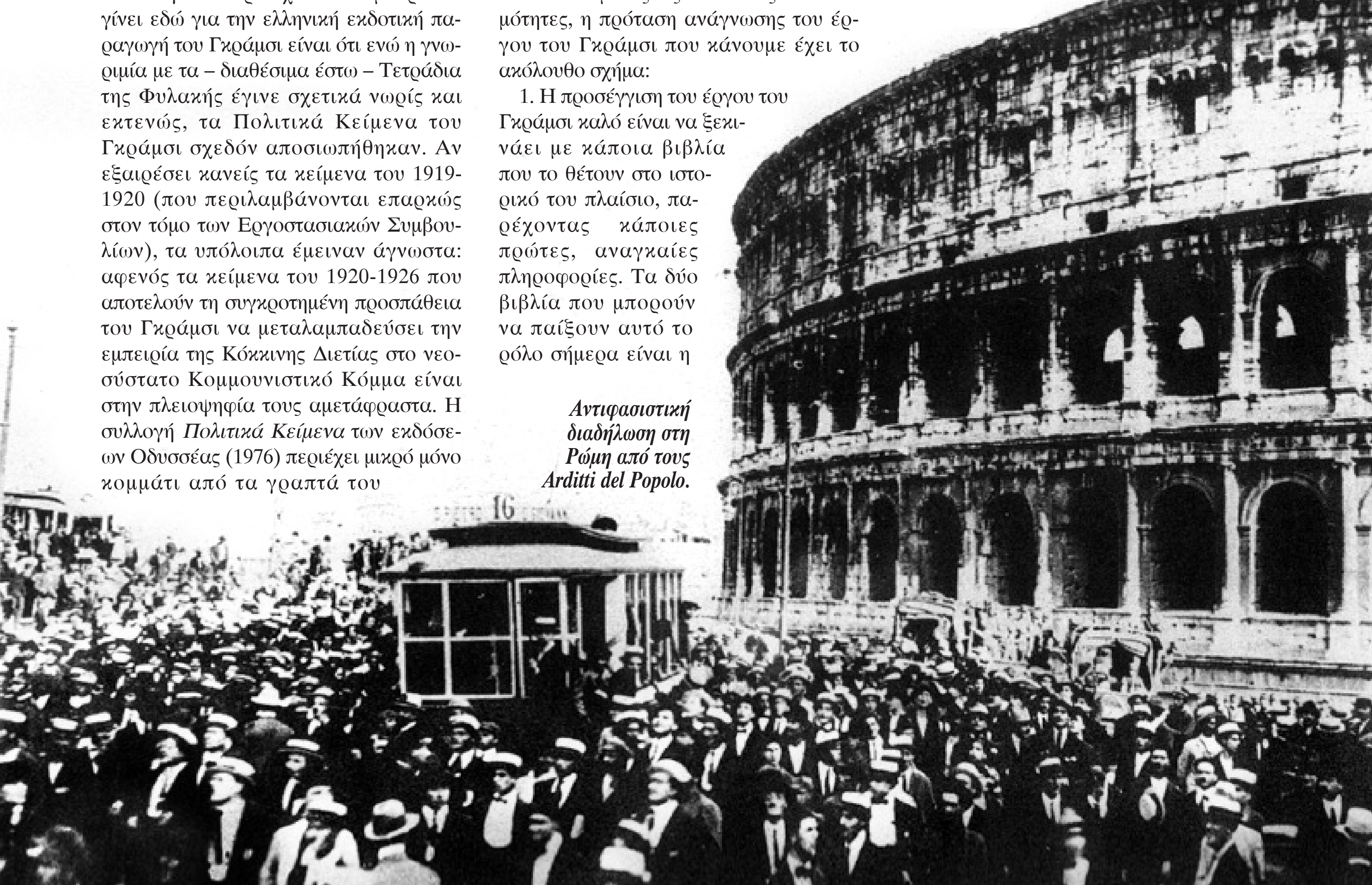
Αλλά και πέρα από αυτό, πρέπει να έχουμε συναίσθηση πόσο μικρό είναι το κομμάτι των γραπτών του Γκράμσι εκείνης της περιόδου που μας είναι διαθέσιμο: τα χρόνια 1980-1984 οι εκδόσεις Einaudi με επιμέλεια του Sergio Caprioglio εξέδωσαν τρεις τόμους κειμένων των ετών 1910-1919 που αθροιστικά ξεπερνάνε τις 2.500 σελίδες. Η ανάγνωσή τους έχει πλέον καταστήσει καθαρό ότι η θεματολογία και το περιεχόμενο των Τετραδίων της Φυλακής αποτελεί συνέχεια επεξεργασιών που ο Γκράμσι είχε ξεκινήσει στη διάρκεια της πολιτικής του δράσης και πρέπει να αναγνωστούν μέσα από αυτό το πρίσμα.

Ένα αναγνωστικό πλάνο

Με δεδομένες τις εκδοτικές διαθεσιμότητες, η πρόταση ανάγνωσης του έργου του Γκράμσι που κάνουμε έχει το ακόλουθο σχήμα:

1. Η προσέγγιση του έργου του Γκράμσι καλό είναι να ξεκινάει με κάποια βιβλία που το θέτουν στο ιστορικό του πλαίσιο, παρέχοντας κάποιες πρώτες, αναγκαίες πληροφορίες. Τα δύο βιβλία που μπορούν να παίξουν αυτό το ρόλο σήμερα είναι η έκδοση των Chris Bambery και Chris Harman με τίτλο *Αντόνιο Γκράμσι: η ζωή και οι ιδέες ενός επαναστάτη* από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο και το βιβλίο των Χόαρ και Σμιθ με τίτλο *Για το Γκράμσι* από τον Στοχαστή. Παρόμοιο ρόλο παλιότερα είχαν παίξει η βιογραφία του Γκράμσι από τον Φιόρι και η μελέτη του Τρικούκη, αλλά και τα δύο αυτά βιβλία έχουν εξαντληθεί από καιρό.

2. Όπως έχει ήδη γίνει κατανοητό, η πρόταση αυτού του άρθρου είναι η ανάγνωση των πολιτικών κειμένων του Γκράμσι πριν την ανάγνωση των Τετραδίων, ως αφετηρία για την προσέγγιση του έργου του. Έτσι, δύο έργα του πρέπει να διαβαστούν πρώτα και μαζί: τα *Εργοστασιακά Συμβούλια*, που είναι τα κείμενά του στις εφημερίδες Avanti και Ordine Nuovo, την περίοδο του μεγάλου κύματος εργατικών καταλήψεων τα χρόνια 1919-1920. Και η συλλογή *Πολιτικά Κείμενα*, που παρόλες τις ελλείψεις της είναι απαραίτητο συμπλήρωμα στα Εργοστασιακά Συμβούλια, γιατί – πέρα από το Σοβιέτ και το Συνδικάτο – βάζει την παράμετρο του Κόμματος που γίνεται μετέπειτα κομβική στη σκέψη και τη δράση του Γκράμσι. Για μια ολοκληρωμένη εικόνα, προτείνεται περαιτέρω το διάβασμα του τόμου *Σοσιαλισμός και Κουλτούρα* (κείμενα 1914-1920).

Αντιφασιστική διαδήλωση στη Ρώμη από τους Arditti del Popolo.

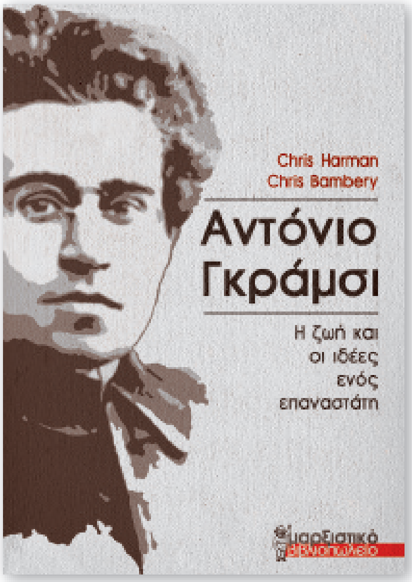
3. Τα Τετράδια της Φυλακής είναι ένας τεράστιος πλούτος όχι μόνο για το γκραμσιανό έργο, αλλά και για τον ίδιο τον μαρξισμό. Διακρίνονται ωστόσο από έλλειψη συστηματικότητας, λόγω των συνθηκών κάτω από τις οποίες γράφτηκαν.

Η πρότασή μας είναι ο αναγνώστης να ξεκινήσει από τα πιο πολιτικά τους κομμάτια. Είναι αυτά στα οποία ο Γκράμσι ορίζει το Κόμμα ως τον Σύγχρονο Ηγεμόνα, επεκτείνει τις επεξεργασίες του Λένιν για την πολιτική ως ειδικό πεδίο της ταξικής πάλης, διατυπώνει τη θεωρία του για το κράτος και την κοινωνία των πολιτών, καθώς και τις συνέπειές που αυτή έχει στην επαναστατική δράση στις χώρες της Δύσης. Τα κείμενα αυτά βρίσκονται κατά βάση στο βιβλίο *Για το Μακιαβέλι* από τις εκδόσεις Ηριδανός (πρόκειται για τα κείμενα που είναι γνωστά ως ο Σύγχρονος Ηγεμόνας). Μια αντιπαραβολή με την αγγλική έκδοση (*Selection from the Prison Notebooks*), δείχνει ότι στο υποκεφάλαιο Notes on Politics περιέχονται κείμενα που δεν υπάρχουν στο *Για το Μακιαβέλι*, κάποια από αυτά σημαντικά όπως τα αποσπάσματα για τον πόλεμο κινήσεων και τον πόλεμο θέσεων, για το αυθόρμητο και τη συνειδητή ηγεσία, για τη ζύμωση και την προπαγάνδα και ούτω καθεξής. Τα αποσπάσματα αυτά υπάρχουν στα ελληνικά στη συλλογή *Παρελθόν και Παρόν*. Η ανάγνωση αυτών των δύο βιβλίων δίνει μια πρώτη, βασική εικόνα των θεωρητικοποιήσεων του Γκράμσι.

4. Κεντρικές έννοιες στο έργο του Γκράμσι είναι οι διανοούμενοι και η κουλτούρα. Και οι δύο έχουν πολιτική αφετηρία: αφενός την ανάδειξη από πλευράς της εργατικής τάξης οργανικών διανοουμένων που να ενισχύουν την ηγεμονική της στρατηγική στο δρόμο για την κατάκτηση της εξουσίας, αφετέρου την οργάνωση και τη διάχυση μιας νέας συστηματικής κουλτούρας στις υποτελείς τάξεις (η οργάνωση μιας κομματικής σχολής ανάδειξης στελεχών ήταν μόνιμα στα ενδιαφέροντα του Γκράμσι πριν φυλακιστεί, μονάχα που στα Τετράδια οι αναφορές γενικεύονται προς την κατεύθυνση του εκπαιδευτικού συστήματος και του Τύπου). Οι σκέψεις αυτές περιέχονται στα βιβλία *Οι διανοούμενοι* (πιο συστηματικά στις σελίδες 53-77) και *Η οργάνωση της κουλτούρας* (ιδιαίτερα στις σελίδες 9-36).

5. Η σημαντικότερη φιλοσοφική παρέμβαση του Γκράμσι βρίσκεται συγκεντρωμένη στα κείμενά του για τον ιστορικό υλισμό. Ο τίτλος της ιταλικής έκδοσης είναι *Ο ιστορικός υλισμός και η φιλοσοφία του Μπενεντέτο Κρότσε* και περιέχει εκτός των άλλων και μια αντίκρουση του Μπουχάριν που είναι κατά τον Γκράμσι εκφραστής ενός μηχανιστικού υλισμού. Στα ελληνικά η έκδοση έχει τίτλο *Ιστορικός υλισμός* και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Οδυσσέας.

6. Ολοκληρώνοντας τον κύκλο των Τετραδίων, μπορεί όποιος το επιθυμεί να προχωρήσει στα κείμενα του Γκράμσι για την ιταλική ιστορία και τη λογοτεχνία (*Risorgimento* και *Λογοτεχνία και Εθνική Ζωή*). Επίσης, κυκλοφορεί τμήμα της αλληλογραφίας του Γκράμσι με τα συγγενικά του πρόσωπα (*Γράμματα από τη Φυλακή*), που θυμίζει τις σκληρές συνθήκες απομόνωσης που βίωνε ο φυλακισμένος επαναστάτης και κάτω από τις οποίες έγραφε τα Τετράδια της Φυλακής.

Ακόμα και αν δεν ολοκληρώσει κανείς το διάβασμα του συνόλου του διαθέσιμου έργου του Γκράμσι, η προσέγγισή του με αυτό δικαιώνει την εκτίμηση ότι τα έργα που συνέγραψαν οι επαναστάτες μαρξιστές του Μεσοπολέμου εξακολουθούν μέχρι και σήμερα να αποτελούν την υψηλότερη κορυφή των στρατηγικών συζητήσεων για την υπέρβαση του καπιταλισμού. Η επιστροφή στο έργο τους και η αξιοποίηση της πείρας που αυτό προσφέρει στο επαναστατικό κίνημα παίρνουν έτσι έναν χαρακτηρα όχι νοσταλγίας, αλλά μιας επείγουσας αναγκαιότητας για να ανταποκριθούμε με επιτυχία στα πιεστικά ζητήματα που μας θέτει η σημερινή, βαθιά καπιταλιστική κρίση. ■

1 Κριστίν Μπυσί-Γκλυκσμάν, *Ο Γκράμσι και το Κράτος*, Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σελ. 346.

2 Νίκος Πουλαντζάς (συνέντευξη στον Henri Weber), «Το κράτος και η μετάβαση στον σοσιαλισμό», *Θέσεις*, τεύχος 27, Απρίλιος-Ιούνιος 1989.

3 Για μια ανάλυση της στρατηγικής του ΙΚΚ, βλέπε το όγδοο κεφάλαιο του βιβλίου: Λέανδρος Μπόλαρης, *Επανάσταση και Αντεπανάσταση στην Ελλάδα – Ο εμφύλιος πόλεμος 1946-1949*, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2010.

4 Ο Λουκάς Αξελός του Στοχαστή σήκωσε αναμφισβήτητα το μεγαλύτερο βάρος της έκδοσης του Γκράμσι στην Ελλάδα. Δική του είναι και η καλύτερη επισκόπηση της εκδοτικής αυτής περιπέτειας, μαζί με μια αναλυτική βιβλιογραφία, στο: Λουκάς Αξελός, «Οι εκδόσεις του Γκράμσι στα Ελληνικά», *Τετράδια Πολιτικού Διαλόγου, Έρευνας και Κριτικής*, τεύχος 17-18 (1987), σελ. 107-116.

Βιβλία που αναφέρονται στο κείμενο

Εισαγωγικά:

Chris Bambery, Chris Harman, Αντόνιο Γκράμσι: η ζωή και οι ιδέες ενός επαναστάτη, Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Αθήνα 2007.

Κουίντιν Χόαρ, Τζέφρι Νόουελ Σμιθ, Για το Γκράμσι, Στοχαστής, Αθήνα 1980.

Έργα του Γκράμσι: (πριν τη φυλακή)

Τα εργοστασιακά συμβούλια και το κράτος της εργατικής τάξης, Στοχαστής, Αθήνα 2002 (β' έκδοση).

Πολιτικά κείμενα -Η οικοδόμηση του Κομμουνιστικού Κόμματος, Οδυσσέας, Αθήνα 2009 (β' έκδοση).

Σοσιαλισμός και κουλτούρα, Στοχαστής, Αθήνα 2009 (β' έκδοση).

(Τετράδια της Φυλακής)

Για τον Μακιαβέλι, για την πολιτική και για το σύγχρονο κράτος, Ηριδανός, Αθήνα 2005 (β' έκδοση).

Παρελθόν και Παρόν, Στοχαστής, Αθήνα 2005 (β' έκδοση).

Οι διανοούμενοι, Στοχαστής, Αθήνα 2005 (β' έκδοση).

Η οργάνωση της κουλτούρας, Στοχαστής, Αθήνα 2005 (β' έκδοση).

Ιστορικός υλισμός, Αθήνα 2008 (β' έκδοση).

Λογοτεχνία και εθνική ζωή, Στοχαστής, Αθήνα 1981.

Risorgimento, Στοχαστής, Αθήνα 1987.

Γράμματα από τη Φυλακή, Ηριδανός, Αθήνα 2005 (β' έκδοση).

Δεκέμβρης 1960
Η απεργία των οικοδόμων

Η **Δήμητρα Λαμπροπούλου**, ιστορικός και συγγραφέας του βιβλίου "Οικοδόμοι, οι άνθρωποι που έχτισαν την Αθήνα, 1950 -1967", μιλάει για μια από τις πιο σημαντικές περιόδους του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα.
Την συνέντευξη πήρε ο Θανάσης Καμπαγιάννης.

Πες μας λίγα πράγματα για την απεργία των οικοδόμων τον Δεκέμβρη του 1960, τις συγκρούσεις στο κέντρο της Αθήνας, καθώς και το τι σηματοδοτεί η απεργία αυτή στο ευρύτερο πολιτικό σκηνικό.

Η απεργία του Δεκέμβρη του 1960 είναι εμβληματική, γιατί σηματοδοτεί τον λαϊκό ριζοσπαστισμό των μεταπολεμικών χρόνων και ειδικά της δεκαετίας του 1960. Αυτό δεν αφορά μόνο τα ιδιαίτερα αιτήματα των οικοδόμων, αλλά το γεγονός ότι έρχονται στο προσκήνιο της δημόσιας πολιτικής αντιπαράθεσης εργάτες χαμηλού τότε κύρους – η μάζα των οικοδόμων, εσωτερικοί μετανάστες στην πλειονότητά τους, που τους έβλεπε κανείς σε ολόκληρη την Αθήνα, στις πιάτσες, στα γιαπιά, κοκ – με έναν τρόπο εξαιρετικά δυναμικό. Στο σκηνικό των μεταπολεμικών χρόνων, όπου συναντούμε από τη μια μεριά τον θεσμικό αυταρχισμό και τον επιβεβλημένο εκσυγχρονισμό και από την άλλη την προσπάθεια ανασύνταξης των κοινωνικών κινημάτων και δημιουργίας νέων, η συγκεκριμένη απεργία των οικοδόμων υπογραμμίζει ότι είναι δυνατόν ένα κομμάτι του εργατικού κινήματος – και μάλιστα ένα πληβειακό κομμάτι – όχι απλώς να υπάρξει αλλά και να διεκδικήσει την παρουσία του στο δημόσιο χώρο. Και να τη διεκδικήσει αντιπαρατιθέμενο με τον σκληρό πυρήνα της μετεμφυλιακής πολιτικής συγκρότησης, που ήταν η αστυνομοκρατία και η καταστολή. Μολονότι τα λαϊκά συλλαλητήρια, για ποικίλους λόγους, υπάρχουν και μέσα στη δεκαετία του 1950, οι απεργιακές πρακτικές περιορίζονται συνήθως στις κλειστές συγκεντρώσεις σε κεντρικά θέατρα. Αμφισβητώντας τέτοιους περιορισμούς, το κίνημα των οικοδόμων διεκδικεί να υπάρξει ανοιχτά στους δρόμους της Αθήνας και μάλιστα δυναμικά απέναντι στις δυνάμεις καταστολής, οι οποίες τότε, για πρώτη φορά στην Ελλάδα, χρησιμοποιούν δακρυγόνα. Η πιο συνηθισμένη – συχνά στερεότυπη – αναφορά στη δυναμικότητα των οικοδόμων είναι το ξήλωμα των πεζοδρομίων. Είναι αλήθεια ότι οι απεργοί χρησιμοποίησαν ό,τι υλικό τούς ήταν διαθέσιμο για να τα βγάλουν πέρα στη σύγκρουση – πλάκες πεζοδρομίων, οικοδομικό υλικό από γειτονικά γιαπιά – , όμως αυτός ο δυναμισμός θα ήταν ανυπόστατος χωρίς την πρωτοφανή μαζικότητα της κινητοποίησης: σχεδόν κανείς δεν έφευγε από τις γραμμές των απεργών, ενώ οι συγκρούσεις δεν αφορούσαν μόνο κάποιες μικρές ομάδες αποφασισμένων αλλά το πλήθος.

Ποια ήταν τα βασικά τους αιτήματα;

Το κύριο αίτημά τους ήταν αυτό της κοινωνικής ασφάλισης, το οποίο και διαμόρφωσε πολιτικά το κίνημα των οικοδόμων ολόκληρη την μεταπολεμική περίοδο. Το γεγονός ότι η εργοδοσία στην οικοδομή είναι τόσο διάσπαρτη (δεν είναι συγκεντρωμένη σε έναν χώρο εργασίας και αλλάζει σε τακτά χρονικά διαστήματα) σημαίνει ότι κάποιος μπορεί εύκολα να χάσει τα ένσημά του. ΄Ετσι πολλοί άνθρωποι έφταναν σε μεγάλη ηλικία χωρίς να έχουν θεμελιώσει το δικαίωμά τους στη σύνταξη. Επιπλέον, το οικοδομικό επάγγελμα είναι ένα κατεξοχήν εποχιακό επάγγελμα. Ειδικά εκείνη την εποχή που τα μέσα ήταν πολύ λιγότερα, η δουλειά περιοριζόταν κυρίως την άνοιξη και το καλοκαίρι, ενώ αντίθετα τον χειμώνα ήταν πολύ μειωμένη. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να δημιουργείται για όλον αυτόν τον κόσμο ένα τεράστιο πρόβλημα ασφάλειας που δεν είχε να κάνει μόνο με τη σύνταξη αλλά και με τα υπόλοιπα ευεργετήματα που συνδέονται με την κοινωνική ασφάλιση. Το ΙΚΑ εισέπραττε βεβαίως εισφορές «υπέρ αγνώστων» έπειτα από ελέγχους που αποδείκνυαν ότι η προσφερόμενη εργασία σε ένα έργο είχε υπερβεί τα καταβληθέντα ένσημα. Τα ένσημα αυτά όμως δεν έφταναν στα βιβλιάρια των οικοδόμων, με το παράδοξο αποτέλεσμα να υπάρχει οικοδομικός οργασμός στην πρωτεύουσα, αλλά οι οικοδόμοι να κατοχυρώνουν ελάχιστα ένσημα ετησίως. Αυτό λοιπόν που ζητείται επιτακτικά εκείνη την περίοδο είναι η ρύθμιση και η κατοχύρωση της κοινωνικής ασφάλισης, οι οποίες εξειδικεύονταν στο αίτημα διανομής των εισφορών υπέρ αγνώστων στους δικαιούχους τους, στην αναγνώριση του βαρύ και ανθυγιεινού χαρακτήρα των οικοδομικών επαγγελμάτων, στην θεσμοθέτηση επιδομάτων. Νομίζω ότι πίσω από αυτά τα αιτήματα μπορούμε να διαγνώσουμε την απόπειρα να προσδιοριστεί με πιο συγκροτημένους όρους το τι σημαίνει οικοδομικό επάγγελμα από την άποψη του ωραρίου, του χρόνου εργασίας, της μισθωτής σχέσης, της σχέσης με το κράτος, της πρόσβασης στην κοινωνική ασφάλιση.

Ποιό είναι το αντικειμενικό υπόβαθρο αυτού του μαζικού κινήματος; Μιλάμε για την περίοδο που δημιουργούνται οι μεγάλες πόλεις και η Αθήνα όπως την

ξέρουμε σήμερα.

Αξίζει να επιμείνουμε ιδιαίτερα στην περίπτωση της Αθήνας και των οικοδόμων της, γιατί ο μεταπολεμικός εξαστισμός στην Ελλάδα έχει να κάνει κύρια με τη δημιουργία ενός μεγάλου αστικού κέντρου, και αυτό είναι η Αθήνα. Δεν σημαίνει ότι δεν αναπτύσσονται και άλλα αστικά κέντρα, αλλά η Αθήνα απορροφά το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος των διεργασιών που συνδέονται με την αστικοποίηση – εσωτερική μετανάστευση, ανοικοδόμηση, επέκταση, καταναλωτικές πρακτικές κ.ο.κ. Εστιάζοντας στην Αθήνα μπορούμε να παρακολουθήσουμε την μετάβαση από μια κυρίως αγροτική σε μια κυρίως αστική οικονομία τις δεκαετίες του '50 και του '60, έστω και αν αυτή η διαδικασία έχει ήδη ξεκινήσει από τον Μεσοπόλεμο. Η τάση αυτή συνδέεται με την εσωτερική μετανάστευση και η τελευταία συνδέεται με τη σειρά της με τη μεταβολή του αγροτικού χώρου τα μεταπολεμικά χρόνια, ενός χώρου που όχι μόνο δέχεται τις πιέσεις του εκσυγχρονισμού και του εξαστισμού, αλλά έχει ήδη υποστεί τα τραύματα του Εμφυλίου. Το ρεύμα της εσωτερικής μετανάστευσης των φτωχότερων αγροτικών στρωμάτων, κύρια των νεαρών αρρένων μελών τους, έχει το χαρακτηριστικό, αντίθετα με τον Μεσοπόλεμο, ότι οι νέοι αυτοί άντρες που φτάνουν στην Αθήνα δεν έχουν τη δυνατότητα να στραφούν στο άνοιγμα μιας μικρής επιχείρησης ή δεν προσβλέπουν σε μια καλή υπαλληλική θέση, αλλά στρέφονται στις οικονομικές ευκαιρίες που δημιουργούνται για τα φτωχά στρώματα στη μεταπολεμική πόλη, με κύρια την ανοικοδόμηση.

Πώς εξηγείται ο πολιτικός ριζοσπαστισμός του κινήματος των οικοδόμων;

Στον ριζοσπαστισμό των οικοδόμων νομίζω ότι διοχετεύονται, αφενός, οι δυνατότητες συλλογικής έκφρασης που προκύπτουν από τις δομές του οικοδομικού επαγγέλματος, αφετέρου οι συνθέσεις της αριστερής πολιτικής εμπειρίας του παρελθόντος με τις πρακτικές και τους πολιτικούς προβληματισμούς της νεότερης γενιάς της εργατικής τάξης. Το γιαπί, καταρχάς, είναι ένας χώρος που δεν διακατέχεται από την πειθαρχία και τους θεσμούς επιτήρησης οι οποίοι διαπερνούν το εργοστασιακό σύστημα. Αυτό σε συνδυασμό με τις σχέσεις που δομούν τα οικοδομικά συνεργεία, επιτρέπει μια αίσθηση ελευθερίας και, επομένως, καθιστά πιο εύκολη τη συλλογική έκφραση μέσα στους χώρους της δουλειάς.

Και βέβαια, εκτός από το γιαπί, υπάρχει και η πιάτσα.

Βέβαια. Η πιάτσα είναι ο κατεξοχήν χώρος συνεύρεσης των οικοδόμων εκείνης της εποχής. Είναι ο χώρος διαμόρφωσης της εργατικής κοινής γνώμης. Μιλάμε για το κέντρο της Αθήνας, την πλατεία Κοτζιά, την Ομόνοια και το παλιό Νέον αλλά και για πάρα πολλά καφενεία στο τρίγωνο Πειραιώς-Ομόνοια-Αθηνάς. Εκεί πηγαίνουν κάθε πρωί οι οικοδόμοι χαράματα και περιμένουν να έρθει ο εργολάβος και να τους πάρει για δουλειά. Το γεγονός ότι για πολλές ώρες μπορούν να είναι μαζί, έξω από τον χώρο εργασίας, να συζητάνε, να μοιράζονται τα νέα και τους πολιτικούς τους προβληματισμούς, τους κάνει να αναπτύσσουν ισχυρούς δεσμούς αλληλεγγύης. Η πιάτσα είναι λοιπόν και ένας χώρος διακίνησης ιδεών. Πολλές διαδικασίες συνδικαλιστικές, καλέσματα για συνελεύσεις και συγκεντρώσεις γίνονται στις πιάτσες. Οι δυνάμεις της Αριστεράς χρησιμοποιούν την πιάτσα για να αποκτήσουν δεσμούς με την εργατική βάση, αλλά ταυτόχρονα διαμορφώνονται και οι ίδιες μέσα από την επαφή με την πιάτσα.

Ένας ακόμη λόγος που εξηγεί τη συγκέντρωση αριστερών δυνάμεων στην οικοδομή είναι ότι εκεί το πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων δεν αποτελεί προϋπόθεση για την πρόσληψη. Μπορεί λοιπόν να αποτελέσει καταφύγιο για τον κυνηγημένο αριστερό του Εμφυλίου ή για τον παλιό αριστερό συνδικαλιστή με το απόθεμα οργανωτικής και πολιτικής εμπειρίας, που σε κάποιες περιπτώσεις φτάνει μέχρι και τα χρόνια του Μεσοπολέμου. Επομένως υπάρχει η δυνατότητα να συναντηθούν μέσα σ' αυτόν τον χώρο παλιοί έμπειροι αριστεροί, νέες πολιτικές ομάδες που διαμορφώνονται στην μεταπολεμική Ελλάδα (αρκετές από αυτές ανήκουν στην "ετερόδοξη" αριστερά, όπως οι τροτσκιστές και οι μαοϊκοί) και βέβαια νέος κόσμος, κυρίως εργατική νεολαία. Σε φωτογραφίες ή σε μαγνητοσκοπήσεις της εποχής, βλέπει κανείς νέους άντρες ακόμα και παιδιά στις πορείες των οικοδόμων. Πρόκειται, νομίζω, για την εργατική εκδοχή του νεανικού ριζοσπαστισμού του '60.

Πώς εκφράζεται αυτή η άνοδος του διεκδικητικού κινήματος στο οργανωμένο συνδικαλιστικό κίνημα, τόσο των οικοδόμων όσο και ευρύτερα;

Πρέπει να δει κανείς πως διαμορφώνονται τα πράγματα στη δεκαετία του '50 για να απαντήσει σε αυτή την ερώτηση. Το 1957 υπάρχει ένα μεγάλο απεργιακό κύμα, ίσως το μεγαλύτερο της δεκαετίας, νομίζω δεν είναι διόλου τυχαίο ότι αυτό συμβαίνει έναν χρόνο πριν τις εκλογές του 1958 που αναδεικνύουν την ΕΔΑ σε αξιωματική αντιπολίτευση. Υπάρχουν λοιπόν σημεία που δείχνουν μια προσπάθεια ανασυγκρότησης του μη-εξαρτημένου από το κράτος συνδικαλιστικού κινήματος. Εκεί στον χώρο των οικοδόμων αρχίζει να εμφανίζεται η λογική συγκρότησης ανεξάρτητης Συντονιστικής Επιτροπής. Όταν λέω ανεξάρτητης, εννοώ σε σχέση με τους κυβερνητικούς συνδικαλιστές που ελέγχουν την Ομοσπονδία όπως είναι ο Λυκιαρδόπουλος, αλλά όχι μόνο. Τόσο η Ομοσπονδία όσο και η ΓΣΕΕ έχουν αποδείξει σε κάθε δυνατή στιγμή τη νομιμοφροσύνη τους ως προς τις επιλογές του αστικού καθεστώτος. Η απόπειρα ανεξάρτητης συγκρότησης αποδίδει καρπούς. Η ιδέα της Συντονιστικής αποκτά ερείσματα στα σωματεία και στον κόσμο της βάσης ακριβώς επει-

δή αξιοποιούνται οι συλλογικοί χώροι του επαγγέλματος που περιέγραψα πριν, η πιάτσα και το γιαπί. Επομένως, σωματεία τα οποία είναι ήδη υπαρκτά – και ενδεχομένως ανήκαν και στον Λυκιαρδόπουλο – αποκτούν ζωή μέσα από τη δραστηριότητα των ανθρώπων που συνδέονται με τη Συντονιστική Επιτροπή. Η Συντονιστική αξιοποιεί ό,τι υπάρχει από σωματεία πριν φτιαχτεί η ίδια, πρόκειται δηλαδή για δύο πράγματα σε αλληλεπίδραση. Εδώ πρέπει να λάβει κανείς υπόψη ότι στη Συντονιστική παίζουν καθοριστικό ρόλο τα αρχαιότερα σωματεία των οικοδόμων, τα σωματεία των μπετατζήδων, των ξυλουργών και των ελαιοχρωματιστών, τα οποία έχουν φτιαχτεί από τον Μεσοπόλεμο και στα οποία επαναδραστηριοποιούνται αριστεροί άνθρωποι με την εμπειρία του παλιού συνδικαλισμού, του Εργατικού ΕΑΜ, της αντιστασιακής κινητοποίησης τα χρόνια του '40. Αυτά τα σωματεία, που μπορούν να εξασφαλίσουν και μια συνδικαλιστική συνέχεια, αποτελούν τον πρώτο πυρήνα της Συντονιστικής Επιτροπής. Οι άνθρωποι αυτοί αξιοποιούν και άλλα σωματεία, τους δίνουν ζωή και μαζί τη δυνατότητα να διεκδικούν αποτελεσματικότερα, αυτά περνούν στους κόλπους της Συντονιστικής Επιτροπής, ενώ συγχρόνως δημιουργούνται και νέα σωματεία σε ειδικότητες που υπήρξαν λιγότερο ή καθόλου οργανωμένες συνδικαλιστικά.

Και ποιά είναι η σχέση με την Ομοσπονδία;

Στην πραγματικότητα, από ένα σημείο και πέρα, το δευτεροβάθμιο όργανο των Οικοδόμων είναι η Συντονιστική Επιτροπή. Άτυπα αλλά ουσιαστικά. Στη Συντονιστική βέβαια άλλοτε συμμετέχει και άλλοτε δεν συμμετέχει και ο ίδιος ο Λυκιαρδόπουλος. Με την Ομοσπονδία υπάρχει συνεπώς μια σχέση μόνιμης σύγκρουσης αλλά και ευκαιριακής συνεργασίας. Η ηγεσία της Ομοσπονδίας επιδιώκει να κρατάει την επαφή με τη βάση, της οποίας όμως τον έλεγχο έχει ήδη χάσει. Αυτή η κατάσταση σύγκρουσης και συνεργασίας είναι από τη μια πλευρά αποτέλεσμα συνδικαλιστικής επιταγής, με την έννοια ότι οι αριστεροί συνδικαλιστές προσπαθούν να αποκτούν μεγαλύτερη σχέση με κόσμο που δεν έχει άμεση επαφή με τα σωματεία της Αριστεράς. Από την άλλη πλευρά, το μέχρι που μπορεί να φτάσει η σύγκρουση με την Ομοσπονδία εξαρτάται τόσο από την απήχηση των τάσεων για μια καθολική ανεξαρτητοποίηση όσο και από τις επιλογές νομιμότητας στις οποίες προχωρά το πλειοψηφικό ρεύμα της Αριστεράς της εποχής, δηλαδή η ΕΔΑ, ειδικά μετά την καμπή που σημειώνεται στο κίνημα μετά τα Ιουλιανά..

Δυναμώνει η Αριστερά μέσα από το κίνημα των οικοδόμων;

Νομίζω ότι στους οικοδόμους μπορούμε να εντοπίσουμε μια εκδοχή λαϊκού κομμουνισμού που έχουμε δει να αναπτύσσεται ξανά τη δεκαετία του '40. Βέβαια εκείνη την εποχή δεν υπάρχει νόμιμο ΚΚΕ. Η κύρια αριστερή ταυτότητα της εποχής είναι η ΕΔΑ. Η ΕΔΑ έχει αξιόλογες δυνάμεις στους οικοδόμους. Ωστόσο η οργανωμένη πολιτική ένταξη υπολείπεται της απήχησης των αριστερών συνθημάτων στο συγκεκριμένο χώρο. Οι αιτίες ποικίλλουν και έχω την εντύπωση ότι δεν αφορούν αποκλειστικά τον οικοδομικό κλάδο. Αυτή είναι μία άλλη συζήτηση. Ωστόσο παρουσιάζουν, πιστεύω, ενδιαφέρον δύο στοιχεία. Πρώτον, ότι αρκετοί οικοδόμοι εγγράφονται στο ΚΚΕ ως παράνομα μέλη του. Δεύτερον, ότι στο χώρο των οικοδόμων δραστηριοποιούνται και ομάδες του χώρου της αριστερής αμφισβήτησης. Ο βαθμός συνάφειας ανάμεσα στα δύο στοιχεία δεν είναι εύκολο να διαγνωστεί και δυστυχώς δεν διαθέτουμε, τουλάχιστον προς το παρόν, πολλά αρχειακά τεκμήρια που θα μας βοηθούσαν σε μια συστηματική καταγραφή. Το σχετικό ερώτημα διατηρεί ωστόσο το ενδιαφέρον του.

Τι ρόλο παίζουν οι οικοδόμοι στο κίνημα των 115 σωματείων που αναπτύσσεται σε σύγκρουση με τους κρατικούς και κυβερνητικούς συνδικαλιστές της ΓΣΕΕ;

Μάλλον μικρότερο ρόλο από αυτόν που θα περιμέναμε. Οι οικοδόμοι είναι άνθρωποι που προσφέρονται για την πρώτη γραμμή του εργατικού κινήματος. Ωστόσο, αν δει κανείς την ηγεσία των 115 σωματείων δεν θα διακρίνει τόσο πολύ συνδικαλιστές οικοδόμους όσο, για παράδειγμα, συνδικαλιστές από τις τράπεζες ή την κοινή ωφέλεια. Δεν μπορώ να δώσω μια εύκολη απάντηση σε αυτό. Οι οικοδόμοι συμμετέχουν στην κίνηση των 115 σωματείων από τους πρώτους, αλλά δεν είναι αυτοί που σφραγίζουν την κίνηση. Είναι ένα ενδιαφέρον ερώτημα που χρήζει έρευνας.

Πόσο η απεργία του Δεκέμβρη του 1960 υπήρξε προάγγελος της έκρηξης των Ιουλιανών του 1965;

Ο πολιτικός ριζοσπαστισμός του εξήντα είναι ένα σύνθετο φαινόμενο. Έχουμε ακόμα να αναρωτηθούμε πολλά για να τον ερμηνεύσουμε. Εντούτοις, νομίζω πως μπορούμε να μιλήσουμε για ένα νήμα που συνδέει τον πολιτικό και κοινωνικό ριζοσπαστισμό των οικοδόμων με τα Ιουλιανά του 1965. Αυτό το νήμα υφαίνεται αφενός από την κινηματική εμπειρία της πολιτικής, δηλαδή ένα νέο είδος πολιτικής πρακτικής και ταυτότητας το οποίο δημιουργείται μέσω της συμμετοχής στο κοινωνικό κίνημα και αμφισβητεί τη συγκρότηση της πολιτικής ως ενός χώρου που ανήκει στη δικαιοδοσία των αρχηγεσιών, όποιες και αν είναι αυτές. Αφετέρου υφαίνεται από τη συμμετοχή της νεολαίας – εργατικής, μαθητικής, σπουδαστικής – η οποία και στη μια και στην άλλη περίπτωση διαμορφώνει σε σημαντικό βαθμό το ποιόν της μαζικής κινητοποίησης. ■

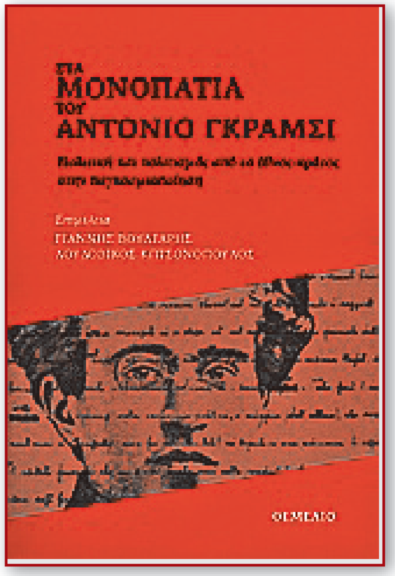
Βιβλιοκριτική

Μεταρρυθμιστής ή επανάστατης;

Επιμελεια: Γιάννης Βούλγαρης, Λουδοβίκος Κωτσονόπουλος

Στα μονοπάτια του Αντόνιο Γκράμσι

Τιμή 13€, 214 σελίδες
Εκδόσεις Θεμέλιο

Σε αυτό το βιβλίο είναι συγκεντρωμένα δοκίμια τα οποία, σύμφωνα με τον πρόλογο των επιμελητών, έχουν «*ενοποιητικό στοιχείο*» την «*αναζήτηση των γκραμσιανών επιρροών στα σύγχρονα θεωρητικά ρεύματα των κοινωνικών επιστημών, ιδίως από την δεκαετία του '70 και ύστερα*». Από αυτό καταλαβαίνει κανείς ότι είναι μια σειρά κειμένων που προορίζονται για ένα σχετικά στενό κύκλο ανθρώπων. Αυτό από μόνο του δεν θα ήταν κακό, αν οι γκραμσιανές επιρροές στις οποίες αναφέρεται η έκδοση, δεν επισκίαζαν τον ίδιο τον Γκράμσι.

Σ' αυτό το τεύχος του περιοδικού μας δημοσιεύεται ένα πολύ καλό άρθρο του Θ. Καμπαγιάννη για τις «αναγνώσεις» του Γκράμσι ή για την ακρίβεια για τις αναγνώσεις που έχει υποστεί το έργο του Γκράμσι. Γι' αυτό τον λόγο, δεν χρειάζεται να επεκταθούμε πολύ στο είδος της ανάγνωσης που κάνουν τα δοκίμια που περιλαμβάνονται εδώ.

Το πρόβλημα είναι πολύ πιο ριζικό. Οι «γκραμσιανές επιρροές», δηλαδή έννοιες που έχουν αποσπαθεί από τα «Τετράδια της Φυλακής» και έχουν μεταλλαχθεί μέχρι να μην αναγνωρίζονται, δεν είναι καθόλου γόνιμες ούτε για την κατανόηση ενός πυκνού, πολυεπίπεδου αλλά και ηθελημένα αποσπασματικού έργου όπως αυτό που άφησε ο Γκράμσι στα «Τετράδια» ούτε για τη μελέτη του σύγχρονου καπιταλισμού. (Έστω του «ψηφιακού» όπως αναφέρει το οπισθόφυλλο, χωρίς να κάνει τον κόπο να μας διαφωτίζει για αυτή τη κοσμογονική εξέλιξη).

Ο Γκράμσι ήταν ιδρυτικό μέλος και από ένα σημείο και μετά ηγέτης του Ιταλικού Κ.Κ. Το έργο του, πριν και κατά τη διάρκεια της φυλάκισής του, ηταν αφιερωμένο στην οικοδόμηση του επαναστατικού κόμματος της εργατικής τάξης. Προφανώς, οι έννοιες που χρησιμοποίησε μπορούν να αξιοποιηθούν στην κατανόηση ενός καπιταλισμού πολύ διαφορετικού απ' της Ιταλίας και της Δ. Ευρώπης της εποχής του. Αλλά δεν μπορούν να το κάνουν, αν τις "αδειάσουμε" απ' το περιεχόμενο που τους έδινε ο ίδιος ο Γκράμσι.

Αντίθετα, αυτό που διαβάζουμε είναι οι διαθέσεις, προτιμήσεις, ενίοτε και προκαταλήψεις των συγγραφέων. Για λόγους χώρου, ας περιοριστούμε σε μερικά σημεία από τα κείμενα των δυο επιμελητών.

Ο Γιάννης Βούλγαρης ξεκινάει να μας παρουσιάσει τις διαδοχικές «αναγνώσεις» του Γκράμσι, μας θυμίζει μέχρι και τον ακροδεξιό Μπενουά, αλλά ξεχνάει τον Πέρι Αντερσον για παράδειγμα (για να μην αναφερθούμε σε ιερόσυλους τύπου Χάρμαν). Όταν φτάνει να μιλήσει για το θέμα που έχει επιλέξει ώς τίτλο της συλλογής, έχει να μας πει τούτο: «*...το ερώτημα που τίθεται με γκραμσιανούς όρους είναι: πως τα εμπειρικά κοινωνικο-πολιτικά υποκείμενα ή κινήματα που γεννώνται από τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα της παγκοσμιοποίησης μπορούν να συσταθούν σε πολιτικά υποκείμενα και να αρθούν στον πολιτικό ορίζοντα που φωτίζει ο γενικός στόχος της δημοκρατικής διεύθυνσης της παγκοσμιοποίησης;*». Οι γκραμσιανοί όροι δεν χρησιμεύουν καθόλου σε αυτή την αναζήτηση, για ένα απλό λόγο: είναι φτιαγμένοι για να ερευνήσουν τις διαδρομές με τις οποίες η εργατική τάξη στη Δύση μπορεί να συγκροτήσει θεσμούς και οργανώσεις για την ανατροπή της αστικής κοινωνίας και όχι απλά την αλλαγή της μορφής διακυβέρνησης. Πάει πολύ να παρουσιάζεται σαν εξημερωμένος μεταρρυθμιστής ο επαναστάτης που έθετε σαν στόχο της εργατικής επανάστασης την εγκαθίδρυση ενός «*συστήματος αρχών που να προσδιορίζουν σα σκοπό του κράτους το ίδιο του το τέλος, την ίδια του την εξαφάνιση δηλαδή την απορρόφηση της πολιτικής κοινωνίας μέσα στην κοινωνία των πολιτών*».

Ο Λουδοβίκος Κωτσονόπουλος πραγματεύεται τις «*'Γκραμσιανές στιγμές' στις νεομαρξιστικές θεωρίες του κράτους*». Πριν ανοίξει τον καλπασμό του βέβαια στις λεγόμενες 'νεομαρξιστικές' προσεγγίσεις, θα έπρεπε να βασανίσει λίγο περισσότερο τη σκέψη του για τη μαρξιστική θεωρία του κράτους. Ο Γκράμσι στα «Τετράδια» σε αυτή τη θεωρία βασίζεται, αυτή την θεωρία προσπαθεί να εμπλουτίσει. «Πατάει» πάνω στον Μαρξ και τον Λένιν (και τον Ένγκελς) για να κάνει πρωτότυπες συνεισφορές όπως με την έννοια του stato integralle (ολοκληρωμένου κράτους).

Μια χαρακτηριστική φράση από το συγκεκριμένο δοκίμιο αναφέρεται στη: «*...μαρξιστική νοηματοδότηση του*

κράτους ως απλού οργάνου μιας κοινωνικής τάξης. Αυτή εδράζεται στην αυστηρή διάκριση βάσης-εποικοδομήματος, γνωστότερης ως οικονομισμός, και βρίσκει την έκφρασή της στη θεωρία του Λένιν περί μαρασμού του κράτους». Βέβαια, η «θεωρία» δεν ήταν του Λένιν αλλά των Μαρξ και Ενγκελς. Κι όπως είδαμε από το απόσπασμα του Γκράμσι παραπάνω, την υιοθετούσε ολόψυχα. Επίσης ποτέ οι κλασσικοί του μαρξισμού δεν θεώρησαν το κράτος «απλό όργανο» μιας τάξης, όμως, είναι βέβαιο ότι θεωρούσαν ότι κάθε άρχουσα τάξη οργανώνεται με βάση το κράτος της. Έχει διαβάσει ποτέ ο Λ. Κωτσονόπουλος την *18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη* του Μαρξ; Τέλος, η διάκριση βάσηεποικοδομήματος, δεν είναι «οικονομισμός» και σίγουρα δεν είναι «οικονομισμός» με την έννοια που χρησιμοποιεί τον όρο ο Γκράμσι. Όσο για τη σχέση βάσης-εποικοδομήματος, ο Γκράμσι ήταν ο άνθρωπος που μετέφρασε στα ιταλικά στη φυλακή την *Εισαγωγή στην Κριτική της Πολιτικής Οικονομίας*, το κείμενο του Μαρξ το 1859 που εισάγει αυτή την διάκριση. Είναι επίσης ο άνθρωπος που επέμενε ότι πρόκειται για «*το βασικό κριτήριο της ιστορικο-πολιτικής έρευνας*» και ως «*κρίσιμο ζήτημα του ιστορικού υλισμού*». Μετά από τέτοια περιποίηση στον Μαρξ και τον Γκράμσι η ανάλυση της λεγόμενης «κεϊνσιανής συναίνεσης» που ακολουθεί δεν πάει και πολύ μακριά.

Το έργο του Γκράμσι είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να μένει στα χέρια τέτοιων «γκραμσοφιλολογούντων». Υπάρχει ένας πλούτος μελετών και αντιπαράθεσεων γύρω από το έργο του στην αγγλόφωνη κυρίως φιλολογία. (Στο άρθρο του Θ. Καμπαγιάννη περιλαμβάνεται και ένας καλός βιβλιογραφικός οδηγός έργων του Γκράμσι και για τον Γκράμσι στα ελληνικά).

Λέανδρος Μπόλαρης

Διαφωτισμός

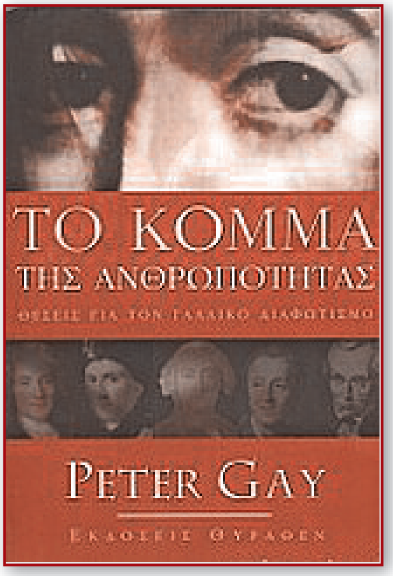
Πήτερ Γκαίη

Το κόμμα της ανθρωπότητας

Τιμή 17,86€, 327 σελίδες
Μετάφραση: Θεοχάρης Αναγνωστόπουλος,
Επιμέλεια: Σπύρος Μαρκέτος
Εκδόσεις «Θύραθεν»

Η σημασία της υπεράσπισης του Διαφωτισμού αφορά κυρίως στην πολιτική της διάσταση. Η συστηματική απόπειρα αποθεμελίωσης του κράτους πρόνοιας που επιχειρούν οι άρχουσες τάξεις των ΗΠΑ και της Ευρώπης, η συστηματική απόπειρα αναβάπτισης του χριστιανισμού ως πυλώνα της προόδου και των πολιτισμικών κεκτημένων που προωθούν, ο ρατσισμός, οι άγρια εκμεταλλευτικές πολιτικές και οι ανηλεείς βομβαρδισμοί που επιφυλάσσουν για τον υπόλοιπο πλανήτη, είναι μερικά μόνο παραδείγματα που ασφαλώς θα εξόργιζαν και θα έβρισκαν αντιμέτωπη στην πρώτη γραμμή την μεγάλη πλειονότητα των Διαφωτιστών προπαγανδιστών «*της ελευθερίας, της ισότητας και της δικαιοσύνης*».

Ο Πήτερ Γκαίη σε αυτό το βιβλίο εξηγεί τις αιτίες που η πολιτική υπεράσπιση του Διαφωτισμού δεν είναι απλώς σχήμα λόγου. Επιμελώς δεν εκφράζει τη δική του πολιτική τοποθέτηση και ασφαλώς αυτό είναι μειονέκτημα. Ωστόσο, είναι δεινός ιστορικός ερευνητής και αυτό δίνει σημαντικά δεδομένα και πλεονεκτήματα στην στρατευμένη, πολιτική υπεράσπιση του Διαφωτισμού από την πλευρά των μαρξιστών.

Με επίκεντρο την καρδιά του Διαφωτισμού, που είναι η γαλλική εκδοχή του, ο συγγραφέας τεκμηριώνει προσεκτικά τη θέση ότι ο βαθύτατα αντικληρικός και αντιχριστιανικός χαρακτήρας της σκέψης των Διαφωτιστών υπήρξε το κυριότερο και κοινό διανοητικό θεμέλιό της.

Ενώ, λοιπόν, η ανάπτυξη των επιστημονικών θεωριών περί φύσεως από τον Νεύτωνα, όπως και γενικώς ο αγγλικός μετριοπαθής Διαφωτισμός, δεν θα υπερέβαιναν το χριστιανικό σύμπαν, στο πλαίσιο του γαλλικού Διαφωτισμού γίνεται αντιληπτό ότι η νέα επιστημονική κοσμοθεώρηση είναι απολύτως ασυμβίβαστη με τον χριστιανισμό και, επιπλέον, συνεπάγεται ρητώς μια ορισμένη πολιτική για την κοινωνία, πολιτική επαναστατική εναντίον του παλαιού καθεστώτος και του κράτους του.

Ο Βολταίρος, αναφέρει χαρακτηριστικά ο Γκαίη, έχοντας κατανοήσει πόσο σημαντικός είναι ο επαναστατικός αγώνας, επιλέγει να συγγράψει ένα εγχειρίδιο της νέας φιλοσοφίας και όχι ένα πολύτομο έργο, το περίφημο Φιλοσοφικό Λεξικό του που το θέλει συνειδητά μικρό και εύχρηστο, «πορτατίφ» (δηλαδή, φορητό), για να μπορεί να βοηθά στη μεγαλύτερη δυνατή διάδοση και συζήτηση των επαναστατικών ιδεών. Σκέψη, επιθυμία και επιμονή που αντηχούν σαν πρωτόγονη εκδοχή της λενινιστικής εφημερίδας.

Η «*επονομαζόμενη Γαλλική Επανάσταση – μια παγκόσμια επανάσταση που πήρε την πιο θεαματική μορφή της στη Γαλλία*», κατά την εύστοχη διατύπωση του Γκαίη, τελικώς συνέβη! Και, πράγματι, συνέβη και ως «*καρπός ενός αιώνα φιλοσοφικής κριτικής*».

Εδώ όμως είναι που ξεκινούν τα προβλήματα τόσο για τους Διαφωτιστές όσο και για την διαφόρων αποχρώσεων φιλελεύθερη υπεράσπισή τους. Η Μεγάλη Γαλλική Επανάσταση έφερε τα πάνω κάτω: εν ολίγοις, άρχισαν να κυβερνούν οι «δυσγενείς», όπως – καθόλου υποτιμητικά προς

αυτούς – λέει ο Γκαίη, ή η «κάθε μαγείρισσα» όπως θα έλεγε ο Λένιν.

«Η κριτική των όπλων» διαδέχθηκε λοιπόν το «όπλο της κριτικής» και για μεγάλο κομμάτι των Διαφωτιστών φιλοσόφων, ακριβώς «*το ζήτημα των μορφών διακυβέρνησης περιλάμβανε πάντοτε και το πρόβλημα των μαζών: οι συνηθισμένοι, οι αγράμματοι άνθρωποι*» μήπως τελικά «*είναι φανερά ακατάλληλοι για κάθε είδος αυτοκυβέρνησης;*», ρωτούν οι Διαφωτιστές, αλλά και ο Γκαίη μαζί, ο οποίος επιμένει συμπερασματικά ότι η κριτική είναι το σημαντικότερο κληροδότημα του Διαφωτισμού προς την ανθρωπότητα.

Ασφαλώς, θα ήταν ανιστόρητη η απαίτηση να είχαν ανακαλύψει οι Διαφωτιστές τη δύναμη που έχουν στα χέρια τους οι μεγάλοι πληθυσμοί εξαιτίας ακριβώς της θέσης τους στην παραγωγική διαδικασία. Την ιστορικά σύγχρονή μας κίνηση της τεράστιας συντριπτικής πλειονότητας προς όφελος της και μαζί προς όφελος ολόκληρης της κοινωνίας περιέγραψε, όπως και θεμελίωσε την προοπτική της, έναν περίπου αιώνα αργότερα ο Καρλ Μαρξ, ο σημαντικότερος ίσως επίγονος αλλά και επικριτής του Διαφωτισμού: «*η απελευθέρωση της εργατικής τάξης θα είναι έργο της ίδιας*».

Αυτό, όμως, δεν συνέβη επειδή ο Μαρξ υπήρξε ευφυέστερος ή σοφότερος των Διαφωτιστών, αλλά επειδή η σχέση ιδεών και κοινωνικής πραγματικότητας δεν περιορίζεται στην κριτική, αλλά αφορά κυρίως στην πράξη.

Γιατί, για παράδειγμα, η ανεξιθρησκία και οι ριζοσπαστικές δημοκρατικές ιδέες (τις οποίες οι Διαφωτιστές στο σύνολό τους δεν προόριζαν μόνο για τη Δύση, αλλά για όλους τους πολιτισμούς και τις κοινωνίες του πλανήτη) εξελίχθηκαν ραγδαία στη ριζοσπαστική εκδοχή τους στην προεπαναστατική Γαλλία;

Υπάρχουν στιγμές «*που οι ιδέες γίνονται υλική δύναμη*». Ποιες είναι αυτές οι στιγμές, πώς λειτουργεί αυτή η διαδικασία;

Ο Κρις Χάρμαν αποκαλύπτει τα κύρια σημεία της: Είναι οι στιγμές που «*οι άνθρωποι αρχίζουν και είναι ανοικτοί σε νέες ιδέες, επειδή ο παλιός τρόπος με τον οποίο αντιλαμβάνονται τα πράγματα δεν ανταποκρίνεται στην κατάσταση στην οποία τώρα βρίσκονται. Στρέφονται, όμως, στις νέες ιδέες μόνον όταν υπάρχουν κάποιοι άλλοι άνθρωποι να τις προπαγανδίσουν, οι οποίοι, με τη σειρά τους, προτείνουν απαντήσεις σε ατζέντες που διαμορφώθηκαν στο πλαίσιο μιας προηγούμενης περιόδου κοινωνικής αναταραχής*».

Ο Διαφωτισμός διαμορφώθηκε στο πλαίσιο των κοινωνικών και πολιτικών αναταραχών του 17ου αιώνα στην δυτική Ευρώπη και αναπτύχθηκε στις μεγάλες κοινωνικές εκρήξεις του 18ου αιώνα, δηλαδή την περίοδο που μόλις εμφανίζεται στο προσκήνιο το νέο, μεγάλο θέμα όλων των υπόλοιπων αιώνων: οι τεράστιοι πληθυσμοί των δισεκατομμυρίων της συντριπτικής πλειονότητας του πλανήτη.

Το κόμμα της εργατικής τάξης είναι το «Κόμμα της Ανθρωπότητας», που φέρεται στον τίτλο του βιβλίου του Γκαίη, και όχι μόνο εξαιτίας της ποσοτικής διάστασης. Κυρίως επειδή δεν απολυτοποιεί το κριτήριο της κριτικής, είναι στο κέντρο της οργάνωσης των αγώνων που δίνει η τάξη μας σε όλο τον κόσμο, όπως και σταθερά προτείνει μέσα σε αυτούς τους αγώνες τη σοσιαλιστική επαναστατική προοπτική της «*ελευθερίας, της ισότητας και της δικαιοσύνης*».

Αποστόλης Λυκούργος

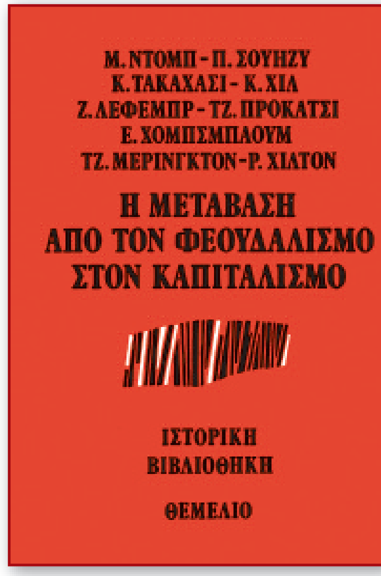
Πολύπλευρη οπτική

Dobb Maurice, Sweezy Paul, Hilton Rodney, κ.ά.

Η μετάβαση από τον φεουδαλισμό στον καπιταλισμό

Τιμή 11,61€, 284 σελίδες
Μετάφραση: Γρεβενίτης Παύλος
Εκδόσεις Θεμέλιο

Κυκλοφόρησε φέτος από την «Ιστορική Βιβλιοθήκη» του «Θεμέλιου» η τρίτη έκδοση του βιβλίου «Η Μετάβαση από τον Φεουδαλισμό στον Καπιταλισμό». Η πρώτη έκδοση είχε κυκλοφορήσει το 1982 και η δεύτερη το 2005. Γίνεται φανερό ότι το ενδιαφέρον για αυτό το παλιό βιβλίο είναι σήμερα μεγαλύτερο από την εποχή που πρωτοκυκλοφόρησε. Αυτό το γεγονός είναι

ακόμη πιο εντυπωσιακό αν πάρουμε υπόψη μας ότι το βιβλίο αποτελείται από συλλογή άρθρων που αναφέρονται σε ένα άλλο βιβλίο, τις «Μελέτες για την Ανάπτυξη του Καπιταλισμού» του Μορίς Ντόμπ, το οποίο είχε κυκλοφορήσει για πρώτη φορά στη Βρετανία το 1946. Γιατί τόσο ενδιαφέρον για ένα βιβλίο που η αφετηρία του έχει την ηλικία των παππούδων της σημερινής νεολαίας;

Μπορούμε να εντοπίσουμε τρεις παράγοντες που συντελούν σε αυτή την κατεύθυνση. Ο πρώτος είναι το αυξημένο ενδιαφέρον γενικά για τη μελέτη της ιστορίας. Μετά από δεκαετίες ξηρασίας όπου κυριαρχούσαν τα εθνικιστικά στερεότυπα, τα τελευταία χρόνια υπάρχει κινητικότητα και αντιπαράθεση γύρω από τα ζητήματα της ιστορίας. Στο υπουργείο Παιδείας, η αρμοδιότητα για τα σχολικά βιβλία της ιστορίας έχει γίνει καυτή καρέκλα.

Ένας δεύτερος παράγοντας είναι το ίδιο το θέμα του συγκεκριμένου βιβλίου. Στη σημερινή κατάσταση, το ζήτημα της Μετάβασης από μια μορφή κοινωνίας σε μια άλλη προκαλεί από μόνο του το ενδιαφέρον. Το ερώτημα «πώς αλλάζουν οι κοινωνίες» απασχολεί όλο και περισσότερους ανθρώπους σε μια περίοδο που η σημερινή κοινωνία βρίσκεται σε κρίση.

Ο τρίτος παράγοντας έχει να κάνει με τη σκοπιά από την οποία αντιμετώπισαν αυτό το ερώτημα για το πέρασμα από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό οι συγγραφείς του βιβλίου.

Ρόντνι Χίλτον, Μορίς Ντομπ, Πολ Σουίζι, Κρίστοφερ Χιλ, Έρικ Χόμπσμπομ, ... ο κατάλογός τους θυμίζει προσκλητήριο των μαρξιστών ιστορικών τουλάχιστο για τον αγγλοσαξονικό ακαδημαϊκό χώρο. Οι διαφορετικές απαντήσεις τους αποτέλεσαν μια από τις πιο σημαντικές διαμάχες γύρω από τη μέθοδο του Μαρξ και συγκεκριμένα γύρω από το ρόλο της ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων στην αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων και κατά προέκταση συνολικά της κοινωνίας σε όλα τα επίπεδα.

Αυτή η διαμάχη δεν ξεκίνησε με τον Ντομπ το 1946. Είχε προηγηθεί ο Ανρί Πιρέν το 1926 με το βιβλίο του «Οι Πόλεις του Μεσαίωνα» (έκδοση στα ελληνικά από τις εκδόσεις Βιβλιόραμα το 2003). Και μετά τη διαμάχη Ντομπ – Σουίζι όπου παρέμβηκαν ο Χίλτον και οι άλλοι το 1976, ακολούθησε επόμενος κύκλος, γύρω από τις απόψεις του Ρόμπερτ Μπρένερ, και ο οποίος οδήγησε στο βιβλίο με τίτλο «The Brenner Debate» (Cambridge University Press, 1985).

Σε αυτή την πλούσια ανταλλαγή απόψεων, λοιπόν, μας βοηθάει να μπούμε η επανέκδοση στην οποία προχώρησε το Θεμέλιο. Για τον καθένα και την καθεμιά από εμάς που τοποθετούμε τον εαυτό μας στην Αριστερά και μάλιστα στην αντικαπιταλιστική αριστερά που υποστηρίζει ότι η κοινωνία αλλάζει με τον τρόπο που είπε ο Μαρξ, με επαναστάσεις, η συζήτηση αυτή έχει ξεχωριστή σημασία.

Δεν είναι τυχαίο ότι ο Κρις Χάρμαν, που δεν ήταν πανεπιστημιακός ιστορικός, αφιέρωσε μεγάλο μέρος από τις προσπάθειές του στην παρακολούθηση αυτής της διαμάχης. Παρά τα πολλά άλλα οργανωτικά και συγγραφικά καθήκοντα ενός επαναστάτη που ήταν υπεύθυνος και για τη βδομαδιάτικη έκδοση της εφημερίδας Socialist Worker στο Λονδίνο, ο Χάρμαν παρέμβηκε στη συζήτηση με ένα πολυσέλιδο άρθρο στο περιοδικό *International Socialism* (αριθμός 45, Δεκέμβρης 1989) και βέβαια στη συνέχεια μας άφησε το βιβλίο *A Peoples History of the World*, στο οποίο αντιμετωπίζει και τη μετάβαση από τη φεουδαρχία στον καπιταλισμό.

Ακολουθώντας τον Χάρμαν μπορούμε να συνοψίσουμε τις απόψεις σε δυο κατηγορίες. Η πρώτη στηρίζεται στους Πιρέν, Σουίζι και Βάλερστάιν και η δεύτερη στους Ντομπ και Μπρένερ. Η πρώτη δίνει έμφαση στους εξωγενείς παράγοντες που υπονόμευσαν τις φεουδαρχικές κοινωνίες, ενώ η δεύτερη υπογραμμίζει τις αλλαγές στο εσωτερικό της φεουδαρχικής δομής που οδήγησαν στην ανάδυση του καπιταλισμού. Και οι δυο πλευρές έχουν δυνατά σημεία που βοηθούν στην κατανόηση των συνθηκών της μετάβασης. Αλλά και οι δυο πάσχουν από αδυναμίες, ιδιαίτερα στον εντοπισμό των αλλαγών στις παραγωγικές δυνάμεις που έπαιξαν ρόλο στη διαμόρφωση αυτών των συνθηκών.

Ο Πιρέν αναδεικνύει το ρόλο του εξωτερικού εμπορίου στη Μεσόγειο και στις Βαλτικές χώρες για την εμφάνιση πόλεων στη φεουδαρχική Ευρώπη. Ο Ρήνος και ο Ροδανός έγιναν οι δυο ευρωπαϊκοί ποταμοί που ένωσαν αυτό το εμπόριο του βορρά και του νότου και άπλωσαν την ανάδυση των πόλεων και της τάξης των εμπόρων. Ο Βάλερσταϊν εντοπίζει την ίδια δυναμική δυο αιώνες αργότερα με την κατάκτηση των αποικιών στην Αμερική και την ώθηση του εμπορίου που ακολούθησε. Όμως η τάξη εκείνων των εμπόρων δεν είχε τη δυνατότητα να εξασφαλίζει με τις δικές της δυνάμεις την αναπαραγωγή του εμπορικού κεφάλαιου. Αυτό θα γινόταν μόνο με την εμφάνιση καπιταλιστικών σχέσεων στην ίδια την παραγωγή. Μέχρι τότε οι μεγάλες εμπορικές οικογένειες είχαν την τάση να ενσωματώνονται στη φεουδαρχική άρχουσα τάξη, είτε με γάμους ευγενών είτε εξαγοράζοντας φέουδα.

Ο Ντομπ δραπετεύει από αυτό το αδιέξοδο τονίζοντας ότι *«δεν αρνούμαι καθόλου ότι η ανάπτυξη των πόλεων-αγορών και του εμπορίου έπαιξαν σημαντικό ρόλο επιταχύνοντας τη διάλυση του παλιού τρόπου παραγωγής. Αυτό που ισχυρίζομαι είναι ότι το εμπόριο άσκησε την επίδρασή του στο βαθμό που επέτεινε τις εσωτερικές συγκρούσεις μέσα στον παλιό τρόπο παραγωγής»* (σελ 87). Αυτές οι συγκρούσεις σύμφωνα με τον Ντομπ αφορούσαν τους μικροπαραγωγούς σε αντιπαράθεση με τους φεουδάρχες. Ωστόσο αυτό που λείπει από την ανάλυση του Ντομπ είναι οι εξελίξεις στο επίπεδο των παραγωγικών δυνάμεων και η συγκεκριμένη ανάλυση για τα απολυταρχικά καθεστώτα που μεσολαβούν ανάμεσα στην κρίση του φεουδαλισμού το 14ο αιώνα και στην επικράτηση του καπιταλισμού με τις αστικές επαναστάσεις από το 16ο αιώνα και μετά.

Στον επόμενο κύκλο αυτής της συζήτησης, ο Μπρένερ κλιμάκωσε την κριτική κατά των απόψεων για «εξωγενή» υπονόμευση του φεουδαλισμού, αλλά στένεψε ακόμη περισσότερο από τον Ντομπ τους ενδογενείς παράγοντες. Επέμεινε σχεδόν αποκλειστικά στο ρόλο της πάλης των τάξεων ανάμεσα στους αγρότες και τους φεουδάρχες, σε σημείο που να βλέπει την ανάδυση του καπιταλισμού μόνο στην αγροτική παραγωγή παραβλέποντας τη βιομηχανία και το εμπόριο.

Σωστά ο Κρις Χάρμαν στο κλείσιμο του άρθρου που αναφέραμε πιο πάνω τονίζει: *«(Ο Μαρξ) στο Κεφάλαιο εντοπίζει τέσσερα στοιχεία στις απαρχές του καπιταλισμού: την ανάπτυξη του εμπορίου, τη χρησιμοποίηση μισθωτής εργασίας στη βιομηχανία, τον ξεριζωμό των αγροτών από τη γη και την πρωτόγονη συσσώρευση κεφαλαίου. Για τον Μαρξ, υπήρχε αλληλεπίδραση ανάμεσα σε αυτά τα τέσσερα στοιχεία. Όλα ξεπήδησαν από τον τρόπο με τον οποίο η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων μέσα στον φεουδαλισμό οδήγησε στην εμφάνιση νέων παραγωγικών σχέσεων, οι οποίες ήρθαν σε σύγκρουση με την παλιά κοινωνία όταν αυτή μπήκε σε κρίση. Αυτές οι νέες σχέσεις δεν εκτόπισαν τη φεουδαρχική εκμετάλλευση αμέσως, αλλά σήμαναν μια μεγαλύτερη ή μικρότερη μεταβατική περίοδο κατά την οποία εναλλάσσονταν διαστήματα συνύπαρξης ή ακόμη και συνεργασίας των παλιών και νέων εκμεταλλευτριών τάξεων με στιγμές σκληρών συγκρούσεων, επαναστάσεων και εμφυλίων πολέμων. Αυτή η οπτική επέτρεψε στον Μαρξ να δει ότι η αστική επανάσταση είχε επίκεντρο τις πόλεις αλλά και την ενίσχυσή της από τις αγροτικές εξεγέρσεις».*

Έχουμε ανάγκη αυτή την πλούσια και πολύπλευρη οπτική περισσότερο παρά ποτέ για να κατανοήσουμε όχι μόνο την ιστορία και τις ρίζες των σύγχρονων κοινωνιών, αλλά και τις επαναστάσεις που μπορούν να αλλάξουν τον σημερινό πολύπλοκο και τόσο βαθιά βυθισμένο σε κρίση κόσμο.

Πάνος Γκαργκάνας

Επισκόπηση

Η οικονομική κρίση δεν άφησε ανεπηρέαστο τον περιοδικό τύπο. Θύματά της ήταν και δύο περιοδικά που έχουμε παρουσιάσει από τις στήλες αυτής της Επισκόπησης. Το πρώτο (συχνός θαμώνας) είναι το ελληνικό **Monthly Review**, που διέκοψε την έντυπη έκδοσή του και διατίθεται πλέον μόνο σε ηλεκτρονική μορφή στο διαδίκτυο. Το δεύτερο είναι η **Νέα Κοινωνιολογία**, που το τελευταίο τεύχος της κυκλοφορεί με ένα αφιέρωμα στους Καταστασιακούς (τεύχος καλοκαίρι 2010, 23ος χρόνος, γ' περίοδος).

Εκτός από κλεισίματα, έχουμε και διασπάσεις. Εδώ και έναν χρόνο (από τον Νοέμβρη του 2009), κυκλοφορεί στα περίπτερα το **Athens Review of Books** (ARB), μια προσπάθεια να υπάρξει και στην Ελλάδα μια περιοδική έκδοση αφιερωμένη αποκλειστικά στο βιβλίο, στα πρότυπα του London Review of Books και συναφών εκδόσεων. Από το ξεκίνημα, οι οργανωτές του εγχειρήματος (ο **Μανώλης Βασιλάκης** και ο **Ηλίας Κανέλλης**) είχαν κάνει ξεκάθαρες ιδεολογικές επιλογές: το μανιφέστο του ARB ήταν μια επίθεση στην Αριστερά που τσουβάλιαζε τους «υπερασπιστές του ναζιστικού και του σοβιετικού ολοκληρωτισμού» και ξεκαθάριζε ότι ο πλουραλισμός των δημοσιευμάτων θα είχε όριό του το αν «ανήκομεν εις της Δύσιν».

Στα δέκα τεύχη που μεσολάβησαν, στις στήλες του ARB παρέλασαν πλήθος οι λίβελοι ενάντια στην αμετανόητη Αριστερά που κλείνει τους δρόμους και περιορίζει τις «ελευθερίες» μας, γραμμένοι μεταξύ άλλων από έμμισθους υπαλλήλους του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Μιράντα Ξαφά), πολιτικούς που η καριέρα τους τελείωσε άδοξα (Τάσος Γιαννίτσης) και βέβαια το απαραίτητο ντουέτο των Στάθη Καλύβα και Νίκο Μαραντζίδη, «ιστορικών» της «κόκκινης βίας» τη δεκαετία του '40. Ο ίδιος ο Μανώλης Βασιλάκης, εξάλλου, είχε από τις αρχές της δεκαετίας διαπρέψει σε επιθέσεις στο αντιπολεμικό κίνημα, ανακαλύπτοντας δάκτυλους του ισλαμικού φονταμενταλισμού στην Πρωτοβουλία Γένοβα και τη Συμμαχία Σταματήστε τον Πόλεμο. Ο Ηλίας Κανέλλης είχε και αυτός τις δικές του επιτυχίες στις επιθέσεις κατά της Αριστεράς από τις στήλες των εντύπων του Δημοσιογραφικού Οργανισμού Λαμπράκη.

Κι όμως, παρόλη τη φιλελεύθερη σύμπνοια, το Athens Review of Books διασπάστηκε, με τον Ηλία Κανέλλη να αποχωρεί και να εκδίδει ένα νέο περιοδικό, το **The Books' Journal**. Αιτία της διάσπασης ήταν το ασφυκτικό πλαίσιο δημοσίευσης του Athens Review. Παρόλα ταύτα, ο Κανέλλης σπεύδει να ξεκαθαρίσει ότι το νέο περιοδικό: "*...είναι ανοιχτό σε όσους επιθυμούν να εκφράσουν τη διαφωνία τους, αρκεί να είναι τεκμηριωμένη με επιχειρήματα και πάντα στο πλαίσιο της λογικής: κατά τα άλλα, είναι προφανές ότι δεν έχουμε τίποτα να συζητήσουμε με οπαδούς, π.χ. των απόλυτων ολοκληρωτισμών του 20ου αιώνα, του χιτλερικού μίσους ή της σταλινικής βαναυσότητας – ούτε έχει νόημα να στήνουμε καβγάδες με όσους ισχυρίζονται ότι η ιδανική λύση για τη χώρα την εποχή της κρίσης θα ήταν η χρεωκοπία, η στάση πληρωμών και άλλες απίθανες δήθεν επαναστατικές εισηγήσεις*".

Όσες και όσοι διαβάζουν αγγλικά, θα έχουν την ευκαιρία να μελετήσουν ένα πλούσιο τεύχος του νέου **International Socialism Journal** (vo. 128). Το τεύχος περιέχει, εκτός από μία συνέντευξη του **Πάνου Γκαργκάνα** για την ελληνική κρίση, δύο άρθρα για την Παλαιστίνη, το ένα για τον αποκλεισμό της Γάζας και το άλλο για την καμπάνια μποϋκοτάζ του Ισραήλ που κερδίζει διεθνώς έδαφος. Ακόμα, περιλαμβάνει δύο άρθρα για την κρίση του ευρώ και την ύφεση στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Ο **Neil Davidson** επανεξετάζει τη σχέση της "συνδυασμένης και ανισόμερης ανάπτυξης" του Λέον Τρότσκι με την θεωρία του Τόνι Κλιφ για τη "διεθλασμένη διαρκή επανάσταση". Τέλος, συνεχίζεται η πολύ ενδιαφέρουσα συζήτηση που έχει ανοίξει στις στήλες του περιοδικού για τις εργάτριες της βιομηχανίας του σεξ: αρκεί μια συνδικαλιστική οπτική για την διεκδίκηση βελτιώσεων των όρων ζωής και δουλειάς ή χρειάζεται πολιτική πάλη για την απελευθέρωση που να ξεπερνάει ωστόσο τα όρια του φεμινισμού; Το τρίτο κατά σειρά άρθρο στη σχετική συζήτηση είναι της **Jess Edwards** με τίτλο: "**Σεξισμός και σεξουαλική εργασία: μία απάντηση στους Dale και Whittaker**".

Θανάσης Καμπαγιάννης